

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

Dette værk er downloadet fra

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

www.genealogi.dk

Bemærk, at hjemmesiden indeholder værker, som er omfattet af ophavsret. For ældre værker, hvor ophavsretten er udløbet, kan PDF-filen frit downloades og anvendes.

For værker, som er omfattet af ophavsret, er det vigtigt at være opmærksom på, at PDF-filen kun må benyttes til rent personligt brug. Distribution og publicering af PDF-filen er ulovlig.

For tredje Fjerdingaar 1888.

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT.

ANDEN RÆKKE.

UDGIVET AF

SAMFUNDET FOR DANSK-NORSK GENEALOGI
OG PERSONALHISTORIE.

VED

G. L. WAD.

3. BINDS 3DE HEFTE.

KJØBENHAVN.

I COMMISSION HOS RUDOLPH KLEIN.

1888.

Fire Hefter udgjøre et Bind.

Bidrag til Familien Rosenkrantz's Historie

i det 16de Aarhundrede

af **A. Heise.**

Sidelinierne.

Paa Hevringholm i Jylland og Tange i Fyn levede i Dronning Margretes Dage en mægtig Riddersmand ved Navn Hr. *Niels Jensen (Rosenkrantz)*. Det er fra denne Mand, at alle Linier af Rosenkrantzernes talrige Familie nedstamme. Hans ældste Søn, Righofmester *Otte Nielsen* († 1477), blev gennem sin Søn, Righofmester *Erik Ottesen* († 1503), Stamfader for en talrig, tildels endnu levende Slægt, der har frembragt en Række betydelige Mænd i Tidernes Løb. Denne Hovedlinie er det, som nu er behandlet omtrent til Slutningen af det 16de Aarhundrede, dels i „Familien Rosenkrantzes Historie“ 1ste og 2det Bind, dels i „Historisk Tidsskrift“ 5te Rækkes 5te og 6te Bind. Af de øvrige Linier ere kun de nærmeste Slægtled behandlede i Familiehistoriens 1ste Bind, nemlig de Linier, som nedstamme fra Otte Nielsens Brødre: *Timme Nielsen* til Engelsholm og Stensballegaard, hvis Linie igjennem hans Sønner, Erik Timmesen til *Engelsholm* og Niels Timmesen til *Stensballegaard*, atter delte sig i to Linier, *Anders Nielsen (Stygge)* til Hevringholm, hvis Linie gennem hans Sønner, Ejler Styggesen til *Herringholm* og Erik Styggesen til *Mutrup*, atter delte sig i to Linier, *Niels Nielsen* til Tange, hvis Linie dog uddøde hurtig, og *Ludrig Nielsen* til Palsgaard og Tange. Der staar saaledes tilbage at behandle disse Linier Aarhundredet ud, og det er dette, som er Gjenstand for de her meddelte Bidrag til Familiens Historie i det 16de Aarhundrede. Ganske vist frembyder et saadant Arbejde ingenlunde samme Interesse som Behandlingen af Hovedlinierne; men da Stoffet i alt væsentligt var samlet og da selv disse Linier frembringe flere ret betydelige Mænd og selv gennem de mindre betydelige Personer faa nogen Betydning i kulturhistorisk eller lignende Retning, har jeg ikke villet lade denne Del af Familiehistorien ligge ubehandlet hen. Disse Linier ville i det følgende blive behandlede omtrent i den Orden, hvori de uddøde inden Aarhundredets Slutning. Stensballe-Linien, der forgrenede sig stærkt og som endnu lever (i Skaane), vil derimod blive behandlet sidst.

I. Engelsholm-Linien.

Denne Linie uddøde paa Mandssiden allerede med *Erik Timmesen*, der levede endnu 1511, men var død 1523, men fort-

sattes paa Spindesiden af hans to Døtre, Begge og Karen Eriksdatter Rosenkrantz¹⁾.

Begge Eriksdatter, Erik Timmesens og Margrete Bosdatter Høgs ældste Datter, var rimeligvis opkaldt efter sin Mormoder, Begge Eriksdatter (Rosenkrantz) fra Koxbøll²⁾. Hun blev gift med *Erik Nielsen Lange*, Søn af Niels Mogensen (Lange) til Knudsbølle i Ribe Stift og Margrete Saxtrup; men forøvrigt vides om ham neppe andet, end at han skal være falden i Sverrig 1519, hvorpaa Fru Begge, der efter sin Fader arvede Engelsholm, senere giftede sig med *Anders Albretsen Skeel* til Hegnet og Jungetgaard i Salling og til Rostrup i Ty. Han var da Enkemand efter Karen Flemming Hermansdatter fra Bavelse og forekommer temlig hyppig i Aarene fra 1506 til 1552³⁾. Fru Begge kaldes til Engelsholm endnu 1540 og overlevede sin Mand indtil 1562; endnu inden sin Død havde hun dog overladt sin Søn af første Ægteskab, Erik Eriksen Lange, Engelsholm; thi allerede 1551 forlenede Kristian III sin Skjænk Erik Lange „til Engelsholm“ med Holgaard, og d. 24/9 1560 fik Erik Lange „til Engelsholm“ Brev paa 3 Krongaarde paa Tyholm i Søndbjerg Sogn, „kaldes Jegberg“, som Fru Begge Rosenkrantz havde Livsbrev paa og havde opladt ham⁴⁾. — Anders Skeel og begge hans Hustruer ere begravede i Tønderup Sognekirke ved Hegnet, hvor der i Muren findes et Epitafium af Sandsten, forestillende ham og hans Hustruer, udhuggede i Legemsstørrelse, ligesom der ogsaa i Altergulvet ligger „en skøn Ligsten med Positurer og Vaaben“; denne er dog paa ny bekostet af Anders Skeels Efterkommere i Aaret 1647.

Ægteskabet med Anders Skeel var barnløst; derimod havde Fru Begge Rosenkrantz med Erik Lange foruden den tidligere omtalte Søn, *Erik Lange til Engelsholm* († c. 1573), en Datter *Anne Lange*, der først blev gift med Melchior Glob til Vellumgaard, Søn af Hr. Albert Glob til Vellumgaard og Fru Else Hol-

¹⁾ Familien Rosenkr. Hist. I, 215.

²⁾ Familien Rosenkr. Hist. I, 267.

³⁾ Se nærmere: V, Skeel, Optegnelser om Familien Skeel, S. 53—56.

⁴⁾ Reg. o. a. L. 1551, p. 116; 1560 p. 157; jfr. Erslev, Lensmænd, S. 135.

gersdatter Rosenkrantz fra Boller, anden Gang med Gregers Holgersen Ulfstand til Vosborg¹⁾.

Véd man kun lidt om Fru Begge Eriksdatter til Engelsholm, er det samme i endnu højere Grad Tilfældet med hendes Søster **Karen Eriksdatter (Rosenkrantz)**. Hun blev gift med *Ove Vincentsen (Dyre eller Lunge)* til Tirsbæk, der senere blev en af de mest bekendte og mægtigste Rigsraader i Frederik 1stes og Kristian 3dies Tid. De havde fire Døtre med hinanden, nemlig 1) *Dorthe*, senere gift med Klavs Eggerdsen Ulfeld til Kragerup (Løve H., Holbæk Amt), 2) *Viveke*, g. m. Jens Juel til Hesselmed (Aal Sogn, Vester H., Ribe Amt), og 3) *Karen*, der blev Nonne i St. Agnetes Kloster i Roskilde, men efter Faderens Død blev udtaget af Klostret af sine Slægtninge Jørgen og Otte Brahe, der, som det hedder i en gammel Slægtebog, „nødte hende til at blive Dannekvinde“, hvorpaa hun blev gift med Peder Pedersen (Litle) i Norge, samt 4) *Anna*, der ligeledes var Nonne, nemlig i Maribo, men som med den bekendte Joachim (Jakob) Rønnov, dog vistnok før dennes Udnævnelse til Biskop i Roskilde, fik en Søn, der fik det romantiske Navn Flores og senere under Navnet Flores Jakobsen nævnes til Pæregaard paa Langeland. De nærmere Omstændigheder ved denne romantiske Kjærlighedshistorie ere dog ukjendte, saaledes, om det var før Indtrædelsen i Klostret, at Ove Lunges Datter begik dette Fejltrin, eller om Indtrædelsen i Klostret netop var en Følge heraf, ligesom det ikke er ganske sikkert, hvem af de to Døtre, Anna eller Karen, der havde begaaet dette Fejltrin²⁾.

Ove Lunges Ægteskab med Karen Rosenkrantz maa saaledes have varet flere Aar, men vi vide hverken naar det er indgaaet eller opløst. Efter en Angivelse, der dog neppe er rigtig³⁾, skal Fru Karen allerede være død i Aaret 1500; men Ove Lunge selv begynder først at træde frem 1511, da han for første Gang kaldes „til Tirsbæk“ i et af hans Svigerfader Erik Timmesen (Rosenkrantz) udstedt Brev, hvori denne skifter med sine Stifbørn,

¹⁾ Se nærmere Familien Rosenkr. Hist. II, 288.

²⁾ Jfr. nærmere: F. Hvass, Meddelelser om Familien Hvas IV, 261.

³⁾ Danske Mag. 4. R. III, 216.

Fru Margrete Bosdatter Høgs Børn af første Ægteskab med Hr. Kristoffer Lykke til Stadsgaard; men om Ægteskabet allerede den Gang var indgaaet eller allerede opløst, fremgaar ikke af Brevet¹⁾. Inden 1515 var Ove Lunge dog bleven gift anden Gang med Fru *Anne Fris*, Datter af Henrik Fris til Odden (Horns H., Vendsyssel) og Anna Lunge (Datter af Oluf Lunge til Odden og Karen Banner); hun var Enke efter Rigsraad Bjørn Andersen til Stenalt, bekendt fra Mordet paa Povel Laxmand, selv død kort efter 1503. D. 2ⁿ/_n 1515 er der nemlig udstedt et Tingsvidne af Horns Herreds Ting, at Ove Lunge „til Odden“ gjorde Lovhævd paa noget Gods i Hornterp og i Horne som sin Hustrus rette Arvegoods, som har ligget til Odden, siden det Søkendeskitte gik mellem Hr. Anders Nielsen (Banner) og hans Søkende²⁾.

Ove Vincentsen Lunge (Dyre) var en Søn af Vincents Iversen Dyre til Tirsbæk i hans Ægteskab med Fru Kirstine Lunge, Datter af Hr. Tyge Lunge til Basnæs og Fru Anne Kabel; efter Morfaderen, med hvem de gamle Lunger uddøde, optog Vincents Iversens Sønner, der arvede en Del af hans Ejendomme, Lungernes Navn, men beholdt deres eget Vaaben (Dyre). Han var saaledes en Broder til den bekendte Dr. Vincents Lunge og en Fætter til Rigsmarsken Hr. Tyge Krabbe; men da han ikke deltog synderlig i Begivenhedernes Udvikling under Kong Kristiern II, men først under Frederik 1ste og Kristiern III, altsaa efter Fru Karen Rosenkrantzes Død, skulle vi her ikke dvæle vidtløftigere ved hans indholdsrige Liv, men henvise til Skildringerne i Familien Rosenkrantzes Historie, 2det Bind, hvor hans Forhold til Tidens Begivenheder oftere omtales: Kristiern 2dens Afsættelse, hans Optagelse i Rigsraadet i Begyndelsen af 1523, hans Udmævnelse til Ridder ved Kroningen 1524, hans mange forskjellige Hverv under Fredrik I som Statholder, Mønstringsherre osv. eller som Lensmand paa Aastrup i Vendsyssel, hans Færd under Herredagen 1533, hvor han synes at have staaet Mogens Gøjes

¹⁾ Danske Mag. IV, 18—19.

²⁾ Geh. Ark., Voss, Perg., Horns H. Nr. 25.

Parti nærmest, hans store Deltagelse i Grevefejden, hvor han som jydsk Rigsraad sluttede sig til Mogens Gøje og Erik Banner; i Aaret 1536 sluttede han sig ogsaa til de nyere Tidens Tilstand. Vi tilføje blot, at hans Forhold til Broderen i Norge medførte, at han i Slutningen af Aaret 1527 sendtes til Norge for at mægle Forlig mellem de stridende Parter, men at hans langt dygtigere Broder, Dr. Vincents, synes at have faaet ham aldeles under sin Indflydelse, saa at han endogsaa lovede Sten Stures foregivne Søn, „Daljunkeren“, Understøttelse fra Danmark, hvorover han fik fremkaldt heftig Forbitrelse hos Kong Gustav i Sverig, indtil det endelig lykkedes Hr. Tyge Krabbe at mægle et Slags Forlig mellem Kongen og de to Brødre, Hr. Ove og Hr. Vincents Lunge. Under Grevefejden blev han ogsaa brugt til vigtige Sendelser til Sverig, ligesom han ogsaa under Kristian III deltog i flere Gesandtsskabsrejser (til Brunsvig med Kongen 1538, og 1539 til Nederlandene), men allerede d. 22 Februar 1540 døde den mægtige Mand og ligger lige som sine to Hustruer begravet i Engom Kirke ved Tirsbæk, hvor han paa Epitafiet er afbildet midt mellem sine Hustruer¹⁾. — Af Karakter synes han at have været en myndig og stolt Adelsmand, dygtig som Godssamler og Godsstyrer, hvorom nærmere henvises til T. Beckers Skildring af ham i Kvartalskriftet Orion I, men haard, ofte uretfærdig, mod Bønderne i Omegnen; Salg af Bønder fra Pantegods i Fyen, som han havde af Kronen, gjorde han sig skyldig i og sagsøgte i den Anledning i Aaret 1532²⁾. — Boglig Sands synes han at have haft, siden han udvirkede, at Bogtrykker Hans Vingaard fik Tilladelse til at udgive Rimkrøniken paa ny med Fortsættelse af Kong Hanses Historie. — Anna Fris døde 1542; om hans Børn med hende henvises til T. Beckers ovenanførte Meddelelser. En af hans Døtre med Anne Fris, *Maren Lunge*, blev gift med *Niels Axelsen Rosenkrantz* til Ryhave, Stensballegaard og Halkjær, der vil blive omtalt i det følgende.

¹⁾ Tegning i Oldn. Museums Arkiv.

²⁾ Fynske Aktstykker II, 183.

II. Matrup-Linien.

Ogsaa denne Linie uddøde tidlig paa Mandssiden med *Erik Styggesen* († o. 1535), der i sit Ægteskab med Kirsten Nielsdatter Skram til Matrup kun efterlod sig to Døtre, Birte og Karen Eriksdatter Rosenkrantz¹⁾.

Birte Eriksdatter Rosenkrantz († o. 1537?) blev gift med den ansete *Hans Johansen (Lindenov)* til Fobislet i Ødis Sogn i Nørre Tyrstrup Herred, som den Gang hørte til Nordslesvig, men siden Wienerfreden 1864 hører til Danmark. Han var Søn af Hans Johansen til Fobislet og Fru Mette Einmiksdatter, der var Enke 1477. Sønnen maa vistnok have været en Del ældre end Birte Rosenkrantz, thi han forekommer allerede 1486 som Hofsinde, var derpaa i en Del Aar (o. 1507—12) Lensmand paa Sønderborg, fik 1514 Ørum i Ty i Pant og 1519 Hundsbæk²⁾. 1520 var han blandt de Adelsmænd, der gik i Borgen for det store Laan, som Kristiern II optog hos Hertugdømmernes Adel, og fik derved Underpant i Tørning Len³⁾. — Endnu i Juli 1534 skal Hans Lindenov have deltaget i Hjallesø-Mødet, hvor den fynske Adel erklærede sig for Hertug Kristian⁴⁾, men maa være død et af de følgende Aar, thi 7 Febr. 1536 tilstod „Berette, Hans Johansens paa Fobislet“ ved et paa Matrup udstedt Brev af sin Svoger, Ejler Hardenberg paa Matrup, at have faaet sin Anpart af Tranholm Pant, som hendes Fader, Erik Stygge, havde pantet af Kronen⁵⁾. Hendes to Sønner, *Hans* og *Anders Hansen*, have medbesøgt paa hendes Vegne. Hun maa vistnok være død kort efter; thi 15 Oktober 1537 gjør Ejler Hardenberg til Matrup paa sin Hustrus Vegne Mageskifte med *Hans Johansen*, *Kristoffer Johansen* og *Anders Hansen* til Fobislet paa deres

¹⁾ Om Erik Styggesen (Rosenkrantz) se „Familien Rosenkr. Hist.“ I, 230.

²⁾ Dansk Mag. 4 R. II, 165; 273. Dipl. Flensb. II, 27; 29; 32; 49; 87. — Suhms Nye Saml. I, 1, 70; I, 4, 346.

³⁾ Jfr. Fam. Rosenkr. Hist. II under Otte Holgersen Rosenkr. og Diplom: Nr. 39. — 1527 og 1528 forekommer han i nogle Gjældsbreve, som maaske angaa disse Forhold.

⁴⁾ Huitfeldt S. 1425; jf. dog Aktst. til Grevefejden II, 33.

⁵⁾ Familien Rosenkr.'s Hist. II, Dipl. Nr. 131 og 136; jfr. Kvartalsskriftet Orion II, 24.

egne Vegne, saaledes at Ejler Hardenberg skal have Stisgaard og Stisgaard Mølle samt alt det Gods, som blev skiftet fra Matrup og lagt til Stisgaard, mod at de fik andet Gods isteden. Da Fru Birte slet ikke omtales i dette Brev, der angaar hendes Fædrenegods, maa hun antages at være død paa denne Tid. Flere Børn end de her nævnte tre Sønner synes hun ikke at have haft. De indtog alle en ret betydelig Stilling i den følgende Tid, især Hans Johansen Lindenov til Fobislet og Julskov († 1568), der ved sit Ægteskab med Rigborg Tinhus blev Fader til den rige Hans Johansen Lindenov til Gavmø, Hundslund m. m., der blev gift med Margrete Rosenkrantz Ottesdatter fra Næsbyholm¹⁾.

Erik Styggesens og Kirsten Skrams anden Datter, **Karen Rosenkrantz Eriksdatter**, blev gift med den senere saa højt ansete Rigshofmester *Ejler Eriksen Hurdenberg* til Vedtofte (Bræsholm) i Fyn, Skovsbo m. m., hvem hun i Medgift bragte Matrup. Han var Søn af Erik Hardenberg til Hvedholm og Anna Rønno v Korfitzdatter og født omtrent 1505. Deres Ægteskab blev indgaaet omtrent 1530, maaske noget tidligere; thi deres ældste Søn Erik siges vel i Ligprædikenen over ham at være født 1529, men paa Dragsholm, og dette biskoppelige Slot paa Sjælland blev Ejler Hardenberg til Vedtofte først forlenet med 1530 af sin Slætning, Biskop Joachim Rønno v²⁾. Det var som Lensmand her, at han med stor Tapperhed forsvarede Slottet mod de Grevelige i Aaret 1535, indtil Hertug Kristians Tropper kom til Sjælland og saaledes formentlig have bragt ham Undsætning. Det var paa denne Tid, at hans Svigerfader Erik Stygge døde; han kom da i Besiddelse af Matrup og fik d. 10 Oktbr. s. A. i Feltlejren foran Kjøbenhavn Tilladelse til af sine Medarvinger at udkjøbe Kronens Pant Tranholm, der ligger i Nærheden af Matrup³⁾. At han ved forskellige Transaktioner med sin Hustrus Medarvinger, Lindenoverne, nu fik hele Matrup i

¹⁾ Om dem se nærmere Hist. Tidsskr. 5 R. VI.

²⁾ Knudsen, Joachim Rønno v, S. 159; Rørdam, Hist. Kildeskrift: 2 R. II 618; jfr. Kvartalsskr. Orion II, 20 ff.

³⁾ Kr. III danske Registranter, S. 9; Dsk. Mag. 4 R. IV, 24.

Eje, er allerede tidligere omtalt. — Dragsholm havde han vistnok endnu i Forlening af Joachim Rønno; men da Kjøbenhavn havde overgivet sig og Joachim Rønno var bleven fængslet, maatte Dragsholm overgive sig til Kristian III. Som Befalingsmand paa Dragsholm nævnes dog ved denne Lejlighed ikke Ejler Hardenberg, men Didrik Hemmingsen (Didrik Henningsen Quitzov til Rørbæk?)¹⁾. Dragsholm blev som inddraget Bispegods givet i Forlening til andre. Ejler Hardenberg indkaldtes dog til Rigsdagen 1536 og har ogsaa undertegnet den store Reces blandt den jyske Adel. Ogsaa til Kroningen 1537 blev han indbuft tillige med sin Hustru. Men nye Forleninger synes han ikke at have faaet, før han i Juli 1542 forlenedes med Næsbyhoved og St. Hans Kloster i Odense efter sin Broder Jakob Hardenberg. Meget muligt skjuler sig herunder et Slags Mistillid til Joachim Rønno's Frænde og tidligere Lensmand. Det var ogsaa først paa denne Tid, at de Adelsmænd, der paa Grund af deres Holdning under Grevefejden vare ilde sete af Kristian III's Regering, efterhaanden atter toges til Naade.

Fra nu af stiger Ejler Hardenberg stadig i Betydning. Fra 1543—44 var han Lensmand paa Malmøhus og derpaa 1544—51 paa Gulland. Det var her, at hans tidligere Herre, Biskop Joachim Rønno, en Tidlang havde siddet som Statsfange; men han var kort før bleven flyttet til Kjøbenhavns Slot, hvor han netop var død 1 Maj 1544. Kort efter, i det mindste fra 1547 af, blev Ejler Hardenberg optagen i Rigsraadet.

Karen Rosenkrantz døde imidlertid paa Gulland i Aaret 1549 tillige med en Datter, jfr. *Mette Hardenberg*. De ligge begge begravne i Visby Domkirke, hvor der endnu findes en smuk Ligsten med Portrætfigurer af dem begge, Moderen afbildet som en midaldrende Kvinde, Datteren som en ung Pige paa en 13—14 Aar. Ligeledes findes en smukt malet Akvarel af samme Personer paa en Trætavle i Visby Kirkes Kor²⁾. De havde i det mindste

¹⁾ Se nærmere Knudsen, J. Rønno, S. 128 ff.

²⁾ Abildgaards Tegninger i Oldn. Museums Arkiv; jfr. Nyerup, Langebekiana S. 252. — I samme Kirke findes efter Abildgaards Tegninger ogsaa et smukt karakteristisk Mindesmærke over Henrik Rosenkrantz til Bjørnholm (jfr. Familien Rosenkr.'s Hist. II, 273).

5 Børn med hinanden, nemlig foruden Jfr. Mette, *Erik Hardenberg*, der efter at have studeret paa forskjellige Steder, navnlig i Wittenberg, og tumlet sig i Udlandet, endnu i Faderens Levetid som Mødrenearv kom i Besiddelse af Matrup, hvortil han skrives omtrent fra 1563 af, hvorfor Faderen i sine senere Aar atter skriver sig til Vedtofte; *Stygge Hardenberg*, der studerede sammen med Broderen i Wittenberg, men døde tidlig, omtrent 1556 eller 1557¹⁾; en Søn *Korfitz*, der paa Ejler Hardenbergs Monument i Klovborg Kirke staar afbildet sammen med Faderen og den ligeledes før Faderen afdøde Datter *Kirstine*, der begge døde i en ung Alder. Det er formodentlig i Anledning af denne Søn Korfitzes eller maaske Stygges Død, at Kansler Johan Fris i et udateret Brev til Korfitz Ulfeld til Koxbølle († 1563) ontaler sin Gudsøns Død og beklager, at han ikke har kunnet komme til hans Begravelse. „Men jeg raader Ejler Hardenberg,“ tilføjer han, „at han med det første gifter sig eller lader den anden Søn med det første tage sig en Dannemands Datter, og jo før han gjør det, da skal han tykkes det være vel om fire Aar“²⁾).

Hvortil disse Ord sigte, vide vi ikke. Selv giftede Ejler Hardenberg sig ikke; Sønnen Erik, som var den eneste af Børnene, der overlevede Faderen, havde derimod 1561 i Odense Bryllup med sin Slægtning, Anna Rønnov, Datter af Joachim Rønnovs Broder, Rigsraad Ejler Rønnov til Hvidkilde.

Det er her ikke Stedet til at dvæle nærmere ved Ejler Hardenbergs indholdsrige Liv efter Karen Rosenkrantz's Død. En fuldstændig Bedømmelse heraf hører ind under en almindelig Skildring af Tidens Historie. Vi tilføje blot, at han 1551 forlod Gulland for atter at blive Lensmand paa Dragsholm, og at han samtidig eller kort derefter fik den betydningsfulde Plads som Hofmester for den unge Hertug Frederik (II). Da der 1554 oprettedes en egen Hofstat for Prinsen paa Malmøhus, blev Ejler Hardenberg forlenet hermed. Det var her, at den unge Prins, omgivet af en Række senere betydelige Adelsmænd som Erik Rosen-

¹⁾ Om Erik og Stygge Hardenberg se Rørdams Hist. Kildeskr. 2 R. II, 575 og flere Steder.

²⁾ Dsk. Kong. Hist. Fasc. 19, Geh. Ark.

krantz Ottesen, Ejler Hardenbergs egen Søn Erik, Oluf Movridsen (Krogno) til Bregentved, og en Del unge Adelsdamer, synes at have fattet Kjerlighed til Ejler Hardenbergs Broderdatter Anna Hardenberg Korfitzdatter. De romantiske Forhold, der udviklede sig heraf, skulle vi her ikke nærmere komme ind paa; de ere tilstrækkelig afhandlede af andre. — Da den unge Prins blev Konge 1559, blev Ejler Hardenberg Rigshofmester, og indtog en høj Stilling, indtil Kongegunsten tilsidst tabte sig, maaske tildels, fordi han modarbejdede Kongens Følelser for Broderdatteren, men ogsaa paa Grund af adskillige andre Forhold: en uheldig diplomatisk Rejse til Rusland 1562, en maaske noget egenraadig Adfærd mod en Borgmester i Trælleborg og tilsidst de ulykkelige Forhold i Begyndelsen af Syvaarskrigen, da Riget ved Penge-mangel og en slet Administration syntes bragt Afgrunden nær. Efter et Oprin paa Børringe Kloster i Aaret 1565 — netop paa den Tid, da Pengeforholdenes Ordning havde bragt Kongen i et spændt Forhold til en Del af Aristokratiet og da man begyndte at savne Peder Oxes ordnende Talent¹⁾ —, tog eller fik Ejler Hardenberg sin Afsked som Hofmester „paa Grund af Alder og Svaghed“, og mistede sine Forleninger, ikke blot Malmøhus, men ogsaa Dragsholm, hvorpaa han dog havde Livsbrev, men som han selv, ikke ganske frivillig, oplod for Kongen. Han døde derpaa endnu samme Aar, Dagen kjendes ikke; selv paa det pragtfulde Mindesmærke, der af Sønnen Erik er oprejst over ham i Klovborg Kirke ved Matrup, og hvor han findes afbildet tillige med sine tre tidligere nævnte Børn, findes Dagen ikke angiven²⁾.

Ejler Hardenberg er en af de Adelsmænd, der i alle Forhold har efterladt sig blivende Spor. Matrup maa han vel siges at have dannet til en betydeligere Ejendom ved en Mængde Mageskifter og lignende Foretagender. Ved sine øvrige Besiddelser

¹⁾ Om disse Forhold henvises nærmere til min Skildring heraf i Hist. Tidsskr. 5 R. V (Peder Bille og Peder Oxe).

²⁾ Tegning af Abildgaard i Oldn. Museums Arkiv. Jfr. Personalhist. Tidsskr. I, 124. — Forøvrigt henvises om Ejler Hardenberg til Brickas Skrift: Fr. II's Ungdomskjerlighed S. 34 ff. og fl. Sted., om Forholdet til Kongen navnlig til Hist. Tidsskr. 1 R. V, og om hans Godsvirksomhed til Tidsskr. Orion II, 25 ff. og fl. Steder.

og ved Kjøb synes han at være bleven en rig Mand. Men han hørte tillige til den Række af Adelsmænd, der, skjønt han selv ikke synes at have faaet boglig Opdragelse, nærrede stor Interesse for højlig SysseL. Han omtales derfor af Samtiden i denne Retning med den største Ros. Paa Gulland opfordrede han saaledes Nicolaus Petreius til at udgive sin gullandske Krønike; Kanniken Jon Turesen tilegnede ham et religiøst Skrift, og selv forfattede han Psalmer¹⁾. Fra Karakterens Side faar man i det hele et fordelagtigt Indtryk af ham, og den Ugunst, han tilsidst faldt i, har neppe været begrundet, om han maaske end som Rigshofmester neppe har lagt særegen Dygtighed for Dagen, noget, som det forøvrigt endnu er vanskeligt at bedømme.

III. Hevringholm-Linien.

I Vivild Sogn i Sønderhald Herred i Randers Amt findes endnu i Nærheden af Hovedgaarden Ny Hevringholm Spor af de gamle Voldgrave, der omgave det gamle Herresæde Hevringholm, hvortil Rosenkrantzterne skreve sig, saa langt tilbage som Familien med Sikkerhed kan efterspores. Efter Hr. *Niels Jensen* til Hevringholm og Tange (ovenf. S. 145) var Gaarden kommen til hans Søn *Anders Nielsen*, kaldet *Stygge*, et Navn, der var i Færd med at blive et Familienavn i denne Gren af Slægten, indtil hans Efterkommere, efter at den øvrige Familie efter deres Hjelmtegn havde antaget Navnet Rosenkrantz, henimod 1530 antog dette Navn. Af Anders Stygges Børn blev *Erik* ved sit Giftermaal knyttet til Matrup og Stamfader for den ovenfor omtalte Linie, *Niels Stygge* (Rosenkrantz) blev Biskop i Børglun, *Ejler Stygge* derimod blev Ejer af Hevringholm og Fader til de nedenfor nævnte Rosenkrantzter paa Hevringholm. Ejler havde inidertid ogsaa en Broder *Timme*, hvis Datter, *Sidsel Timmesdatter Rosenkrantz*, endnu i lang Tid havde Del i Hevringholm sammen med sine Fætre. Da hun baade ved sit ansete Giftermaal og

¹⁾ Suhms Saml. I, 2, 139; Rørdam, Hist. Kildeskr. 1 R. II, 603; N. M. Petersen, Dansk Literaturhist. II, 270 (1ste Udg.); Helveg og Brandt, Danske Psalmedigt. S. 7.

ved sin egen Personlighed kom til at spille en ikke uvigtig Rolle og var nøje knyttet til sin Slægt paa Hevringholm, men døde før sine vistnok en Del yngre Fætre, maa hun først nærmere omtales.

At **Sidsel Rosenkrantz** var en Datter af *Timme Stygge* (*Rosenkrantz*), fremgaar tydeligt af et Brev af 11 Juli 1551, hvori hun oplader til sin kjære Farbroders Børn, *Stygge, Kristoffer, Erik* og *Peder Rosenkrantz*, Brødre, og deres Søster, *Berette Rosenkrantz*, al den Lod og Del, som arvelig var tilfalden hende efter hendes Fader *Timme Rosenkrantz* i Hevringholm Mølle og Ladegaard, som er en fuld Broderlod efter hendes Farfader Hr. *Stygge*¹⁾. Men *Timme Rosenkrantz Styggesen* forekommer selv kun en enkelt Gang i et Rettertingsvidne fra Helsingborg af 27 Febr. 1497, hvor han forekommer under Navnet *Temø Stygge*²⁾. Han antages at være den samme som en *Tønne Stygge*, der forekommer 1506 og noget senere, og som forimodentlig er den samme *Thønny Rosenkrantz*, der i Juli 1535 fik et Pas af Kristian III for at begive sig (fra Sjælland) til Jylland³⁾. Navnene *Timme* og *Tønne* forvexles maaske nok af og til, skjønt det vel egentlig er helt forskellige Navne. Han maa da antages at være død kort efter, thi i Recessen af 1536 nævnes han lige saa lidt som sine Brødre *Erik* og *Ejler Stygge*, der ogsaa maa være døde paa denne Tid; derimod nævnes alle hans Brodersønner fra Hevringholm. — De faa Gange, *Timme* eller *Tønne* omtales, sker det i Forbindelse med skaanske eller lignende Forhold, og dermed stemmer ogsaa overens, at hans Hustru synes at have været herfra, ligesom hans Datter *Sidsel* blev gift med en skaansk Adelsmand. I Slægtregistrene opføres en *Kile Bing* som hans Hustru, men dette er urigtigt; thi paa *Sidsel Rosenkrantzes* Ligsten i *Tovlov Kirke* staar et helt andet Vaaben for hendes Moder, nemlig et Taskesnit eller en Pyramide, der ganske ligner Familien *Broks* Vaaben. Mærkeligt nok har i Brevet af 1497

¹⁾ Familien *Rosenkrantzes* Hist. II, Dipl. Nr. 198; jfr. 1ste Del § 18, III.

²⁾ Familien *Rosenkr.* I, Dipl. S. 194.

³⁾ Geh. Ark., Dsk. Saml. 392, 10; jfr. Dsk. Mag. 3 R. II, 48; V, 105; 4 R. II, 280—81.

en Axel Gøkæsøn beseglet med samme Vaaben. Herved i For-
 ening med Datterens Ligsten ledes man til det rette. Der fandtes
 nemlig i Skaane en Adelsfamilie (Gere), der førte dette Vaaben.
 En Gødeke Jonsen „til Gundraløff“ forekommer 1459. Med sin
 Hustru Gyde Kjeldsdatter (Dotting) havde han to Sønner, Axel
 og Kjeld Gødekesøn (Gøkæsøn) og en Datter „Kelowff Gødeke-
 datter“. At denne var Moder til Sidsel Rosenkrantz og gift med
 Timme Rosenkrantz, bestyrkes ogsaa ved, at „Gundraløff“ (nu
 Ruthsbo i Herrestad Herred) senere ejedes af Fru Sidsel¹⁾.

Sidsel Rosenkrantz blev, vistnok i en ung Alder, gift med
Erik Krummedige til *Alnerup* i Skaane, en Søn af Ridder
 Hr. Klavs Krummedige i hans andet Ægteskab med Else
 Pedersdatter (Thott), Datter af Peder Nielsen (Thott) til Alnerup
 (nu Alnarp). Hr. Klavs Krummedige havde i første Ægteskab
 med Drude Rønnov en Datter Drude, der blev gift med den
 bekendte Rigsraad Otte Krumpen, der saaledes var Svoger til
 Erik Krummedige. Fru Else Pedersdatter blev imidlertid efter
 Klavs Krummediges Død allerede 1504 gift med Rigsraad Thomas
 Nielsen Lange til Lydum, efter hvis Død 1521 hun i en lang
 Aarrække sad som Enke. Hun havde i Pant af Kronen efter
 sin første Mand, Klavs Krummedige, Borgen Hønborg ved Lille
 Belt tillige med Elbo Herred og efter sin anden Mand, Thomas
 Lange, Nørvang Herred i Pant og Vester Herred i Forlening²⁾.

Pantelenet Hønborg gik dog snart over til Sønnen Erik
 Krummedige, der fra sin Barndom af havde tjent Kong Kristiern
 II. Han sad som Lensmand paa denne vigtige Borg, da det
 jydsk Oprør 1523 udbrød. Han — og formodentlig ogsaa Fru
 Else Thott og Sidsel Rosenkrantz, — havde flere Gange i denne
 bevægede Tid Kongen til Gjæst; de bleve Vidner til den vaklende
 Ubestemthed, der da var et Særkjende for ham. Adskillige Gange,
 fortælles der, skal han have ladet sætte sig frem og tilbage
 mellem Hønborg og Middelfart, ret som han ikke kunde be-

¹⁾ Abildgaards Tegn. i Oldnordisk Museums Arkiv. — Oplysninger af A.
 Thiset.

²⁾ Erslev, Lensmænd, S. 58—59; jfr. O. Nielsen i Bruuns Danske Saml. 1 R.
 I, 135 og Dsk. Mag. 4 R. IV, 195.

kvemme sig til at opgive Jylland. Da Kongen havde forladt Jylland, da Hertug Frederik allerede var paa Vejen til Viborg, og da allerede en Del af Fyn var faldet fra, sendte Erik Krummedige Kongen 20 Marts 1523 sit Opsigelsesbrev, hvori han meget beklager, at han, der har tjent Kongen fra Barndommen af trolig, skal nødes til dette Skridt, men i høj Grad udtaler sin Frygt for Moder Sigbrit og beklager den Uretfærdighed, Kongen har vist mod hans Svoger Otte Krumpen ved at tage Langeland fra ham og ved at ville fængsle ham¹⁾.

I Frederik I's Tid indtog Erik Krummedige en ret betydelig Stilling. Da Søren Norby 1525 rejste Bondestanden i Skaane, var Erik Krummedige en af Hovedførerne mod ham under Johan Rantzau og Tyge Krabbe. Hans Vidnesbyrd bidrog ogsaa meget til at fælde Niels Brahe til Vandaas, der havde sluttet sig til Hr. Søren. — Han forlenedes nu ogsaa med Vester Herred, hvori han tilsidst fik Pant; hertil hørte Varde Kjøbstad. I disse Stillinger viste Erik Krummedige sig som en myndig og bestemt Lensmand, saa at hans Skriver, Mathis Hansen, der var indsat til By- og Siseskriver i Varde, under den stærke Gjæring, Kristiern II's forventede Ankomst 1531 havde frenkaldt i Jylland, blev overfalden, da han vilde indkræve den paalagte Kongeskat i Lenet²⁾. — Af den Slags Stridigheder havde Erik Krummedige en Del i sit Liv. Reformationen synes han tidlig at have sluttet sig til. 1532 stævnedes han i al Fald en Præst i Skaane for Kongens Retterting, fordi han efter Ærkebispens Bud havde sat en Bonde og hans Hustru i Band; de vare nemlig beslægtede i fjerde Led. Sagen blev da indsat for de lutherske Prædikanter i Malmø, der skulde afgive Kjendelse om, hvorvidt dette burde anses for en Bandssag³⁾. Ogsaa efter Frederik I's Død optraadte Erik Krummedige paa Herredagen i Kjøbenhavn som Tilhænger af den nye Lære, som det synes. Han har i al Fald hverken beseglet den bekjendte katholsksindede Reces af 3 Juli eller del-

¹⁾ Allen, Breve og Aktstykker I og Fam. Rosenkr. Hist. II, 132.

²⁾ Nye dsk. Mag. VI, 273 ff. Fred. I's Reg. S. 73—80; 244; 381—82; Fam. Rosenkr.'s Hist. II Dipl. Nr. 86.

³⁾ Fred. I's Registranter S. 438; 449.

taget i Donnen over Hans Tavsens. Han optræder ved denne Lejlighed første Gang som Rigsraad; dog er han maaske allerede bleven det i Slutningen af Frederik I's Tid, Han var ogsaa blandt de Rigsraader, der i Slutningen af Aaret 1533 sendtes til Kolding for til Hertug Kristian at overlevere og udvexle den Unionstraktat, der var sluttet med Hertugdømmerne¹⁾.

Under Grevens Fejde sluttede Erik Krummedige sig lige som den øvrige jyske Adel til Hertug Kristians Parti. Han optraadte med Strænghed mod Folkepartiet, saa at Hertug Kristian endog personlig maatte gribe ind derimod²⁾. — Med Johan Rantzau fulgte han over til Fyn og var en af Hovedførerne i Slaget ved Øxnehjerg d. 11 Juni 1535. Det var saaledes til ham, at Præsten Hans Madsen i Svaninge meldte sig kort før Slaget, da han var undsluppen Lybeckernes Fangenskab. Faa Dage efter blev Assens taget med Storm. Hovedmændene for Rejsningen mistede deres Ejendomme. Allerede 15 Juni overdrog Johan Rantzau og de øvrige Førere Hans Plovs Gaard i Assens til Erik Krummedige, „saalænge indtil Kgl. Majestæt selv kommer hid til Landet“. Allerede Maanedsdagen efter blev imidlertid denne Gaard skjænket til Johan Rantzau selv. Erik Krummedige havde imidlertid faaet Erstatning; 10 Juli havde han nemlig faaet Ejendomsbrev paa en anset Borger Peder Bangs Gaard ved Færgebroen i Svendborg, der ligeledes var forbrudt Gods, og d. 17 Juli paa en Gaard i Nyborg³⁾. At Erik Krummedige i det hele er gaaet frem med stor Strænghed mod de oprørske Borgere og Bønder som Lensmand, viste sig ogsaa af flere Retssager, han og efter hans Død hans Enke blev indviklet i. I Aaret 1537 stævnedes han saaledes af en Bonde i Børup, fordi han havde ladet dennes Fader henrette og inddraget Gaarden. Bonden synes ikke at være kommet nogen Vej med Sagen, saalænge Erik Krummedige levede; men neppe var han død, før Bonden stævnedes Sidsel Rosenkrantz i samme Anledning, og nu fik Bonden delvis Ret. Vel var Fa-

¹⁾ Hist. Tidsskr. 4 R. III, passim. — Ny dsk. Mag. II, 254 ff.

²⁾ Dsk. Mag. 3 R. IV, 182.

³⁾ Aktstykker til Grevens Fejde I, 426 ff.; II, 100; Huitfeldt S. 1445. — Samlinger til Fyns Hist. og Topografi I, 201 ff. — Kristian III's Registranter S. 3.

deren henrettet, „fordi han før over til Fyn til Rigens Fjender“; men der blev dog nu afsagt den Kjendelse paa det kgl. Retterting, at Fru Sidsel skulde stille Bonden tilfreds (∴ give ham Erstatning) efter 12 uvillige Herredsmænds Sigelse, naar han paa Tinge lovformelig beviste, hvor stor en Del i Gaarden der havde tilhørt hans Moder og ikke hans Fader. — Atter 1546 stævner en Borger i Stege, Hans Storm, Fru Sidsel for en Gaard i Assens, som Erik Krummedige havde solgt til Oluf Norby til Skovgaard, men som Hans Storm erklærede var hans Arv og Eje, — med mindre dette skulde være den samme Gaard i Assens, som havde været i Hans Plovs Eje¹⁾).

Endnu i Slutningen af 1535 blev Erik Krummedige forlenet med St. Hans Kloster i Odense og med Salling Herred i Fyn. Kort efter fik han Befaling til at begive sig til Kongen til Kjøbenhavns Belejring, medens Befalingen i Fyn førtes af hans Medhjælper, Klavs Daa til Ravnstrup²⁾. I Kjøbenhavn finde vi ogsaa Erik Krummedige strax efter Stadens Overgivelse til Kristian III i Juli 1536. Han deltog nemlig i det bekjendte Rigsraadmøde d. 12 August, hvori de verdslige Rigsraader mere eller mindre bleve tvungne til at finde sig i Biskoppernes Fængseling og den dermed følgende Statsforandring, og har ogsaa samme Dag medbeseglet det derom udstedte Revers. Senere deltog han i Rigsdagen i Oktober s. A. og har i December s. A. undertegnet et lignende Revers som Cautionist for sin Svoger, Otte Krumpen, da denne langt om længe fik Kristian III's Gunst tilbage³⁾).

I Kristian III's Tid indtog Erik Krummedige en betydelig Stilling. Tillige med sin Hustru blev han indkaldt til Kroningen 1537, og da den fynske Adel i Aaret 1539 samledes ved Kolding i Anledning af de Krigsuroligheder, Kristian III i dette Aar frygtede fra tysk Side, vare Erik Krummedige og Jakob Hardenberg Hovedsmænd for Folkene⁴⁾. Størst Betydning har han dog i disse Aar

¹⁾ Dsk. Mag. 3 R. VI, 142, 318; 4. R. I, 151; 252—53.

²⁾ Dsk. Mag. 3 R. V, 75; 82; 101; 128 og fl. St.

³⁾ Rørdam, Hist. Kildeskr. 1 R. I, 202; 204. Dsk. Mag. 3 R. VI, 134—35.

⁴⁾ Dsk. Mag. 3 R. VI, 130; 217; 226.

som Lensmand i St. Hans Kloster i Odense, hvortil fra 1540 af kom Næsbyhoved ved Odense. Da Styrelsen af det inddragne gejstlige Gods var forenet med disse Stillinge, var Erik Krummedige tillige Stiftslensmand i Fyn og viste i denne Stilling stor Iver ved Ordningen af de nye Forhold, som Reformationen medførte¹⁾. Han døde imidlertid allerede i November 1541 under et Ophold i Kjøbenhavn, endnu i sin kraftigste Alder²⁾.

Sidsel Rosenkrantz overlevede sin Ægtefælle i 16 Aar og viste sig i denne Tid som en kraftig og virksom Kvinde. Da Ægteskabet havde været barnløst, beholdt hun *Hønborg* i Pant lige til sin Død; Vesterherred, hvori Erik Krummedige siden 1531 havde Pant, forlenedes hun kun med midlertidig, og allerede 1542 lagdes det til Riberhus, hvorved Kongen fik hele Stranden lige fra List til Vestervig i én Kreds³⁾. — I Forhold til Kongehuset indtog hun en gunstig Stilling. Naar der var kongelige Daabs-handlinger eller lignende Fester paa Koldinghus, indbødes hun hertil, ogsaa for „at drage Kongesalen“⁴⁾. — Størst Betydning havde dog hendes Godsvirksomhed, der skaffede hende adskillige Bryderier og Retstrætter. Vigtigst er i den Henseende den Maade, hvorpaa hun kom i Besiddelse af Limbækkernes gamle Borg *Nebbe* i Gaarslev Sogn i Holnans Herred i Nærheden af Hønborg. Den sidste Besidder heraf, Hartvig Limbæk, havde ved sin Død 1518 efterladt en Enke, Mette Hansdatter, flere Døtre og en Søn Klavs, der imidlertid gik fra Forstanden og synes at have haft Erik Krummedige til Værge. Denne synes imidlertid at have tilkjøbt sig sin Myndlings Arvepart i Nebbe. Enken synes at have været udsat for adskillige Bryderier; thi allerede i August 1533 blev der udstedt et kgl. Protektorium til Fru Mette af Nebbe og hendes Søn Klavs Limbæk⁵⁾, og faa Aar

¹⁾ Om disse Forhold henvises til Nyt hist. Tidsskr. VI, 31, 36; Saml. til Fyns Hist. og Topogr. V, 4—8 og fl. Steder; Hofmans Foundationer V, 187; VI, 258 ff. Rørdam, Kirkelove I, passim.

²⁾ Suhms Saml. II, 2. 233.

³⁾ Erslev, Konge og Lensm. XLVI.

⁴⁾ Saaledes 1545 (Dsk. Mag. 4 R. I, 97 ff.), 1547 (smsts. S. 273 ff.), 1548 (smsts. II, 177).

⁵⁾ Fred. I's Reg. S. 465.

efter døde hun. Endeligt Skifte mellem Arvingerne fandt først Sted 1546, hvorved Nebbe Hovedgaard tillagdes Erik Krummediges Moder, Fru Else Pedersdatter til Løgtved, og hans Enke, Fru Sidsel Rosenkrantz til Hønborg, tillige med deres øvrige Medarvinger „i Klavs Limbæks Sted“. Den Maade, hvorpaa Erik Krummediges Arvinger vare komne i Besiddelse af Nebbe, blev dog ikke uanfægtet. I det mindste maatte i Aaret 1549 Hr. Otte Krumpen, der var Sidsel Rosenkrantzes Væрге, paa hendes Vegne i Kongens og Rigsraadets Nærværelse med 12 Riddersmænd som Mededsmænd aflægge Ed paa, at hun aldrig havde haft Fru Mette Limbæk af Nebbes Insegl i Væрге, hverken efter hendes Død eller før, eller havde forsegleet Breve dermed, som Hartvig Henriksen havde beskyldt hende for paa Holmans Ting¹⁾.

Foruden *Nebbe* var Fru Sidsel Rosenkrantz efter Mandens Død ogsaa i Besiddelse af *Alnerup* og skrives fra 1553 af ogsaa „til *Gunderleffue*“). At hermed skulde menes (Gøjernes bekjendte Ejendom Gunderslevholm paa Sjælland, som T. Becker antager i „Danske Herreguarde“, er umuligt. Der menes selvfølgelig hermed Gaarden Gunderløv (nu Rutsbo) i Skaane, som hendes Morfader, Gødeke Jonsen (Gere), skriver sig til 1459. Efter Fru Sidsels Død kom den til Stygge Ejlersen Rosenkrantz til Hevringholm.

Fru *Sidsel Rosenkrantz* døde den 28 November 1557 paa Hønborg og blev begravet i Tavlov Kirke, hvor der endnu findes en smuk Ligsten over hende og hendes Næstsøskendebarn, Jfr. Birgitte Rosenkrantz Ejlersdatter fra Hevringholm, der synes at have boet sammen med hende paa Hønborg og efter hendes Død kom i Besiddelse af Nebbe, hvorom henvises til det føl-

¹⁾ Dsk. Mag. 4 R. IV, 94 ff. — Om Forholdet til Nebbe se forøvrigt T. Becker, Maanedskriftet Orion I, 371 ff., Saml. til jydsk Hist. og Topogr. VI, 18 og 238 ff. Paa disse Steder er der dog kommet en Uklarhed ind, idet man ikke har lagt Mærke til, at den i Aktstykkerne nævnte Else Pedersdatter (Thott) er Erik Krummediges Moder, men lader en Else „Limbæk“ være gift med en Klavs Krummedige.

²⁾ 1553 Søndag efter Mikkelsdag, Mageskifte mellem Cizelle Rosenkrantz til Gunderslouff og Fru Sidsel Ulfstand til Lynghygaard om Gods i Villands H. i Skaane. (Adelskr. Fasc, 53). Registr. o. a. L. 1556. p. 367.

gende¹⁾. Hønborg blev derimod strax inddraget af Kronen, Slottet nedlagt og Godset lagt under Koldinghus. — Af Tidens mest ansete Theologer roses hun for sin Fromhed. Mester Hans Laugesøn, Hans Tavsens Svigersøn og Eftermand som Biskop i Ribe, omtaler hende saaledes i et Brev af 20 December 1557 som „nobilissima et piissima matrona“, et Udtryk, der synes at stamme fra Hans Tavsens²⁾, og i sin Ligprædiken over Kansler Johan Fris († 1570) kommer Anders Sørensen Vedel i Anledning af Johan Frises Velgjørighed mod fattige til at omtale, at saadan Barmhertighed med mangfoldig Alhuissegjerning viste ogsaa „ærlig og velbyrdig og salig Fru Birgitte Rosenkrantz, som i fordoms Tid var paa Hønborg, hvilken ogsaa vederfores det samme som denne gode Herre, at den trofaste Gud forøgede deres Gods og forgjættede dem ikke udi deres Yderste, men efter sin Tilsagn gav dem i deres Sygdom god Taalmodighed og formedelst Troen til Kristum en salig Afgang og det evige Liv“. Herved maa vel ved en Navneforvexling af Vedel sigtes til Fru *Sidsel* Rosenkrantz; thi andre Fruer af dette Navn kjendes ikke paa Hønborg, og den da levende *Jfr.* Birgitte Rosenkrantz døde først 1580.

Medens *Timme Stygge* (*Rosenkrantz*) ved sit Giftermaal med Kelov Gødekøsdatter (*Gere*) var bleven nærmere knyttet til Skaane, levede hans Broder *Ejler Stygge* (*Rosenkrantz*) stadig paa Hevringholm og maa være død ontrent 1535³⁾. Han havde været gift med *Kirsten Pedersdatter* (*Gyldenstjerne*), Datter af Peder Nielsen (*Gyldenstjerne*) til Tim og Fru Regitse Torbendsdatter Bille. Fru Kirsten var saaledes Søster til den bekjendte Rigsraad Knud Pedersen Gyldenstjerne til Tim og Lyngbygaard, som han havde faaet med sin Hustru Sidsel Ulfstand, og til Fru Karen Pedersdatter (*Gyldenstjerne*), der var gift med Ejler Bryske til Dallund, Forhold, der ogsaa faa Betydning for Sønnerne.

¹⁾ Oldn. Museums Arkiv, Abildgaards Tegninger; jfr. Saml. til jydsk Hist. VI, 18; Hofm. Fundationer IV, 720; Dansk Atlas V, 967 og 1006—7.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. III, 319.

³⁾ Om ham henvises nærmere til „Familien Rosenkr. Hist.“ I, 228. — Han omtales ikke i Recessen af 1536, derimod Sønnerne.

Ejler Stygge og Kirsten Pedersdatter havde i det mindste 5 Sønner, nemlig *Jørgen Stygge*, *Kristoffer Stygge*, *Stygge Stygge*, *Erik Stygge* og *Peder Stygge*. I denne Orden findes de opførte under Recessen af 1536, og derved angives vel ogsaa den omtrentlige Aldersfølge; desuden havde de en Søster *Birte (Birgitte) Ejlersdatter* (Stygge eller Rosenkrantz), og maaske endnu flere Søskende; en ellers ukjendt Broder, *Anders Stygge*, opføres paa Slægttavler, og i et Skiftebrev af 1549 optræde *Stygge*, *Kristoffer*, *Erik* og *Peder Rosenkrantz*, Brødre, til Høringholm, som fuldmyndige paa egne og paa *alle* deres Søskenes Vegne¹⁾. Herefter maa det antages, at de have haft flere Søskende end de to manglende, Jørgen og Birgitte. Da Aldersordenen mellem dem indbyrdes imidlertid efter dette Brev er noget usikker, men de alle i en lang Aarrække havde Del i Hevringholm og efterhaanden arvede hverandre, opføres de i det følgende efter deres Dødsaar.

Jørgen Stygge eller **Rosenkrantz** († 1551), forekommer neppe før under Recessen af 1536. Han optræder stadig paa sine Søskenes Vegne i Anledning af Arvesager eller Retstrætter angaaende Hevringholm, saaledes i Aaret 1546, da Hartvig Skram og hans Medarvinger stævnedes Jørgen Stygge og dennes Medarvinger for en Part og Del i Hevringholm²⁾. Da saa mange endnu synes at have haft Del i Hevringholm, har Jørgen Stygge neppe besiddet større Formue. Ved Laanet til Kongen 1545 sættes han ogsaa kun til 30 Daler (hans Broder Kristoffer derimod til 200 Daler)³⁾. Han døde ugift d. 7 Januar 1551 og er tillige med flere af sine Brødre begravet i Vivild Kirke, hvor han er afbildet paa Ligstenen⁴⁾. — Efter hans Død

¹⁾ Geh. Ark. Dipl. ved 21 Juli 1549. Samme Orden i Sidsel Rosenkrantzes Brev af 11 Juni 1551, Fam. Rosenkr. II, Dipl. S. 249.

²⁾ Dansk Mag. 4 R. I, 207. Om flere lignende Sager se Dansk Mag. 4 R. I, 105 og om Stridigheder angaaende Hevringholms Tilliggende flere Dok. i Geh. Ark. („Kancelliraad Olsens Papirer“); jfr. K. Hansen, Danske Ridderborge, Kbhvn. 1832, S. 75 ff.

³⁾ Dsk. Mag. 4 R. I, 142.

⁴⁾ Abildgaards Teg. i Oldn. Museums Arkiv (hvor der dog er udfaldet noget af Indskriften); jfr. Dsk. Atlas IV, 288, Hofmans Foundationer III, 161 og Trap, Beskrivelse af Danm. V, 599.

foretoges flere Skiftedelinger mellem hans Søskende. 11 Juli 1551 solgte Sidsel Rosenkrantz til dem sin Andel i Hevringholm Mølle og Ladegaard, og den 10 Oktbr. 1552 holdt *Stygge, Kristoffer, Erik, Peder og Berete Rosenkrantz*, Søskende, i Overværelse af deres Faders Søstersøn, Hr. Otte Krumpen, og deres Frænde, Folmer Rosenkrantz til Stensballe, et venligt Skifte om deres rette fædrene Hovedgaard Hevringholm, saaledes at en af Brødrene skulde ved Lodtrækning beholde Hevringholm og give hver af de andre, saavel Søstre som Brødre, 400 gode Joachimsdalere. Ved Lodtrækningen tilfaldt Gaarden derpaa den næst- yngste af Brødrene, *Erik Rosenkrantz*. Den 2 Februar 1553 har derpaa *Peder Rosenkrantz Ejlersen* til Hevringholm, Væbner, paa Hønborg hos Sidsel Rosenkrantz udstedt Kvittering for Modtagelsen af de 400 Joachimsdalere for sin Arvepart i Hevringholm og desuden for sin Andel i Hevring Mølle efter deres salig Broder Jørgen Rosenkrantz, og et lignende Brev har Kristoffer til Lynderupgaard udstedt paa Hevringholm d. 27 April 1554¹⁾.

Erik Stygge eller **Rosenkrantz** († 1561) var saaledes bleven Eneejer af Hevringholm. Ogsaa han forekommer første Gang under Recessen af 1536, og i de følgende Aar under Navnet „Erik Stygge til Hevringholm“ i forskellige private Dokumenter uden Betydning²⁾. Fra Aarene 1543 til 1552 var han Foged paa Aalholm under Johan Rantzau, der havde Slottet i Forlening. Da Johan Rantzau netop i denne Mellemtid paa Grund af Forholdene i Hertugdømmerne kom i et spændt Forhold til Kristian III, levede han i Reglen i Ro i Holsten, og Erik Rosenkrantz kom derved til at indtage en selvstændigere Stilling paa Aalholm. Der udstedes Kongebreve til ham, som om han var Lensmand. Allerede i Aaret 1543 optræder han som „Lensmand paa Aalholm“ i en gejstlig Dom, hvorved Mester Kristiern i Kettinge afsættes paa Grund af papistiske Vildfarelser. 1550 tilsendes ham som „Foged paa Aalholm“ Forbud mod Udførsel af Korn, som han skulde lade forkynde i sit Len; 1551 faar han i Forening med Mogens Falster og Peder Oxen Ordre til at anvise

¹⁾ Familien Rosenkr. Hist. II, Dipl.

²⁾ Geh. Ark. Lysgaard H. Nr. 1; Dansk Selsk. Membraner under 17 „ 1540.

det nedbrændte Rødhys Indbyggere en ny Plads til at bygge paa; samme Aar faar „Erik Rosenkrantz, Foged paa vort Slot Aalholm, vor Mand og Tjener“, Ordre til efter Peder Oxes Anvisning at oppebære en Skat i Aalholm Len til Kongens Underhold, da denne agtede sig til Lolland¹⁾. — Denne Kongerejse har for øvrigt neppe været til Glæde for Erik Rosenkrantz. Kongen blev nemlig meget forbitret over, at Aalholm Slot og Len var paa det skammeligste forfaldet, og klagede herover til Johan Rantzau, der naturligvis, med Rette eller Urette, kastede Skylden paa sin Foged (18 Sept. 1551). Endnu i Aaret 1552 nævnes „Erik Rosenkrantz til Høringholm“ i et paa Aalholm udstedt Brev, men i samme Brev kaldes Jørgen Rud „Høvedsmand paa Aalholm“, saa Erik Rosenkrantz har mistet Stillingen²⁾. Det var omtrent samtidigt med, at han selv overtog Hevringholm. — Her døde han 24 April 1561 efter den tidligere omtalte Ligsten i Vivild Kirke. — Han var gift med *Mette Huitfeldt*, Datter af Otte Klavsen til Skibelundegaard og Krumstrup og Barbara Eriksdatter (Blaa) til Oreby og Berridsgaard, Søster til de bekjendte Brødre, Rigsraad Kristoffer Ottesen Huitfeld til Berridsgaard (Arild Huitfeldts Fader), Peder Huitfeld til Engestofte og Skibelund, Norges Riges Kansler, og Povl Huitfeld til Snedstrup, Statholder i Norge. Disse to sidstnævnte Brødre have medbeseglet det Brev af 29de Maj 1562, hvori Mette Huitfeld tilstaar at have faaet Fyldest af sin afdøde Husbondes Søskende i al den Del i Løsøre eller andet, der kunde tilfalde hende efter hendes Mand³⁾. I Aaret 1563 fik hun 4 Gaarde i Flakkehjerg i Pant. Hendes senere Skjæbne er neppe bekjendt. — Da Ægteskabet var barnløst, tilfaldt Hevringholm altsaa atter Erik Rosenkrantzes endnu levende Søskende, *Stygge, Kristoffer, Peder og Birgitte*.

¹⁾ Rørdam, Jørgen Jensen Sadolins Levned S. 135 (Saml. til Fyns Hist. og Topogr. IV). — Dsk. Mag. 4 R. IV, 84; Danske Saml. i Geh. Ark. Nr. 378; Tegnelser III. 371—73.

²⁾ Hist. Tidsskr. 4 R. VI, 324 ff. — Vedel Simonsen, Ruderne, II, 35 („Gjøringholm“ er selvfølgelig en Læsefejl af Bircherod for Høringholm).

³⁾ Fam. Rosenkr. Hist. II, Dipl. S. 276. — Personallhist. Tidsskr. IV, 120. — Thiset i Adelskalender for Danm. 1887, Særtryk S. 248 ff.

Kristoffer Stygge eller **Rosenkrantz** († 1565) var den betydeligste af Brødrene. Allerede i en ung Alder blev han Køgemester hos sin Fastersøn Stygge Krumpen, Biskop i Børglum, hvor forøvrigt hans Farbroder, den resignerede Biskop Niels Stygge (Rosenkrantz), endnu levede († 1533). I Aaret 1532 havde han i denne Stilling en Strid med Almuen paa Jerslev Ting i Anledning af en Tyv, der synes at være bleven dømt fri paa Ting; men da Kristoffer Rosenkrantz og hans Medfølgere alligevel synes at have villet holde ham bunden, befriede Almuen ham med Magt og jog Kristoffer Rosenkrantz og hans Medfølgere med Vold og Magt fra Ting¹). I Grevefejden blev han 1535 fangen tillige med sin Broder Stygge, uden at man nærmere kan se, ved hvad Lejlighed det er sket²). Han har derpaa ligesom sine Brødre underskrevet den store Reces af 1536 og har altsaa ligesom disse deltaget i Rigsdagen 1536. Kort efter fik han Følgebrev til Skaregaard med mere Gods, som han havde i Pant af Vendsyssel Stift. Det er hans Morbroder, Knud Pedersen Gyldenstjerne til Tim, der netop da var bleven Hofmarskal, der har udvirket dette Brev³). — Til Kroningen i Sommeren 1537 blev han indkaldt blandt Hofsinderne og derpaa (18 Septbr.) forlenet med den tidligere Bispegaard *Sæbygaard* i Dronninglund Herred, med Forpligtelse til at tjene selv fjerde til Hest eller til Skibs. Som Følge af denne Lenspligt blev han i Marts 1538 tilsagt at møde i Neumünster med to Heste for at følge Kongen paa dennes Rejse til det protestantiske Fyrstemøde i Brunsvig. Om han forøvrigt har deltaget i dette Tog, er dog uvist eller lidet sandsynligt; thi netop i Neumünster blev det overdraget Hr. Oluf Rosenkrantz paa Kongens Vegne at drage til Gulland, hvor hans Broder, Hr. Henrik Nielsen Rosenkrantz til Bjørnholm, nylig var død, og indsætte en ny Lensmand, og den 29 Juni blev Inventariet paa Visborg af Hr. Oluf Rosenkrantz overdraget til Klavs Rantzau og Kristoffer Stygge

¹) Fred. I's Reg. S. 482; 485.

²) Dansk Mag. 3 R. V, 99.

³) Krist. III's Reg. S. 27.

i Forening. Han indtog dog kun et Aar denne vigtige Stilling, da Lenet 1539 gaves til Kongens Yndling, Tyskeren Wobislaus Wobitzer¹⁾.

Fra 1541—1544 var Kristoffer Rosenkrantz derpa forlenet med *Hald* Slot og de dertil liggende Herreder, nemlig Nørlyng og Fjends Herred og Øen Mors, hvortil desuden 1542 lagdes Rinds og Han Herred, som efter Predbjørn Podebuskes Død indløstes fra dennes Arvinger. Desuden var alt det gejstlige Gods i Viborg Stift forenet med Stillingen, saa at Kristoffer Rosenkrantz tillige var Stiftslensmand i Viborg Stift. Det var under ejendommelige Forhold, at han fik denne betydelige Stilling. I de første Aar efter Reformationen havde Stiftslensmandsstillingen i Viborg Stift være betroet til Holstenerne, først til Henrik Rantzau, der 1540 tillige var Stiftslensmand i Ribe, derpaa 1540—41 til Henrik Blome. Denne var imidlertid paa Grund af Jagtforhold kommen i Strid med en dansk Adelsmand i sit eget Len, Frands Iversen Dyre til Damsgaard paa Mors og en Gaard i Tapdrup Sogn, i hvis Kirke han er begravet, formodentlig det nuværende Skovsgaard. Henrik Blome synes ligefrem at have overfaldet sin erklærede Fjende. Ved denne Lejlighed blev imidlertid en anden Adelsmand, der var Frands Dyres Gjest, Henrik Bjørnsen, saaret, og han døde kort efter af sine Saar. Frands Iversen Dyre var en Søstersøn af den berømte Peder Skram, og denne fik ved sin mægtige Indflydelse udvirket, at Henrik Blome mistede sin Forlening. Hadet mod Tyskerne og deres store Indflydelse i Danmark synes at have været medvirkende. En Del af den holstenske Adel indgav et Bønsskrift til Kongen for Henrik Blome, der paa Grund af Drabet synes at være flygtet til Holsten, da han ikke kunde faa Fred og Lejde

¹⁾ Dsk. Mag. 3 R. VI, 130 ff.; 191. Kristian III's Reg. S. 52. — Familien Rosenkr. Hist. II, 242; 272. — 1540 var „Kristoffer Stygge til *Stjernholm*“ en af Forloverne for Kristian III i Anledn. af et stort Laan (Kr. III's Reg. ved Erslev og Møllerup S. 152). Formodentlig maa her være en Forveksling af Skrивereren eller Udgiverne med „Hevringholm“. I Registret antages det for at være Bygholm; men det ved Horsens af Holger Rosenkrantz's Enke, Karen Gyldenstjerne, anlagte „Stjernholm“ byggedes først omtr. 1590 (Hist. Tidsskr. 5 R. VI, 58; 69).

af den dræbtes Slægtninge. Fra Holsten sendte han endogsaa Svende ind i Lenet; men Kristian III forbød Kristoffer Stygge at inklade dem paa Hald Slot, og først efter flere Stridigheder opgav Henrik Blome sin „tro Haand“ til Hald Slot. Inventariet overgaves i Henrik Blomes Fraværelse af dennes Svende til Kristoffer Rosenkrantz d. 17 November, — et vigtigt og interessant Dokument til den gamle berømte Borgs Topografi¹). Først 1543 fik Henrik Blomes Brødre Kvittering for Regnskabet af Hald Slot, saa denne stadig synes at have holdt sig borte fra Danmark af Frygt for „Peder Skram og hans Tilhængere“. Mærkeligt nok skulde ogsaa Kristoffer Rosenkrantz komme i et fjendtlig Forhold til Frands Iversen, medens han endnu var Lensmand paa Hald. Hans Broder Peder Rosenkrantz, „kom nemlig for Skade og ihjelslog“ i Aaret 1542 i Nyborg Frands Iversens Svoger, Niels Mogensen (Kaas) fra Damsgaard, en Sag, som nærmere skal blive omtalt senere. Kristoffer Rosenkrantz blev selvfølgelig ogsaa inddraget i denne Sag, og det var formodentlig i Anledning af de betalte Bøder, at Frands Iversen 1546 stævnedede ham for en Guldkjæde og en Sum Penge, han mente, at han med Urette forholdt ham²).

Det var under ejendommelige Forhold, at Kristoffer Rosenkrantz var Lensmand paa Hald. Den Misstemning, som i de første Aar efter 1536 havde fundet Sted mellem Kristian III og en Del af det ældre danske Aristokrati, var netop i disse Aar ved at fortage sig. En Del af Kongens ivrigste tyske Raadgivere vare netop nu døde eller paa Grund af Forholdene faldne i en Slags Unaade, og flere af de ældre danske Rigsraader bleve nu atter tagne til Naade. Det var under disse Forhold, at Frederik II's Hylding 1542 fandt Sted i Viborg. At Kristoffer Rosenkrantz fik adskilligt med disse Sager at gjøre, følger af hans Stilling. Han maatte saaledes i Anledningen af Hyldingen „klæde sig og sine Svende i kgl. Majestæts Hoffarve.“ Fra Hyldingen var Kon-

¹) Kristian III's Registr. S. 207—10; desuden Adelsbreve Fasc. 3 („Blome“), som jeg maaske vil faa Lejlighed til at meddele andensteds. — Dsk. Mag. 3 R. VI, 391; 205; 4 R. I, 8—9.

²) Dansk Mag. 4 R. I, 197.

gen draget paa Jagt i Testrup i Rinds Herred, hvor Kristoffer Rosenkrantz af sin Forlening maatte underholde Kongen en Nat, og ligeledes Dronningen. Saaendelig overdroges det ham at taxere det Bondegods i Viborg Stift, der var forbrudt under Klemensfejden, et Hverv, der forøvrigt førte til, at adskillige fik deres Gods igjen paa denne Tid, saa at ogsaa i denne Henseende den unge Konges Hylding paa Viborg Ting tjente til Forsoning. — Ogsaa i de følgende Aar havde han flere vigtigere Hverv at udføre; saaledes opkrævede han 1543 Skatter i Viborg Stift og sad til Doms over den gamle Præst, Kristen Lavridsen i Blære, der døntes fra sit Embede, fordi han ikke vilde opgive sin Overbevisning som Katholik. Af Vigtighed er ogsaa Registreringen af de Brevkister, der paa denne Tid fandtes i Viborg og paa Hald. I November 1544 fik saaledes Kristoffer Rosenkrantz Befaling til at begive sig til Hald i Forening med Kantor Niels Fris og Vikar Jens Nielsen for at forsegle alle de Brevkister, der fandtes paa Hald, angaaende Vendelbo og Viborg Stifter, „at ingen fanger dem at læse uden kgl. Majestæt selv eller hvo kgl. Majestæt dertil betroendes vorder.“ Paa denne Tid var nemlig Kristoffer Rosenkrantzes Fastersøn, den bekendte Otte Krumpen, efter atter at have opnaaet Kongens Naade og efter atter at være bleven optagen i Rigsraadet, bleven forlenet med Hald Slot. Han var Broder til den forhenværende Biskop i Børglum, Stygge Krumpen, hos hvem Kristoffer Rosenkrantz havde tjent i sin Ungdom.¹⁾

Samme Aar havde imidlertid Kristoffer Rosenkrantz kjøbt en af Viborg Stifts mange Bispegaarde, *Lynderupgaard* i Rinds Herred, af Kronen for 9,158 Mark. Af Forleneringer havde han endnu *Søbygaard*, som han dog i Aaret 1546 var i Færd med at miste, da det blev magelagt til Iver Krabbe. Kristoffer Rosenkrantz fik dog dette afvendt, og han fik selv Pant deri for betydelige Summer. Han synes at have tænkt paa nu at indrette sig blivende her; thi samme Aar fik han af Sæby By Brev paa

¹⁾ Dansk Mag. 3 R. VI, 313; 329; 4 R. I, 27. Diplomatarium Vibergense Innl. S. 1—II; 234 ff.

et Stykke af Sæby Kirkejord, mod at han og hans Arvinger gav Jordskyld til Kirken. Ogsaa et andet Mindesmærke om Kristoffer Rosenkrantz's Interesse for Sæby Kirke findes endnu, nemlig den bøjendte Altertavle i Oldnordisk Museum, hvorpaa man antager, at hans Farbroder, Biskop Niels Stygge, er afbildet. Denne Altertavle er nemlig forsynet med Rosenkrantz- og Gyldenstjerne-Vaabener, 2: Kristoffer Rosenkrantz Fædrene- og Mødrene-Vaaben, hvorimod det er umuligt at sætte disse Vaaben i Forbindelse med Niels Stygge Rosenkrantz selv.¹⁾ Som Lensmand paa Sæbygaard blev han 1547 tilsagt at møde i Kolding til en af de kongelige Fester og deltog i 1548 i det store Brude- tog til Sachsen med 4 Heste, ligesom han ogsaa i Aaret 1552 underholdt Kongen et Par Nætter af Sæbygaard, dels paa Sæbygaard selv, dels paa Vorgaard. Men samme Aar blev Pante- summen indløst af Jørgen v. Raade, der saaledes fik Sæbygaard i Besiddelse.²⁾ — Det var kort efter, at Skiftet fandt Sted om Hevringholm, hvorved Broderen Erik blev Eneejer af denne Gaard.

Fra nu af er Kristoffer Rosenkrantz nærmest knyttet til *Lynderupgaard*. I Febr. 1553 fik han lovformelig Skjøde herpaa, omfattende Lynderup Hovedgaard, 10 Gaarde og 3 Bol i Lynderup By, en Gaard i Nørreris, en i Aastrup, 7 i Rind By, Herligheden af en Gaard sammesteds, medens Renten, Kornskylden og Smørskylden skulde blive hos Præsten, 5 Gaarde i Ulbjerg Sogn, deriblandt lille Torup, Strandmøllen og to Gaarde i Laastrup Sogn, men uden Fiskeriet i Laastrup Aa, ej heller der i Limfjorden, hvor Kong Kristiern, Kongens Farfader, gav Viborg Stift Fiskeretten; men ellers maa han og hans Tjenere (Fæstere) fiske i Limfjorden, uden dog at formeene andre at fiske der, — Bestemmelser, der skulde medføre adskillige Processer baade i den nærmere Fremtid og helt ned til vor Tid.³⁾ — Allerede

¹⁾ Krist. III's Reg. S. 295 ff. Dsk. Mag. 4 R. I, 205; 210 ff; 213; 216—17; Erslev, Lensmænd, S. 139.

²⁾ Dsk. Mag. 4 R. I, 351; II. 94—96 (jfr. Ny dsk. Mag. I, 364 ff.); IV, 161; Tegn. 1552 S. 76; 87; 92.

³⁾ Kancelliets Brevbøger 1551—56 S. 220. Sagen var atter for Højeste Ret 1882.

1557 blev saaledes Kristoffer Rosenkrantz stævnet af Præsten i Laastrup og Skals for det kgl. Retterting i Anledning af Præstegaarden i Skals; men Sagen, hvori Præsten synes at have haft fuldstændig Uret efter Skjødebrevet af 1553, blev udtrykkelig afvist fra det kgl. Retterting, fordi den som en Ejendomstrætte ifølge Haandfæstningen først skulde have været foretaget for Herredsting og Landsting,¹⁾ og i Aaret 1560 havde han en Retstrætte med Iver Krabbe til Østergaard, Befalingsmand paa Skivehus, om tre Stykker Jord paa Thorom Mark.²⁾ — Hovedbygningen paa Lynderupgaard opførte Kristoffer Rosenkrantz 1556 i Følge en Indskrift over Døren.³⁾

Da Syvaarskrigen udbrød, kom Kristoffer Rosenkrantz igjen i større Virksomhed. Allerede i April 1563 var han blandt de for Viborg Stift udnævnte „Proviantmestere“ og tjente samme Aar paa Flaaden under Peder Skram. Atter 1564 var han udkommanderet paa Flaaden som Fører for Skibet „Papegøjen.“ Det følgende Aar, 1565, fik han for 100 Joachimsdaler, han havde laant Kongen, Kronens Gaard i Ugelris i Tostrup Sogn i Rinds Herred i Pant. Ogsaa i dette Aar blev han tidlig paa Foraaret udskreven til Flaaden; men i det blodige Slag ved Bornholm d. 7. Juli 1565, hvor Otto Rud blev fangen, blev han skudt gennem Laaret og døde af sine Saar. Hvor han er begravet, vides ikke. I Lynderup Kirke findes et smukt Epitafium over hans Broder Stygge og dennes Slægt, der arvede Lynderupgaard efter ham, men han selv omtales ikke herpaa.⁴⁾

Da Kristoffer Rosenkrantz døde ugift, tilfaldt den Andel, han efter sin Broder Eriks Død atter havde faaet i Hevringholm, hans efterladte Søkende, *Peder, Stygge og Birgitte Rosenkrantz*, nærmest den ligeledes ugifte Peder, der neppe har haft anden

¹⁾ Jfr. nærmere om den interessante Sag Ny kirkehist. Samling VI. 707.

²⁾ Geh. Ark. (Kanc. Olsens Papirer).

³⁾ Abildgaards Tegm. i Oldn. Mus. Arkiv.

⁴⁾ Tegm. 1563 S. 349; 1564 S. 549 ff; 1565, S. 224; Dsk. Mag. 3 R. II, 83; Resen S. 95, 145 ff. — Dsk. Sanil., Finansvæsen Nr. 81. Geh. Ark. — Personahist. Tidsskr. I, 126. — Garde, den dansk-norske Søgagts Hist. 58; 61.

Gaard at holde sig til, medens Stygge ved sit Giftermaal og ved Arv havde faaet betydelige Ejendomme.

Peder Stygge eller **Rosenkrantz** († 1570), var den yngste af Brødrene. Han ontales første Gang 1536, da han af Biskopperne Ove Bilde og Joachim Rønnev, der tillige med flere Rigsraader vare Statholdere i Sjælland under Kjøbenhavns Belejring, sendtes til Kong Gustav i Sverig med Breve fra Kristian III.¹⁾ Recessen af 1536 har han derpaa underskrevet; men derpaa hører man ikke noget om ham, før han i Aaret 1547 „desværre“ ihjelslog i Nyborg Niels Mogensen (Kaas), Søn af den berygtede Mogens Thommesen til Damsgaard og Ellen Fris, Svoger til den under Kristoffer Stygge omtalte Frands Iversen Dyre til Damsgaard. Ved en Sammenkomst i Viborg under Kongehyldingen 1542 maatte Peder Rosenkrantzes Frænder, Jakob Hardenberg til Sandholt, Ejler Hardenberg til Matrup, Kristoffer Johansen (Lindenov) til Drenderup, Anders Johansen (Lindenov) til Fobislet, Hartvig Thommesen til Palsgaard, Kristoffer Rosenkrantz (Nielsen) til Skjern og Kristoffer Rosenkrantz (Stygge) til Hevringholm, love og fuldsige for velbyrdig Svend, Peder Rosenkrantz til Hevringholm, for en Bøde paa 1500 Mark dansk og to Klenodier, saa gode som 100 Gylden hver, til den dræbtes Frænder. Paa Kongens Vegne vare tilstede Kansleren Johan Fris, Rigsmarsken Erik Banner og Rigsraaden Hr. Otte Krumpen; men da Bøden var fastsat, tyktes det de rette Eftermaalsmænd, Jep Fris til Skive og Rigskansleren Jørgen Quitzou, tillige med den dræbtes øvrige tilstedeværende Slægt og Venner, at samme Bod var for ringe, hvorfor de gave samme Bod til Hospitalerne i Jylland og overdrog Kantor Niels Fris i Viborg at fordele den efter Kongens nærmere Bestemmelser. Dette skete ogsaa, men senere, 1546 og 1552, stævnedes Frands Dyre Kristoffer Rosenkrantz for et Klenodie og Niels Fris for Pengene, idet han fremlagde et Brev, udgivet 1542, ifølge hvilket Jørgen og Henning Quitzou tillige med flere af Niels Mogensens fædrene Frænder havde opladt al deres Del i Bøden til Niels Mogensens to Søstre, af hvilke

¹⁾ Rørdam, Hist. Kildeskr. 1 R. I, 451.

den ene var gift med Frands Iversen Dyre, den anden, som det synes, var Enke efter den fra Kristiern II's Historie bekendte Rasmus Klementsén. Niels Fris blev dog frikjendt; Udfaldet af Sagen med Kristoffer Rosenkrantz kjendes ikke.¹⁾

I de følgende Aar forekommer Peder Stygge flere Gange som kgl. Hofsinde, indtil han 1549 blev forlenet med *Værne Kloster* og Ingedal Skibrede i Norge; han skulde tjene heraf selv fjerde til Lands eller til Vands og underholde de Brødre, som endnu vare i dette Kloster af Johanniterordenen. I de følgende Aar udbødes han flere Gange til Søs mod de Sørøvere, som den Gang gjorde Havene usikre langs Norges Kyster, saaledes 1550 og 1551. I Aaret 1552 skulde han af sit norske Len udruste 4 Karle til det Tog til Island, som da foretoges. Om han personlig har været med, er maaske usikkert; thi ved St. Hansdagstid deltog han som Dommer i Lagretten i Oslo. I Reglen har han vistnok opholdt sig i Norge. Ved Skifte- delingen af Hevringholm i Oktober 1552 var han saaledes ikke tilstede, men har først senere underskrevet; derimod har han 2. Februar 1553 paa Hønborg hos Sidsel Rosenkrantz kvitteret for Modtagelsen af Beløbet („Peder Rosenkrantz Ejlseren til Hevringholm“). I Aarene 1555—57 var han atter udsendt mod de mange engelske, skotske og franske Kapere (Pirater), der gjorde Nordsøen usikker. Om Sommeren deltog han som sædvanlig i Lagretten i Oslo.²⁾

I Aaret 1561 blev Værne Kloster efter Peder Rosenkrantz forlenet til Eggert Klavsen (Ulfeld). Det var netop paa denne Tid, at hans Broder Erik var død og han saaledes atter bleven Medejer af Hevringholm. Maaske har han fra nu af opholdt sig paa Hevringholm; i al Fald taber man ham af Syne, indtil han i Syvaarskrigen atter optræder til Søs. Dog turde han maaske endnu have haft én eller anden mindre Forlening i

¹⁾ Dansk Mag. 3 R. IV, 262. Kolderup Rosenvinge, Gl. Domme I, 172. Dsk. Mag. 4 R. I, 197. Hist. Tidsskr. 5 R. I, 634 ff.

²⁾ Dsk. Mag. 4 R. I, 195; 218; 223. — Norske Rigsregistrarer I, passim. — Fam. Rosenkr. Hist. II, Dipl. S. 263 ff. — Diplomatarium Norvegicum IX, 803. — Tegn. 1554 p. 488 ff.

Norge. I Aaret 1564 nævnes han nemlig atter blandt dem, der skulde stille Mandskab søndenfjelds i Norge til Søs; 25. Juni var han dog i Kjøbenhavn, hvorfra han paa denne Dag har udstedt en Kvittering.¹⁾ — I Maj 1565 var han Fører for „Hamborger-Jægeren,“ da Peder Huitfeldt med dette og tre andre Skibe skulde blokkere Stralsund, men blev overfalden af en stor svensk Flaade, saa at han maatte sætte Skibene paa Land ved Jasmund og opbrænde dem, for at de ikke skulde falde i Fjendens Hænder. Høvedsmændene gavede sig over Land til Rostock „og fore saa hjem til deres Gaarde, indtil de fik Lejde af Kongen at kunne undskylde sig.“²⁾ — Han synes ikke at have deltaget i det store Slag ved Bornholm, hvor hans Broder Kristoffer faldt 6. Juli s. A. Den 19. Maj 1566 har han derpaa, stadig under Betegnelsen: Peder Rosenkrantz til Hevringholm, paa sin Broder Stygges Vegne udstedt en Kvittering i Landskrone. Til Søs tjente han ikke i dette Aar, men vistnok til Lands under den jydsk Fane, thi under 20. Juni er der udstedt Brev til Føreren for denne Fane om ufortøvet at lade gaa Dom over og straffe de Ryttere under hans Fane, som han havde ladet fængsle, fordi de havde overfaldet Peder Rosenkrantz og ham ilde saaret og skamferet.³⁾ Det var et af de temlig hyppige Mytterier, der fandt Sted under Syvaarskrigen. Peder Rosenkrantz slap dog derfra med Livet, men i Krigen synes han ikke senere at have deltaget. I Aaret 1567 optræder han et Par Gange i Sager angaaende Hevringholm paa Rougsø Herredsting. Den 3. Marts 1568 har han paa Lynderupgaard, hans Broder Kristoffers efterladte Ejendom, ikke som ellers i sin Broder Stygges, men i sit eget Navn udstedt en Kvittering for Renter for Aarene 1566 og 1567 af 500 Rd., Erik Podebusk til Bistrup var skyldig.⁴⁾ Han døde den 27. Januar 1570 ugift og er ligesom sine Brødre Jørgen og Erik begravet i Vivild

¹⁾ Tegn. 1564. — Klevenfeldt Sigilsamling, Rosenkrantz, Geh. Ark.

²⁾ Rørdam, Hist. Kildeskr. 1 R. II, 330 ff. — Garde, den dansk-norske Sømagts Hist. S. 69.

³⁾ Adelsbreve Fasc. 53. — Tegn. 1566 S. 538.

⁴⁾ Geh. Ark. (Kancelliraad Olsens Papirer). — Adelsbreve Fasc. 53.

Kirke, hvor en fælles Ligsten med Billeder af tre Adelsmænd i Rustning dækker Graven.¹⁾

Stygge Ejlersen Stygge eller **Rosenkrantz** († 1571), vistnok ældst eller i al Fald den næstældste af Brødrene, var saaledes nu den eneste levende af Brødrene og i Forening med sin Søster, Jfr. *Birgitte Rosenkrantz*, Ejer baade af *Herringholm* og *Lynderupgaard* og tillige af *Gunderlöf* i Skaane, medens Jfr. *Birgitte* efter *Sidsel Rosenkrantzes* Død tillige havde *Nebbe*.²⁾ Stygge Ejlersen forekommer første Gang 1535, da han tillige med sin Broder *Kristoffer* var Fange, og har derpaa undertegnet *Recessen* af 1536 („Stygge Stygge“). Han var nøje knyttet til sin Morbroder, *Knud Pedersen Gyldenstjerne* til *Tinn*. Paa dennes Vegne mødte han saaledes 1542 i en *Retssag* paa *Vilands Herredsting* i *Skaane*,³⁾ og da *Kristiern II* i Aaret 1550 flyttedes fra *Sønderborg* til *Kallundborg*, hvor *Knud Gyldenstjerne* var *Lensmand*, var *Stygge Rosenkrantz* en af de 4 *Adelsmænd*, der sendtes hertil for „at tage Vare paa *Kong Kristiern*“, : for at tjene til hans *Opvartning*⁴⁾. Han nævnes ogsaa i flere *Retsdokumenter* angaaende *Gyldenstjerne*erne, udstedte paa *Kallundborg* i Aarene 1549 og 1552, saa at han vel i alle disse Aar har haft denne *Stilling*, maaske lige til *Kristiern II's* Død *Januar 1559*⁵⁾. Den 20 *Marts* s. A. giver *Frederik II* Hr. *Mogens Gyldenstjerne*, *Statholder* paa *Kjøbenhavns Slot*, til *Kjende*, at da han havde forskrevet sin *Raad Kristoffer Huitfeldt*, *Lensmand*

¹⁾ *Abildgaards Tegn*. i *Oldn. Museums Arkiv*; jfr. *Hofmans Fund.* III, 161; *Dansk Atlas* IV, 288; *Trap* V, 599.

²⁾ „*Til Gondelauffgaard*“ kaldes han i *Retsbreve* angaaende *Hevringholm* *Maj 1570* og i Aaret 1571 (*Geh. Ark.*, „*Kancelliraad Olsens Papirer*“). Maaske *Peder Rosenkrantz* ogsaa har ejet denne Gaard som *Arv* efter *Sidsel Rosenkrantz*.

³⁾ *Adelsbrve Fasc.* 28, „*Gyldenstjerne*“.

⁴⁾ *Dsk. Mag.* 4 R. IV, 160.

⁵⁾ 1549, 21. 7. *Skifte* mellem *Knud Gyldenstjerne* paa d. e. S. og *Brødrene Stygge, Kristoffer, Erik og Peder Rosenkrantz* paa d. a. Side af noget *Vikarie-Gods* i *Vendsyssel*, tilfaldet dem efter deres *Morbroder Axel Gyldenstjerne*. *Geh. Ark. Diplomatarium.* 1552 19., Vidne i et ligeledes paa *Kallundborg* dateret *Brev*, hvori *Peder Kristensen (Dyre)* til *Hjelmsø* sælger *Fru Sidsel Ulffstand, Knud Pedersen Gyldenstjernes Enke*, en *Gaard* i *Ørsted* (*Geh. Ark.* „*Ramsø H.*“ Nr. 4).

paa Gulland, til Kjøbenhavn til Kroningen, havde han taget Stygge Rosenkrantz, „vor Mand og Tjener“, i sin Tjeneste, saa at han skulde „ligge udi Slotsloven paa Visborg“; Mogens Gyldenstjerne skulde derfor med det første skaffe ham til Gulland og imidlertid underholde ham paa Kjøbenhavns Slot. Efter Kristoffer Huitfeldts Tilbagekomst vedblev Stygge Rosenkrantz at ligge i Slotsloven paa Visborg. Den 10 November s. A. underrettede han nemlig i Forening med Slotsfogeden og Slotsskriveren Kongen om, at Kristoffer Huitfeldt var død d. 8 November. Den 11 December underrettede derpaa Frederik II Stygge Rosenkrantz „og andre, som ere i Slotsloven paa Visborg“, om at Jens Bilde var udnævnt til Lensmand, hvem de derfor skulde antvorde Slotsloven og være hørige og lydige¹).

Formodentlig er Stygge Rosenkrantz kort efter vendt tilbage fra Gulland. Ligesom sine Brødre synes han at have haft Forkjærlighed for den ugifte Stand. Af Brødrene havde kun Erik været gift, med Kristoffer Huitfeldts Søster; men da han var død barnløs 1561, truede Slægten altsaa med at uddø. Stygge Rosenkrantz ægtede da, som det synes efter 1561, Maren Knob, Datter af Lavrids Knob til Gyllebo i Skaane og Sidsel Henningsdatter Valkendorf fra Glorup. Deres eneste Barn, *Kirstine Rosenkrantz*, blev født paa Gyllebo d. 2 Febr. 1564. Da Lavrids Knob allerede var død 1546, har Datteren været helt ung, da hun blev gift med Stygge Rosenkrantz. Denne blev nu paa sin Hustrus Vegne Medejer af *Gyllebo*, især efter at Lavrids Knobs Sønner, Folmer og Johan, vare døde ugifte i Syvaarskrigen, 1563 og 1564; dog havde Fru Marens Søstre, Mette, gift med Baltzar Lepell, og Anna, gift med Palle v. Mehlen, ogsaa Del i Gaarden²). Fra nu af synes han i nogle Aar at have været knyttet til Skaane, og vel endogsaa at have boet paa Gyllebo, hvor Datteren fødtes 1564; i Aaret 1565 fik han ogsaa Ordre til i Forening med de øvrige Adelsmænd „i de 6 Herreder

¹) Dsk. Kong. Hist., Fasc. 39, Geh. Ark.; jfr. Tegn. 1559, p. 53. — Dsk. Mag. 3. R. III, 180. — Tegn. 1559, p. 179.

²) Ejler Brockenhuses Kalenderopt. i Saml. til Fyns Hist. og Top. VI, 318. — Skaanske Herregaarde VI (Gyllebo).

i Skaane ud mod sønder Strand“ at sørge for Strandvagten¹⁾. — At han efterhaanden var bleven en meget rig Mand, fremgaar ogsaa af Adelslaanet for 1568, hvor han sættes til 2000 Daler. Folmer, Erik og Niels Axelsen Rosenkrantz sættes saaledes kun til 1000 Daler hver, nogle enkelte, som Peder Oxe og Anne Rosenkrantz, Albert Gøjes Enke, til 5000 Daler²⁾ — I Aarene 1570 og 1571 havde han store Stridigheder med Rigsraad Jørgen Lykke til Overgaard og dennes Søster Anne Lykke, Enke efter Otte Krumpen, dels om Arven efter Otte Krumpen, dels om en Eng ved Hevringholm, men som ikke bleve endte før hans Død. Han forekommer sidste Gang i en paa Lynderupgaard d. 17 Juni 1571 udstedt Kvittering for Renter af en Kapital, Erik Podebusk til Bistrup skyldte ham. Han døde 29 August 1571, vistnok paa Lynderupgaard, i hvis Kirke hans Gravsten findes tillige med hans Hustrus³⁾.

Hevringholm tilfaldt nu Jfr. **Birgitte Rosenkrantz** til Nebbe og *Maren Knobs* og *Stygge Rosenkrantzes* lille Datter *Kirstine* i Forening, hvorimod Lynderupgaard vistnok strax tilfaldt Kirstine Rosenkrantz alene under Fru Maren Knobs Styrelse. Det var brydsomme Tider for de to Kvinder. Arven efter den barnløse Rigsmarsk Otte Krumpen søgte flere af de andre Arvinger at gjøre dem stridig. Ved en Dom af Kongen og Rigsraadet, afsagt 12 Juni 1572, blev Fru Maren paa sin Datters og Jfr. Birgitte Rosenkrantz paa egne Vegne dog erkjendte for arveberettigede sammen med Laurids Rostrup, Jakob Rostrup, Ove Skram og den afdøde Just Høgs Arvinger, der alle nedstammede fra Hr. Stygge Nielsen til Hevringholm, hvis Datter Anne havde været gift med Otte Krumpens Fader, Jørgen Krumpen⁴⁾. — To Dage efter (14 Juni 1572) faldt ligeledes kgl. Rettertingsdom i den langvarige Sag mellem Stygge Rosen-

¹⁾ Dsk. Kong. Hist. Fasc. 53, Lave Brok til Fr. II, dat. Krogholm Tirsdag efter Mathei Dag 1565.

²⁾ Tegn. 1568, S. 78 ff.

³⁾ Adelsbr. Fasc. 53. — Abildgaards Tegn.

⁴⁾ Det nærmere fremgaar af Dommen hos Rosenvinge, Gl. Dsk. Domme III, 156 ff.

krantztes Arvinger og Hr. Jørgen Lykke om en Eng ved Hevringholm, som Hr. Jørgen Lykke paastod tilkom Otte Krumpens Arvinger, fordi Hr. Otte Krumpen 1517 af sin Moder havde faaet udlagt al hendes Rettighed i Hevringholm; men da det bevistes, at Otte Krumpen 1557 selv havde givet Afkald paa Engstykket, gik Dommen Hr. Jørgen Lykke imod¹⁾. — Noget voldsomt maa det være gaaet til i Anledning af denne Sag, der først havde været for Viborg Landsting; thi under 20 Marts 1572 var der blevet udstedt et kgl. Beskjærmelsesbrev for Jfr. Birgitte Rosenkrantz til Nebbe, „da hendes Foged, Anders Skriver (der ogsaa førte Sagen for det kgl. Retterting), skal til Landstinget aabenbarlig være truet og undsagt, ikke for anden Aarsags Skyld, end at han som hendes fuldmyndige Foged har brugt hendes rette Tale og der sammesteds paa hendes Vegne ganget i Rette, hvorfor hun er saadant Beskjærmelsesbrev begjærendes, da hun er en hjælpeløs Kvinde og hendes Brødre og andre hendes næste Slægt, som hende skulde forsvare, ere hendøde“²⁾.

Ved samme Lejlighed (17 Juni 1572) fik Fru Maren Knob Brev paa *frit Fiskeri* for hendes egen Grund i Limfjorden, ligesom andre af Adlen her i Riget nyde og bruge, til saalænge Kongen kan ydermere forfare Lejligheden og anderledes bliver til Sinds, efterdi hun er Arving efter Kristoffer Rosenkrantz, til hvem Kongen for nogen Tid siden har skjødet Lynderup Gaard og Gods³⁾. — Ogsaa om denne Ejendom skulde hun dog faa Stridigheder, og det atter for Fru Anne Lykkes Skyld, Otte Krumpens myndige Enke, Hr. Jørgen Lykkes Søster. Det staar formodentlig i Forbindelse hermed, at Fru Maren Knob atter den 10 Oktbr. 1573 lod sig give kgl. Bekræftelse, ikke blot paa ovennævnte Fiskeri, men ogsaa paa hele Lynderup Gaard og Gods som Arving efter Kristoffer Rosenkrantz, og at der samme Dag udgik Ordre til Stiftamtmanden paa Hald og til Kapitlet i Viborg om i en Brevkiste i Viborg Domkirkes Sakristi at opsøge og til Fru Maren Knob at overantvorde Breve, der løde paa

¹⁾ Geh. Ark., Sønder Hald H., Nr. 66.

²⁾ Jydske Tegn. 1572 S. 16.

³⁾ Sammesteds S. 42.

Lynderupgaard. Samme Dag er der nemlig ogsaa udstedt et meget karakteristisk Brev til Fru Maren Knob, der baade viser Fru Anne Lykkes Egenraadighed og Regeringens Interesse for Limfjordfiskeriets Fredning. Kongen har erfaret, hedder det i Brevet, at nogle af Fru Maren Knobs Bønder („Tjenere“) for nogen Tid siden skulle have taget Baade og Fiskegarn fra nogle af Kongens Undersaatte, som havde fisket med Pulsvaadder i Limfjorden mod Kongens derom udgaaede strænge Forbud; deriblandt skal ogsaa være nogle af Fru Anne Lykkes Tjenere, og Fru Anne skal siden have skrevet Fru Maren Knob Breve til, hvori hun tilstaar at have befalet sine Tjenere at fiske med ovennævnte Pulsvaadder. „Da efterdi vi have derudi at sige,“ tilføjes der, „og der Magt paaliggendes er, bede vi eder og strængeligen befale, at I strax uforsømmelig og uden al Undskyldning skikke os selv til Hænde Fru Anne Lykkes Breve, at vi deraf al Lejlighed kunne forfare, og tager her ingen Forsømmelse fore, saa fremt vi ikke skulle foraarsages udi andre Maader det af eder at æske“. Kongen fik ogsaa Brevene, og Fru Anne Lykke blev tiltalt for sit ulovlige Fiskeri¹⁾.

Da den myndige Fru Anne Lykke kort efter døde, udbrød atter Stridigheder mellem Otte Krumpens mange Arvinger, deriblandt Rosenkrantzterne paa Hevingholm, og Fru Annes Væрге og Broder, Hr. Jørgen Lykke, om Udleveringen af den Del af Arven, Fru Anne havde haft Livsbrev paa. Ogsaa denne Sag gik Hr. Jørgen Lykke imod ved en kgl. Rettertingsdom af 8 Juni 1575²⁾. — I de følgende Aar foretog Fru Maren flere Magelæg med Kronen, hvorved hun erhvervede Gods til Lynderupgaard. Hun døde den 26 Marts 1581 og blev begravet d. 30 April s. A. i Lynderup Kirke ved sin Mands Side, hvor hun er afbildet paa Ligstenen ligesom han³⁾.

¹⁾ Jydske Reg. 1573 S. 189 (jfr. Dsk. Kong. Hist. Nr. 565); Tegn. 108; 112.

²⁾ En meget vidtløftig Dom herom, der dog har mere Interesse for Familien Krumpen end for Rosenkrantzterne, findes i Klevenfeldts Saml. (Krumpen) efter Rigens Dombog 1570—75 fol. 145 b.

³⁾ Abildgaards Tegninger; jfr. Hofmanns Fund. III, 387; Dsk. Atlas IV, 652—684.

Medens Lynderupgaard, og formodentlig ogsaa Gunderløf i Skaane og Part i Gyllebo, tilfaldt Datteren, den unge Jfr. *Kirstine Rosenkrantz Styggesdatter*, alene, ejedes Hevringholm nu i Fællesskab af Jfr. Kirstine og hendes Faster, Jfr. *Birgitte Rosenkrantz Ejlersdatter* til *Nebbe*. Denne sidstnævnte Gaard havde Kongen dog allerede 1578 tilegnet sig ved et større Mageskifte, hvorved den Andel af *Nebbe*, der tilhørte Jfr. Birgitte, var tilfaldet Kronen, mod at *Arnestrup* Hovedgaard i Mørke Sogn ved Rosenholm tillige med mere Gods udlagdes til hende; dog fik Jfr. Birgitte med det samme Livsbrev paa *Nebbe*, saa hun boede her til sin Dødsdag¹⁾. Hendes Vaaben med Aarstallet 1581 findes endnu i Tavlov Kirke. Her findes ogsaa en fælles Ligsten for hende og hendes Farbroderdatter og Velgjørerske Sidsel Rosenkrantz, hvorpaa de begge staa afbildede. Hun har selv ladet den forfærdige; thi Aarstallet for hendes Død er ikke udfyldt. Hun døde i Mai 1586 — 3die Pinsedag, siges der i Ejler Brokkenhus's Kalenderoptegnelser, 3: 24 Maj; men det kan ikke være rigtigt; thi allerede den 13 Maj indbyder Kirstine Rosenkrantzes Mand, Niels Skram, fra Kjøbenhavn Fru Ide Munk, Oluf Nielsen Rosenkrantzes Efterleverske, til Begravelsen i Tavlov Kirke d. 5 Juli. Den 28de Maj fik Lensmanden paa Koldinghus, Kasper Markdanner, Befaling til at overtage Nebbegaard og lægge det under Koldinghus, naar hun var begravet; til Begravelsen skjænkede Kongen Niels Skram 3 Stykker Vildt og 200 Td. Havre. Den 20 August fik derpaa Niels Skram Brev paa Vivild Kirkes Korntiende ved Hevringholm, som var ledig efter Jfr. Birgittes Død²⁾. — Sagnet om hende levede længe i Egnen af det gamle Nebbegaard, som nu blev nedbrudt. „Østen for den nuværende Grund,“ siges saaledes i Hofmans Foundationer (IV, 720), „er en Høj med Grave om, hvorpaa har været et Lystslot,

¹⁾ Geh. Ark., Ø. Lisbjerg H. Nr. 37; Nebbegaard Nr. 4. Jydske Registre 234 fl., 248; Dsk. Saml. Nr. 565. Jfr. Saml. til jydsk Hist. og Topogr. VI, 18—19.

²⁾ Dsk. Atl. V, 967; 1006—7; Ejler Brokkenhus i Saml. til Fyns Hist. og Topogr. VI, 355; Klevenf. Dok. i Geh. Ark. — Jydske Tegn. 1586 S. 74; Registre S. 139.

beboet af Jfr. Birgitte Rosenkrantz; hendes Søster boede paa Henneberg (?: Hønborg) Ladegaard ved Middelfart Sund, og den tredie ved Hindsgavl, hvilke tre Søstre levede 1583 og ere begravne i et Kapel ved Tavlov Kirke“. At der ved den ene „Søster“ menes Fru Sidsel Rosenkrantz paa Hønborg, er klart nok. Den tredie er mindre sikker, maaske Hans Lindenovs Hustru, Margrete Rosenkrantz Ottesdatter paa Hindsgavl, med mindre Sagnet sigter til Jfr. Birgittes Plejebarn og eneste Arving Kirstine Rosenkrantz.

Kirstine Rosenkrantz, Stygge Ejlersens og Maren Knobs eneste Barn, var saaledes nu ene tilbage af hele Hveringholm-Linien. Hun var efterhaanden bleven en rig Arvedatter. Født d. 2 Febr. 1564 paa Gyllebo blev hun 7 Aar gammel, altsaa 1571, kort efter Faderens Død af Moderen sendt til Nebbe, hvor hun i 3 Aar, altsaa omtrent til 1575, blev opdragen hos sin Faster, Jfr. Birgitte; derpaa kom hun tilbage til Moderen, indtil hun 25 Februar 1582, nylig fyldt 18 Aar, i Horsens blev gift med *Niels Skram til Urup*, hvem hun saaledes i Medgift efterhaanden bragte *Hveringholm* og *Lynderupgaard*, og formodentlig ogsaa Andel i Gyllebo, maaske ogsaa i Gunderløff i Skaane og formodentlig Arnestrup, som Jfr. Birgitte havde faaet i Magelæg for Nebbe.

Niels Skram, der var født d. 6 Marts 1555, var Søn af den berømte Peder Skram til Urup og Elsebet Krabbe, Rigsmarsken Tyge Krabbes bekjendte Datter. I Aaret 1572 studerede han i Rostok under Vejledning af den som Boghandler bekjendte lærde Mester Hans Aalborg, der tilegnede sin Lærling sin Udgave af Cicero de senectute, der udkom i Rostok 1572. Han var den eneste af Sønnerne, der overlevede Forældrene. Paa sit Dødsleje i Aaret 1578 tog Fru Elsebet ogsaa en bevæget Afsked med ham, hvori hun opfordrede ham til at være sin Herre og Konge tro, som hans Forfædre havde været før ham, og i hele sit Liv beflitte sig paa Guds frygt og gode Sæder. Ved Faderens Død 1581 arvede han Urup; efter en af sine Morbrødre havde han tidligere arvet Hessel Hovedgaard i Jylland, hvortil han ogsaa

skriver sig¹⁾. Allerede 1580 havde han af Kronen tilmageskiftet sig *Arløse* Bispegods i Halland, ligesom han ogsaa efter Moderen arvede *Skeidale* i Halland. Naar hertil regnes de Hovedgaarde, hans Ægteskab 1582 med Kirstine Resenkrantz bragte ham, har han saaledes været en meget formuende Mand. 1581—83 var han Lensmand paa Bygholm ved Horsens, 1583—85 paa Hald og Stiftslensmand i Viborg Stift, derpaa 1585—97 paa Dronningborg ved Randers, hvorpaa han 1597 atter overtog Bygholm Len, efter at Alkymisten Erik Lange havde forladt Landet og var falden i den unge Kristian IV's Unaade. — I Forhold til Kronen omtales han oftere; 1583 skulde han saaledes ledsage Frederik II udenlands; i Aaret 1590 var hans Hustru blandt de Adelsdamer, der skulde drage Salene paa Koldinghus til Prinsesse Elisabeths paatænkte Bryllup med Hertugen af Brunsvig, ligesom han ogsaa var bestemt til at følge Prinsessen til Brunsvig. Han indbødes ogsaa under Formynderregjeringen ofte til de kgl. Fester. 1595 ledsagede han den unge Kristian IV paa hans Rejse i Nordtyskland, ligesom han ogsaa 1596 sammen med Jørgen Rosenkrantz og en stor Del af sin Hustrus nærmere og fjernere Slægtninge deltog i de store Bryllupshøjtideligheder paa Koldinghus, som nærmere ere omtalte i Jørgen Rosenkrantzes Levned. — Med Bønderne i Rougsø Herred havde han en langvarig Strid om Ægt og Arbejde, som de havde siddet ham overhørig med, saa at de tilsidst i Aaret 1594 ved „Rigens Forfølgning“ bleve gjorte fredløse og dømte fra deres Hals. Dette gjorde dem føjelige, saa at de i Januar 1595 indgik et Forlig med ham. — Ogsaa Sagen om Hevringholm og Vivild Mark kom op igjen, men blev til Fordel for Niels Skram afgjort ved en Herredagsdom 1589²⁾.

Hans Ægteskab med *Kirstine Rosenkrantz* blev tidlig af-

¹⁾ Hvass, Medd. om Personer af Fam. Hvass IV, 313. 1561 maa dog være fejlskrevet.

²⁾ Se nærmere: K. Hansen, Danske Ridderborge, Kbhvn. 1832, S. 78 ff. — Om Niels Skram se forøvrigt H. Rørdam, Hist. Kildeskr. 1 R. II, 11 og fl. St. — Herredagsdombogen 1586—89 fol. 150 ff. — Tegn. og Reg. passim.

brudd. Den 3 Juni 1597 kom Niels Skram tillige med sin Hustru til Viborg, hvor de ejede en Gaard. Ved et ulykkeligt Tilfælde styrtede hun samme Dag gjennem Loftet ned paa Jorden. Dette medførte en Benskade, hvoraf hun døde d. 23 Juli s. A., kun 33 Aar gammel. 4 September blev hun begravet i Lynderup Kirke. Biskoppen i Viborg, M. Niels Lavridsen Arktander, holdt Ligtalen, der udkom i Trykken 1600 med en Fortale af Biskoppen i Sjællands Stift, Peder Vinstrup. Hun roses der meget for sin Guds frygt og hele sin Vandel. — Med Niels Skram havde hun kun ét Barn, en Datter ved Navn *Elsebet*, født paa Dronningborg d. 13 December 1588. Niels Skram selv giftede sig 21 Oktbr. 1599 anden Gang med Agathe Seefeld, en Datter af den rige Rigsraad Jakob Seefeld til Visborggaard, Regeringsraad i Kristian IV's Mindreaarighed. Dette Ægteskab var barnløst. Niels Skram selv døde allerede d. 24 Juni 1601 paa Urup og blev d. 6 August s. A. begravet i Øst-Birk Kirke ved Urup. Hans Datter Elsebet arvede saaledes alle Herregaardene. Hun blev 1603 gift med Eske Bilde til Svanholm, Søn af Peder Bilde til Svanholm og Birgitte Rosenkrantz til Øster Vallø; han satte imidlertid alle Gaardene overstyr. Ved hans Død 1608 købte den bekjendte Eske Brok bl. a. Hevringholm, hvormed fulgte 1 Mølle, 81 Bøndergaarde og 40 Huse¹⁾.

Hevringholm-Linien var saaledes uddød med Fru Kristine Rosenkrantz 1597 og den gamle Gaard, der i umindelige Tider havde været Familiens Ejendom, kommen i andre Slægters Eje.

¹⁾ K. Hansen, Dsk. Ridderborge S. 80 ff. — Vedel Simonsen, Ejler Brok, passim. — Ejler Brokkenhus's Kal. i Saml. til fynsk Hist. og Top. VI, passim.

Naar uddøde den adelige Slægt Gyldenkrantz?

En genealogisk Undersøgelse af Archivfuldmægtig **E. A. Thomle.**

Som bekendt blev Generalkrigscommissaire, Dr. jur. Joachim Christian Geelmuyden¹⁾ (født i Haus Præstegjeld i Nordhordlen den 1 Februar 1730 (døbt 19 Febr. s. A.), † i Bergen 28 Decembr. 1795 (begr. i Domk. 14 Januar 1796) 66 A. gl., Søn af daværende Sognepræst til Haus, senere — fra 1748 — til Os Consistorialraad Gerhard eller Gert Geelmuyden²⁾ og 1ste Hustru Anna Kaae) den 29 Januar 1783 optagen i den dansk (-norske) Adelsstand med Navnet Gyldenkrantz og følgende Vaaben: Skjoldet firedelt, i første Feldt en gylden Laurbærkrands i Rødt, i andet

¹⁾ Han blev Student fra Bergens Kathedralskole 1746 og immatriculeredes ved Kjøbenhavns Universitet 30 Juli s. A., tog 1747 den filosofiske Prøve med Characteren laud. og blev 19 April 1749 theologisk Candidat med non cont. — S. A. blev han Hører i 1ste Lectie i Bergens Latin-skole og tog som saadan 1750 baade Baccalaurei- og Magistergraden i Kjøbenhavn. Da imidlertid „hans Inclination“, som han selv siger, „stod til det civile“, lagde han sig tillige flittig efter det juridiske Studium, uden dog at tage nogen Examen, og blev derefter 4 August 1752 Vice-Raadmand i Bergen med Ret til at optræde i virkelig Raadmands Plads, saasnart nogen saadan blev ledig. mod at betale 500 Rdl. til Seminarium Fredericianum og erholdt 3 Novbr. 1766 Confirmation som virkelig Raadmand. Den 21 Marts 1755 blev han tillige Notarius publicus i Bergen efter Christian Homfred Brüggmann, der afstod ham Embedet. (Bestallingen blev confirm. 3 Novbr. 1766.). I 1758 blev han derhos tillige Generaltoldforvalter i Bergens Stift og Stavanger Amt og den 18 Oct. 1760 creeredes han i Kjøbenhavn i sin Fraværelse til Dr. jur. utriusque for sin for dette Øiemed forfattede Dissertats: „De vera juris, patriæ præcipue, natura et administratione justa“. Den 18 Mai 1763 fik han Character af titulær og 16 Januar 1765 af virkelig Generalkrigscommissaire. Han erholdt paa Ansøgning Afsked som Raadmand 9 Januar 1771. Han var en formuende Mand og eiede Damsgaard ved Bergen.

²⁾ Han var født i Bergen 8 Marts 1697, † paa Os Præstegaard 3 Decbr. 1780 og var en Søn af den i dette Tidsskrift (1 Række), III. S. 225 Noten nævnte Stadshauptmand i Bergen, Cancelliraad Knud G. og Anna Beate Storck. Geert G. var gift 2 Gange: 1) i Bergens Korsk. 9 Sept. 1723 med Anna Kaae, † i Haus 1735, Datter af residerende Capellan til Korskirken Mag. Jochum Kaae og 2den Hustru Gidsken Johanne Ehlers, og 2) i Bergens Domk. 5 August 1737 med Marie Charlotte von Lowzow, † i Os 24 April 1769, Datter af Major Christopher Fredrik von Lowzow og Engel Maria Storm (der 2den Gang ægtede Præsident i Bergen, Conferentsraad Jonas Lym.). I første Egteskab havde Gert G. 4 Sønner og med sin 2den Hustru 9 Børn.

Feldt 3 Guldstjerner (1. 2.) i Blaat, i tredie Feldt en springende Hjort i Grønt og i fjerde Feldt 7 Jernkugler (4. 3.) i Guld samt paa Skjoldet en kronet Hjelm, hvoraf opspringer mod Høire en Hjort med en gylden Laurbærkrands om Takkerne. Det hele Vaaben holdes paa den høire Side af en Bjørn og paa den venstre Side af en Ulv, begge med sine naturlige Farver. Gyldenkrantz var gift med Elisabeth Both¹⁾, født i Bergen 22 Juni 1731, † der 6 Mai 1800, Datter af Kjøbmand Hans Both og Rebecka Segermann, og med denne Hustru skal han have havt 12 Børn²⁾, af hvilke dog kun en Søn Hans Both Geelmuyden Gyldenkrantz og nogle Døtre overlevede Barnealderen. Sønnen var født i Bergen 10 Juli 1759 (døbt i Domk. 18 Juli s. A.), † der 8 Mai 1813 (begr. i Domk. 15 Mai s. A.) 53³/₄ A. gl. som Kammer-assessor og Procurator efter tidligere at have været Raadmand i Bergen, fra hvilket Embede han dog blev afsat af Regeringen. Om hans spidse og bidende Pen skal „Adresseavisen“ bære mange morsomme Vidnesbyrd. Ifølge B. Moe³⁾ skal han have været gift 2 Gange: 1) med „en Frøken von Linstorf“, med hvem han havde en eneste Søn, og 2) i Bergens Domk. 26 Oct. 1793 med Christine Sophie de Fine, født i Bergen 1766 (døbt i Domk. 29 Marts s. A.), † der 20 Sept. 1806 (begr. i Domk. 2 Oct. s. A.) 40¹/₂ A. gl., Datter af Præsident i Bergen, Etats-

¹⁾ Deres Vielse findes neppe i Bergens Byes Ministerialbøger, der ogsaa ere meget defecte. Sandsynligvis maa de dog være gifte i Aaret 1756. Elisabeth Both skjænkede ved Testamente af 2 April 1800 efter sin Død 200 Rdl. til Korskirkenes Sogns Fattige (cfr. N. Nicolaysen, Norske Stiftelser, III. S. 643.).

²⁾ Af disse 12 Børn kjender jeg for Tiden kun følgende: 1.) Gidsken Johanne G. og 2.) Rebecka G., Tvillinger, døbte i Bergens Korsk. 20 Novbr. 1757; den Sidste er formodentlig den Anna Rebecka G., der 23 Novbr. 1778 i Bergens Domk. ægtede Cancelliraad og Borgermester Jacob Frich. 3.) Hans Both G., se ovenfor. 4.) Joachime Christiane Elisabeth G., døbt i Bergens Domk. 25 Jan. 1761, begr. der 4 April s. A. 10 Ug. gl. 5.) Gerhardine Marie Charlotte G., døbt i Domk. 26 Febr. 1762, begr. der 23 Decbr. s. A. 6.) En dødfødt Søn, begr. i Domk. 5 Decbr. 1765. 7.) Christiane Marie G., gift med Overtoldbetjent Valentinsen i Bergen. 8.) Joachime Christiane Elisabeth G., døbt i Domk. 21 Novbr. 1769. 9.) Joachim Christian G., døbt i Domk. 23 Decbr. 1771. begr. der 30 Marts 1780 9 A. gl.

³⁾ Tidsskrift for den norske Personalhist., 2 Række S. 141.

raad Ferdinand Anton de Fine¹⁾ og Beate Frøchen, men i dette Egteskab havde han ikke Børn²⁾. Idet man hidtil efter B. Moes Angivelse er gaaet ud fra, at Assessor Gyldenkrantz virkelig har været gift med Frk. von Linstorf, har man anseet det for en sikker Sag, at den adelige Slægt Gyldenkrantz først udgik paa Mandssiden med den i dette Egteskab fødte Søn Joachim Christian Gyldenkrantz's 2de Sønner³⁾, der døde langt ned i dette Aarhundrede. Det maa imidlertid ansees for meget uvist om Assessor Gyldenkrantz har været gift mere end den ene Gang med Frk. de Fine, og om ikke hans Søn med „Frøken von Linstorf“ maa have været et uægte Barn. Moderens rette Navn var Fredrikke Louise von Linstow. Hun var født paa Aardals Kobberværk i Lærdals Præstegjeld i Indre Sogn 27 Juni 1759 (døbt 8 Juli s. A.), confirmeret 1774 i Bergens Domk. og Datter af nævnte Værks Bestyrer Bergjunker Hartvig Christopher von Linstow⁴⁾ (begr. i Bergens Korsk. 28 Sept. 1782 72 A. gl.) og 1ste Hustru Cathrina Eleonore Lohmann († i Aardal 12 Juli 1759 (begr. 26 Juli s. A.) 32 A. gl., Datter af Oberst og Chef for 1ste Bergh. nat. Infreg. Fredrik Lohmann og Fredrikke Louise Rasmussen.). Uagtet vistnok Frøken von Linstow i økonomisk Henseende maa have været mindre heldigt stillet og hun selv sandsynligvis i Tjeneste hos Assessor Gyldenkrantz, formodentlig i Egenskab af Husbestyrerinde, sees det dog at hun var af god Familie og et Egteskab med Assessor Gyldenkrantz vilde neppe fra hans Side kunne holdes for altfor upassende. Hans Hustru kan hun imidlertid neppe have været. Thi hverken findes de viede

¹⁾ Han var født i Bergen 1739 (døbt i Domk. 22 Juni s. A.), † der 15 Aug. 1807 (begr. i Domk. 24 Aug. s. A.) 68 A. gl., Søn af Etatsraad og Overfiskeveier i Bergen Thomas de Fine og 1ste Hustru Christiane de Svane (cfr. dette Tidsskrift, II. S. 225.).

²⁾ Deres „Misfoster“ blev dog begravet i Bergen 18 Novbr. 1793.

³⁾ Joachim Christian Gyldenkrantz døde 1845 62 A. gl. og efterlod af sit Egteskab med Margrethe Tornø 2 Sønner, af hvilke den ene skal være død ved et Ulykkestilfælde i Bergen 1848.

⁴⁾ Han horte til den meklenburgske adelige Slægt Linstow, af hvilken Christopher Hartvig von Linstow den 28 Januar 1777 naturaliseredes som dansk Adelsmand. Bergjunker Linstow hørte, saavidt vides, imidlertid ikke til den naturaliserede Gren af Slægten.

i nogen af Kirkerne i Bergens By, hvor Frk. von Linstows Fader, som nævnt, døde, hvor hendes Stedmoder Ovidia Christiane Kraft¹⁾ efter hans Død vedblev at være bosat, indtil hun selv afgik ved Døden der i Aaret 1793 (begr. i Domk. 28 Decbr. s. A.) og hvor ogsaa Assessor Gyldenkrantz selv hørte hjemme, og heller ikke har man kunnet finde deres Vielse i nogen af de tilgrændsende Præstegjeldes Ministerialbøger. Hertil kommer, hvad der væsentligere, at Gyldenkrantz, da han ægtede Frk. de Fine, i Kirkebogen udtrykkeligen kaldes „*Ungkarl*“ og det er vistnok ikke godt tænkeligt, at dette skulde bero paa en Feilskrift eller Misforstaaelse. Noget Skifte kan der heller ikke sees at være holdt efter Frk. von Linstow²⁾, hvilket selvfølgelig maatte have fundet Sted, da Gyldenkrantz paa nyt giftede sig, hvis hun i *Egteskab* med ham havde efterladt et umyndigt Barn, ligesom det ogsaa fortjener at bemærkes, at hendes Barn ikke, som man skulde vente, findes indført blandt de Døbte i nogen af Bergens Byes Kirkebøger, uagtet han virkelig er født og døbt *der*, men i Kirkebogen for Hammers Præstegjeld, uden at det af denne Tilførsel med Sikkerhed kan sees, om Barnet har været ægte eller uægte. I Hammers Kirkebog heder det nemlig: „1786 den 14de Novembris døbt et Drengbarn ved Navn Joachim Christian af Sognepræsten til Hammers Præstegjeld ved hans Ankomst til Bergen i Huset hjemme. Faderen Hr. Kammerassessor og Raadmand Hans Both Geelmuyden Gyldenkrantz og Moderen Fredrica Lovisa von Linstow. Testes: Hr. Generalkrigscommissaire Joachim Christian Geelmuyden Gyldenkrantz, Hr. Lieutenant Friderich von Lohmann, Hr. Gerhard Geelmuyden, Sognepræst til Hammers Præstegjæld, Fru Generalkrigscommissairinde Elisabeth Gyldenkrantz, Frøken Joachime Christiane Elisabeth

¹⁾ Hun var født paa Vangs Præstegaard i Valdres c. 1740, ægtede i Aardal 27 April 1766 Bergjunker von Linstow og havde med ham kun en eneste Søn: Adam Levin von Linstow, født paa Aardals Kobberværk 3 Juni 1767 (døbt 9 Juni s. A.), † i Bergen 1768 (begr. i Domk. 13 Sept. s. A.) ^{6/4} A. gl. Ovidia Kraft var Datter af Sognepræst til Vang Jens Christophersøn Kraft og Anna Sophia Jonasdatter Leirdahl.

²⁾ Noget saadant Skifte findes i alle Fald ikke blandt de Uddrag af Bergens Byes Skifteprotokoller, der er Selskabet skjænket af Hr. Overcontrolleur Blich.

Gyldenkrantz¹⁾). I denne Tilførsel synes det formeligt lagt an paa at udelade Alt, hvad der kunde give selv den mindste Oplysning om hvorvidt Barnet var ægte eller uægte, uden at man dog kan paastaa, at der siges andet end hvad der er stemmende med Sandheden, men just denne reservede og forsigtige Form vækker en stærk Mistanke om, at man her har villet skjule Noget. I den Folketælling, der i Februar 1801 optoges over hele Norge, opføres blandt Indvaanere i Bergen Kammerassessor og Raadmand Hans Both Geelmuyden Gyldenkrantz, 42 Aar gl. „i 2det Egteskab“ og hans Hustru Christine Sophie de Fine, 36 A. gl., „i 1ste Egteskab“ samt „hans“ (eneste) Barn: Jochum Christian „Linstow“ Gyldenkrantz, 15 A. gl. „i Kjøbenhavn“, men oprindeligt har der staaet noget Andet, der er udraderet og erstattet med de Oplysninger, som nu findes. Man kan endnu se, at der tidligere har været anført „begge i 1ste Egteskab“ og istedetfor „hans“ „deres Barn“. Ogsaa her viser det sig altsaa, at det virkelige Forhold ingenlunde har været ganske paa det Rene. At der imidlertid ikke desto mindre endog lige til henimod vor egen Tid har været dem i Bergen, der ikke har været ganske ukjendte med det sande Forhold, fremgaar deraf, at en Daniel Lau i Bergen i 185* har afgivet den Forklaring, at Catharina Eleonore Grundt i Overvær af nævnte Lau og Kobbersmed von der Ohe har undertegnet en skriftlig Erklæring om, at Assessor Gyldenkrantz aldrig blev gift med Frk. von Linstow, men at Sidstnævnte paa Damsgaard nedkom med en Søn, der fik Navnet Joachim Christian og blev døbt af Generalkrigscommissaires Gyldenkrantz's „Broder Consistorialraad, Sognepræst til Os“ Geelmuyden, hvilket forsaavidt er urigtigt, som Madme Grundt her har forvexlet Sognepræsten til Os Geelmuyden, der var Generalkrigscommissaire Gyldenkrantz's Fader, med hans Broder, der var Sognepræst til Hammer. Erklæringen skal c. 1845 være vedlagt en Ansøgning til Bestyrelsen for den civile

¹⁾ Fadderne vare altsaa Farfaderen og Farmoderen, Farfaderens Broder, Fasteren og Mormoderens eneste Broder, altsaa ingen udenfor den nærmeste Slægt.

og adskillige Stænders Enkekasse i Kjøbenhavn, ved hvis Archiv den maaske endnu findes.

Allerede efter det saaledes Oplyste kan der formentlig ingen Tvivl længer være om, at Slægten Gyldenkrantz udgik paa Mandssiden med Assessor Hans Both Gyldenkrantz i 1813. Saameget sikrere tør man vel derfor antage dette Resultat, naar det slutteligen oplyses, at „*Frøken*“ Fredrikke Louise Linstow døde i Askøens Sogn ved Bergen (paa Damsgaard?) i Aaret 1788 (begr. 28 Aug. s. A.) 30 A. gl.

Organist Johan Ludvig Schweigaard.

Af Archivfuldmægtig **E. A. Thomle.**

Under Trykningen af de Breve og Erindringer om Professor Schweigaard, som den Afdødes Collega Professor, Dr. jur. L. M. B. Aubert i Aaret 1883 udgav under Titelen „Anton Martin Schweigaards Barndom og Ungdom“, ønskede han ogsaa at kunne meddele nogle nærmere Oplysninger om Slægten Schweigaard og sammes første Repræsentant i Norge. I denne Anledning henvendte han sig ogsaa til Meddeleeren heraf, der imidlertid dengang kun saa sig istand til at give en Del sparsomme Oplysninger, der ere benyttede i det nævnte Skrift Side 217. Der var dengang hverken Tid eller Leilighed til at foretage yderligere Undersøgelser, men senere har jeg forsøgt at tilveiebringe, saavidt muligt, fuldstændige Oplysninger om Slægtens norske Stamfader og det er Resultatet af disse Undersøgelser, som nedenfor skulle meddeles. Som det vil sees er det dog ikke særdeles mange eller meget fyldige Oplysninger, som det saaledes er lykkes at bringe tilveje, noget som heller ikke var at vente. Desværre har det ikke været muligt at tilveiebringe noget afgjørende Bevis for, hvorfra Slægten oprindelig skriver sig, men jeg skulde dog anse det for meget sandsynligt, at Familien er af dansk Oprindelse. Det skulde derfor være mig kjært, om der fra danske Kilder, hvilke jeg ikke har havt Leilighed til at benytte, kunde

blive meddelt saadanne supplerende Oplysninger, at dette Spørgsmaal fuldstændig kunde blive bragt paa det Rene.

Slægten Schweigaard skal, efter hvad der hidtil i Almindelighed har været antaget, være af tydsk Oprindelse, noget der dog neppe har nogen anden Støtte end Navnets tydske Skrivemaade og det Factum, at Familiens Stamfader her i Riget, Johan Ludvig Schweigaard, (Sweigaard, Sveigaard, Sveygaard, Sveiger og Schweiger), der døde i Aaret 1781 som Organist paa Kongsberg, i denne Byes Ministerialbog opgives at være født i Aaret 1719 i Kiel i Hertugdømmet Holsten, der som bekjendt endnu paa denne Tid udgjorde en Del af den danske Konges Besiddelser. Naar denne Mand først bosatte sig i Norge, vides ikke med Sikkerhed, men man fejler dog neppe meget ved at antage, at han først omkring 1750 — altsaa i en Alder af c. 30 Aar — har bosat sig i Christianssand, hvor han ogsaa et Par Aar senere — i Slutningen af Aaret 1752 — indgik Egteskab med en der bosat Kjøbmand Klastups Datter. Da han nemlig ikke findes nævnt i det under 12 December 1749 affattede Mandtal over Christianssands Indvaanere, der blev optaget i Anledning af den ved Forordningen af 4 November s. A. paabudte Prindsessesstyr¹⁾, er det neppe tvivlsomt, at han endnu ikke paa denne Tid kan være kommen til Christianssand. Den lette og stadige Forbindelse, der paa den her omhandlede Tid og endnu langt senere fandt Sted mellem det sydlige Norges Kjøbstæder, fornemmelig Byerne i Christianssands Stift, og Jylland, gjør det ogsaa i høi Grad sandsynlig, at Christianssand har været det første Sted i Norge, med hvilket den unge Fremmede er kommen i Berøring. Det er derfor saameget mindre nogen Grund til at formode, at Schweigaard tidligere skulde have været fast knyttet til noget andet Sted i vort Land. Rigtignok forekommer Navnet tidligere i Norge; saaledes tog f. Ex. en Laurits „Sveigaard“, „født i Danmark“, 1720 Borgerskab i Fredrikshald²⁾, men det har ikke

¹⁾ Contributionsregnskab for Christianssands By 1743—1767 i Rigsarchivet.

²⁾ Brev fra Byfogden i Fredrikshald til Stiftamtmanden i Christiania. Chra. Stiftsarchiv (i Rigsarch.). En Borger og Mester-Bødker Johan Wilhelm

været muligt at finde den ringeste Antydning til, at Organisten har staaet i nogen Forbindelse med denne fredrikshaldske Borger eller med Byen Fredrikshald. Ligeledes skal en J. F. Schweiger i Aaret 1763 have malet et Olieportrait af Legatstifteren Thomas Angel i Thronhjelm¹⁾. Det er bekjendt nok, at Borgerskabet i Christianssand fra Byens Anlæg i det 17de og gennem en stor Del af det følgende Aarhundrede stadig blev rekruteret fra Danmark, navnlig fra Jylland af, hvorfra nogle af Byens talrigste og mest formuende Slægter skrev sig²⁾. Det kunde derfor paa Forhaand ligge nær at antage, at ogsaa Slægten Schweigaard muligens har haft Forbindelser med Jylland, gennem hvilke Tanken om at drage til Norge, hvor allerede saa mange Landsmænd havde fundet et Hjem, først kunde være vakt. Thi uagtet det nu med fuld Sikkerhed lader sig bevise, at Organist Schweigaard ogsaa i Virkeligheden, som Kongsbergs Ministerialbog siger, er født i Kiel, tale dog flere Omstændigheder afgjort for, at Slægten oprindelig har haft sit Hjem i Jylland. Ifølge en Meddelelsen velvilligen meddelt Udskrift af Kirkebogen blev nemlig: „Jürgen Friederich Schweigers, eines Comedianten, und seiner Frauen Christina Söhnlein Johann Ludewig“ døbt i Kiel den 26 Marts 1719. Fadderne vare Raadmændene Johan Matthias Gude, Hans Ludevig Schumacher og Mademoiselle: Dorothea Margarethe Gude³⁾. Herved er det imidlertid neppe afgjort, at Slægten Schweigaard ogsaa er af oprindelig tysk Rod. I denne Forbindelse bør det nemlig bemærkes, at man neppe tør lægge nogen Vægt paa Navnets tyske Skrivemaade i hin Kielske Kirkebog. Enhver, der har haft Anledning til at lære Ministerialbøgerne fra denne Tid nærmere at kjende, vil nemlig vide, at specielt Familienavne, der ikke engang af Vedkommende selv til enhver Tid skreves paa samme Maade, af andre vare Gjenstand for en aldeles ucon-

Schweiger „fra Lifland“ blev, 27 A. gl. og ugift, 23 Juli 1802 begravet paa Vaterlands Kirkegaard i Christiania. „Han blev baaret og fulgt af de Borgerlige Militaire“. (Christiania Ministerialbog.)

¹⁾ C. J. Anker og H. J. Huitfeldt-Kaas, Katalog over malede Portrætter i Norge, S. 5.

²⁾ Som f. Ex. Familierne Kierulf og Wiborg.

³⁾ Pastor Diestels Attest, dat. 12 Marts 1885.

troleret Vilkaarlighed og derfor ogsaa radbrækkedes paa de forunderligste Maader, hvilket selvfølgelig saameget lettere kunde ske, hvor vedkommende Præst eller Klokker hørte til en fremmed Nationalitet. Desværre har der ikke været Anledning til at indhente nærmere Oplysninger fra Kiel, hvor det imidlertid ikke af Kirkebogen kan erfares, at Comediant Schweiger har ladet flere Børn døbe¹⁾. Og dette er naturlig nok. Det er nemlig ikke tvivlsomt, at han maa have hørt til et omreisende Selskab, ikke alene fordi faste Theatre paa denne Tid utvivlsomt har hørt til de største Sjældenheder selv i langt større Byer end Kiel — der endnu i 1781 kun havde 7000 Indbyggere²⁾ — paa denne Tid har været, men det bestyrkes derved, at alle Barnets Faddere hørte til Byens Magistratspersonale og godtgjøres endvidere ved at Schweigaard nogle Aar senere — i 1722 — havde en Datter til Daaben — i Bergen i Norge. Thi det kan ikke være nogen Tvivl om, at den „Commedianter“ Jørgen Friderich „Schweyger“, der med sin Hustru Christine 13 Novbr. 1722 lod sin Datter Christine Susanne døbe i Bergens Domkirke³⁾, er identisk med Organisten Johan Ludvig Schweigaards ovennævnte Fader. Ogsaa dette Barns Faddere vare valgte blandt den høiere civile Embedsstand og deres Familier. Fadderne vare nemlig Lagmand Bagers Kjæreste, Borgermester Schous Kjæreste, Stiftamtmand Undal, Præsident Krog og Raadmand Schiøtte, allesammen Folk, som det maa antages, at han er kommen i Berøring med i deres Embedsforretninger. At Sønnen har været med sine Forældre i Bergen er vel utvivlsomt og Norge har vel derfor ikke været ham ganske ukjendt, da han i en modnere Alder bosatte sig i Christianssand, skjøndt det vel neppe er antageligt, at han har modtaget noget stærkt eller varigt Indtryk deraf under sit neppe langvarige Ophold der i sin Barndom. Saa meget mindre kan man imidlertid af Johan Ludvig Schweigaards Fødested, der efter det Oplyste maa antages at have været rent

¹⁾ Pastor Diestels Attest, dat. 23 Mai 1885.

²⁾ J. v. Schröder u. H. Biernatski, Topographi der Herzogthümer Holstein und Lauenburg, II. S. 27.

³⁾ Meddelt af Frk. W. Brandt efter Domkirkens Ministerialbog.

tilfældigt, drage nogensohmelt bindende Slutning, om hvad Landsmand Faderen egentlig har været. Derimod findes der i Jylland i det Mindste 2 Gaarde, der bære Navnet Sveigaard, nemlig i Lodbjerg Sogn i Hassing Herred i Thisted Amt paa den jydsk Vesterhavskyst nordenfor Limfjorden og i Bjergager Sogn i Hads Herred i Aarhus Amt paa Jyllands Østkyst mellem Horsens og Aarhus¹). Det er ikke umuligt, at en af disse Gaarde oprindeligt kan have været Slægtens Vugge, hvilket ikke alene bestyrkes derved, at Organist Schweigaard under den Tid han opholdt sig i Christianssand selv skrev sit Navn uden den tydske ch, men ogsaa vinder i Sandsynlighed ved, at han allerede ved sin første Optræden i vort Land synes fuldt fortroelig med det danske Sprog.

Som allerede omtalt er det antageligt, at Johan Ludvig Schweigaard omkring 1750 har bosat sig i Christianssand, som senere i en lang Række af Aar skulde blive hans Hjemstavn. Uden Tvivl har han fra Ungdommen af lagt sig efter Vocal- og Instrumentalmusiken, hvortil Faderens Forbindelser muligens har givet ham let Adgang. Det er nemlig neppe nogen Tvivl om, at han oprindeligt er kommen til Christianssand, for at bistaa Organisten sammesteds Gloger i hans Bestilling. Gottfried Heinrich *Gloger* var en Hanoveraner af Fødsel og havde fra sin Ungdom af hos sin Fader Orgelbygger Johan Henrik Gloger modtaget Undervisning i dette Fag. Senere havde han omtrent et Aar arbejdet hos Orgelbygger Lambert Daniel Carstensen i Kjøbenhavn og begav sig derpaa i Aaret 1738 til Norge, hvor han senere havde arbejdet som Orgelbygger og et Par Aar været Organist i Øster-Risør. Efter Christianssands Brand i 1734, ved hvilken en stor Del af Byen tillige med Kirken lagdes i Aske, blev det ham overdraget at forfærdige Orgelet til Byens nye Kirke, der var færdig og blev indviet af Biskop J. Kærup den 25 Mai 1738. Orgel fik dog Kirken først flere Aar senere og endnu i Januar 1746 var det ikke færdigt, men kort efter maa

¹) Cfr. J. P. Trap, Statistisk-topografisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark (2 Udg.), V. S. 156 og VI. S. 65.

dog Gloger have afleveret det nye Orgel, som han antog skulde være i fuld Stand ved Pintsetider s. A.¹⁾, da han 2 Mai 1747 af Stiftsbefalingsmand J. H. v. Barner, Biskop Kærup og Præsident Arnt Kjerulf fik Attest om, at han „i alle Maader havde opfyldt den med ham sluttede Contract“ og opført sig „som en sand kunsterfaren Orgelbygger“, hvorfor han anbefalede til Alle, som maatte behøve hans Tjeneste²⁾. Efter at Gloger allerede forinden under 11 Marts 1746 havde erhvervet kgl. Privilegium paa at være Orgelbygger i Norge³⁾, søgte han under 9 Marts det følgende Aar Stiftsdirectionen om at erholde Expectance paa Organisttjenesten ved Christianssands Domkirke, naar den daværende Organist Henrik With maatte afgaa ved Døden eller Tjenesten i andre Maader maatte blive ledig, idet han tilbød sig for Fremtiden paa egen Bekostning at holde Kirkens Orgel vedlige. Thi uagtet With var en meget habil Organist, var han nu gammel og svagelig. Da Gloger imidlertid paa denne Tid havde paataget sig at forfærdige et nyt Orgel i en af Bergens Kirker, hvilket Arbeide vilde medtage et Aars Tid, forpligtede han sig til, hvis With imidlertid skulde blive ude af Stand til at bestyre Organisttjenesten, under sit Fravær at besørge hans Tjeneste i Christianssands Domkirke udført ved „en habil Karl“, der da skulde oppebære den Halvdel af Organistens Løn, der ellers skulde have tilfaldt Gloger⁴⁾. Stiftsdirectionen, der i det Hele synes at være overmaade vel tilfreds med Gloger, beskikkede ham derpaa under 27 Marts s. A. til Organist med Expectance paa Bestillingen, naar With afgik, idet den derhos udtrykkelig bestemte, at hvis „Gloger enten ved den gamle Organist Henrik Withs Død eller Svaghed selv [skulde] være andet Steds afreist til Orgelbygning, da tilholdes han herved paa sin egen Bekostning og Ansvar at forskaffe i sin Fraværelse saadan en habil Person, som vel forstaar ei alene at lege paa Orgelværket de ordinaire Kirke og Choral Psalmer, men endog forstaar Vocal

¹⁾ Cancelli-Indlæg 11 Marts 1746 og Cancelli Breve 17 Juni 1747.

²⁾ Christianssands Stiftamtmands Kopibog.

³⁾ Norske Aabne Breve og Cancelli-Indlæg.

⁴⁾ Cancellibreve 17 Juni 1747.

Musiqven, naar det fornødiges“. Denne Bestalling sendte Stiftsdirectionen under 14 April s. A. til Kongens Confirmation, idet den anførte, at Gloger kun havde havt liden Fortjeneste paa det ifølge Contracten for 1800 Rigsd. forfærdigede nye Orgel og at der ifølge denne var lovet ham en Douceur af Kirkens Midler, men at han ikke forlangte nogen saadan, hvis han kunde erholde Exspectance paa Organisttjenesten. Hvis dette blev ham nægtet, maatte han igjen forlade Landet og der var da ingen Orgelbygger i Norge, der kunde reparere Orgelet. With var desuden 65 A. gl. og henfalden til Drik¹⁾). Kongen resolverede imidlertid under 2 Mai næstefter, at Stiftsdirectionen først skulde indhente Withs Erklæring om, hvorvidt han var tilfreds med at Gloger paa de anførte Conditioner erholdt Exspectance paa Bestillingen²⁾), men allerede forinden indgav Magistraten i Christianssand under 21 April en Forestilling mod at Gloger beskikkedes, da det ifølge Byens Privilegier tilkom den — Magistraten — at kalde Organisten og Gloger desuden intet Lærebrev havde som Saadan. Ogsaa denne Forestilling blev under 9 Mai næstefter tilstillet Stiftsdirectionen, der under 26 Mai meddelte Cancelliet, at With var vel fornøjet med den trufne Ordning og at denne ved sin Ansættelse som Organist i 1702 ogsaa blev beskikket af Stiftsdirectionen, uagtet Privilegierne da vare de samme. Noget Lærebrev behøvede Gloger ikke, da han for den hele Menighed havde aflagt tilstrækkelig Prøve paa sin Dygtighed³⁾). Alle Stiftsdirectionens Bestræbelser i saa Henseende hjalp den dog formaliter taget ikke, idet Cancelliet under 17 Juni meddelte den, at det var Magistraten der efter Privilegierne havde at ansætte Organisten, men i Realiteten opnaaede derimod Stiftsdirectionen hvad den vilde, idet Cancelliet samtidig tilføiede, at det var Kongens Villie, at Magistraten havde at give Gloger Bestalling paa at succedere With. Denne kgl. Ordre, som Stiftsdirectionen naturligvis ikke undlod strax at communicere Magistraten til behagelig Efterretning, vovede den selvfølgelig ikke at være overhørig og den 20 Juli s. A.

¹⁾ Cancellibreve af 17 Juni 1747.

²⁾ l. c.

³⁾ l. c.

udfærdigede den da ogsaa Bestalling for Gloger som Organist i Christianssand med Ret til at succedere With med en Løn af Byen og Kirken stor 120 Rigsdaler aarlig, af hvilken han, saafremt han kom til at tiltræde Posten i Withs Levetid, skulde oppebære det Halve. Bestallingen confirmeredes af Kongen 25 August 1747¹⁾. With afgik allerede den 3^{die} December s. A. ved Døden og blev begravet i Christianssand 9 s. M.²⁾, saaledes at Gloger altsaa strax maatte tiltræde sin Post som Organist ved Domkirken. Som allerede omtalt havde imidlertid Gloger paataget sig Forfærdigelsen af et Orgel til en af Bergens Kirker og det var saalangt fra, at han senere opgav denne sin Virksomhed som Orgelbygger, at den tvertimod, som det synes, optog ham mere og mere, saaledes at han vistnok meget snart ganske overlod Organisttjenesten til en Vicarius, som han selv lønnede. Hvis Gloger allerede i 1747 har begivet sig til Bergen for at fuldføre det Orgel, som han allerede forinden sin Ansættelse havde paataget sig, maa han altsaa allerede paa denne Tid havt en Vicarius til at forrette som Organist i Christianssand, hvilken dog paa denne Tid ikke godt kan have været Schweigaard, der, som tidligere anført, neppe endnu var ankommen til Norge. I Begyndelsen af Aaret 1749 heder det i alle Fald udtrykkeligt, at Gloger opholdt sig i Bergen³⁾, sandsynligvis endnu beskjæftiget med Forfærdigelse af det omtalte Orgel, og under 5 Marts 1751 afsluttede han en ny Contract, hvorved han for 200 Rgd. paatog sig Reparationen af det „i mange Aar brøstfældige Orgel“ i Stavangers Domkirke, hvilken Contract ogsaa under 13 Marts s. A. erholdt Stiftsdirectionens Approbation, uagtet den var meget misfornøiet med

¹⁾ Norske Aabne Breve og Cancelli-Indlæg 25 August 1747.

²⁾ Christianssands Ministerialbog. Henrik Christian With blev 22 Decbr. 1702 af Christianssands Stiftsdirection beskikket til Organist i Christianssand, og erholdt kgl. Confirmation paa Bestallingen 31 Marts 1703. (Norske Aabne Breve og Cancelli-Indlæg). Han efterlod sig 4 Døtre, nemlig: 1. Margrethe W., gift med Capitaine Rosenvold. 2. Inger Marie W., gift med Hofmaler Carl Fredrik Melan i Kjøbenhavn. 3. Marie W. og 4. Pernille W., begge ugifte. (Christianssands Skifteprotokol 1742—1755 (Retspr. No. 2158.) S. 309.).

³⁾ I Skiftet efter Svigermoderen, der behandlede 4 Febr. 1749. Christianssands Skifteprotokol 1742—55 (Retsprotokol No. 2158) S. 363—66.

at Gloger, uden at indhente dens Tilladelse, havde paataget sig et Arbejde, der vilde bevirke, at han i lang Tid maatte være fraværende fra Christianssand, men den gav dog slutteligen sit Samtykke dertil „siden han“ som det udtrykkelig heder „holder og lønner en Vicarium ved Organisttjenesten“¹⁾. Denne Vicar var i alle Fald paa denne Tid utvivlsomt Schweigaard, der ogsaa i Slutningen af det følgende Aar traadte i et nærmere Forhold til Gloger, idet han da indgik Egteskab med hans Svigerinde. Gloger var nemlig under 30 December 1745 bleven gift med Pernille eller Petronelle Klastrup²⁾, en ældre Søster af Schweigaards Hustru³⁾. Som Organist i Christianssand fungerede nu Schweigaard⁴⁾ stadig under Glogers hyppige og langvarige Fravær fra Byen, indtil han under 31 Decbr. 1761 af Christianssands Stiftsdirection blev beskikket til Organist ved Stavanger Domkirke efter Enkenadame Kirstine Lund, der den 12 Juli 1737 havde faaet kgl. Bestalling paa at være Organist efter sin afdøde Fader⁵⁾, men nu selv var afgaaet ved Døden⁶⁾. I den Schweigaard meddelte Bestalling heder det, at Stiftsdirectionen beskikker Schweigaard „som en Tid lang her udi Byen har boet og vi kjende og vide at være til Organist udi den Afdødes Sted bekvem“⁷⁾. Byfoged Ringholm i Stavanger og Sognepræsten saumstedes Kamstrup havde nemlig under 17 Januar s. A. ikke vidst at foreslaa nogen anden end „en sig udi Kjøbenhavn opholdende

¹⁾ Christianssands Stiftamtmands Copiebog.

²⁾ Christianssands Ministerialbog. Hun døde paa Kongsberg i Aaret 1763 (begr. 21 Decbr. s. A.) 35 A. gl. (Kongsbergs Ministerialbog.) Sandsynligvis har vel altsaa Gloger paa denne Tid havt under Reparation Kirkens Orgel der.

³⁾ Christianssands Skifteprotokol 1742—55 (Retsprotokol No. 2158) S. 363 ff.

⁴⁾ Den 18 Febr. 1752 forekommer „Monsr Sveigaard“ som Fadder i Iveland (cfr. foran S. 191).

⁵⁾ Norske Aabne Breve 1737.

⁶⁾ „Christina Lund, som fra Anno 1729 havde forrettet Organist Tjenesten her i Kirken, er i Kirken under Orgelverket ved Lectors Stoel midt i Gangen begravet Onsdag den 21 Januarii [1761] i sit Alders 46 Aar og er for hende ringed med alle Kirkens Klokker og brændende Lys paa Alteret, som hende altsammen gratis blev forunded“. (Stavanger Ministerialbog.)

⁷⁾ Norske Aabne Breve og Cancelli-Indlæg 8 Mai 1761.

Student, navnlig Nils Møller“ til Organist, men Stiftsdirectionen fandt sig imidlertid beføiet til at foretrække Schweigaard, da han „en lang Tid her udi Byen har levet og imidlertid ofte tracteret Kirkens Orgelværk for sin Svoger Gloger, som har underrettet ham tildels udi et Orgelværks og Clavesens (∴ Clavesins) Bygning , hvilken vi vide og kjende at være ganske bekvem, saa og at han forstaar andre musikalske Instrumenter“¹⁾. Som det heraf fremgaar havde Schweigaard ogsaa af Svogeren modtaget Undervisning i Orgelbygning, hvori Gloger, som det maa antages, har været ret dygtig. Som Organist i Stavanger skulde Schweigaard oppebære en aarlig Løn af 53 Rigsdaler af Kirkens Midler og 30 Rdl. af Bykassen²⁾.

Kort efter at Schweigaard, som anført, var bleven beskikket til Organist i Stavanger, maa han have begivet sig derhen for at overtage sin nye Post, thi under 16 Marts s. A. indgav han herfra følgende underdanige Ansøgning om Confirmation:

„Stormægtige, allernaadigste

Arve Konge og Herre!

Paa den af Stiftamtmanden og Biskoppen mig givne og herhos insinuerende Bestalling, at være Organist her paa Stedet, anholdes i dybeste Underdanighed om Eders Majts allernaadigste Confirmation og med dybeste Submission til Døden lever

Eders Kongelige Majts

allerunderdanigste

ringe Tjener

Johan Ludvig Sweigaard“.

Den ansøgte kgl. Confirmation blev ham derefter 8 Mai s. A. meddelt³⁾.

Som man af Ansøgningen vil se skrev Schweigaard paa denne Tid selv sit Navn uden det tyske ch, en Skrivemaade

¹⁾ Skrivelse af 31 Jan. 1761 fra Stiftsdirectionen til Sognepræst Kamstrup og Byfoged Tobiesen i Stavanger; Christianssands Stiftamtmands Copiebog.

²⁾ Stavanger Contributionsregnskab.

³⁾ Norske Aabne Breve og Cancelli-Indlæg 8 Mai 1761.

der ligeledes benytttes af Stiftsdirectionen i hans Bestalling og som i ikke liden Grad taler for, at Familienavnet er hentet fra en af de forhen nævnte jyske Gaarde. Af Andre kaldes han samtidig: Sveigaard, Sveygaard, Sveiger og — et Par Gange — Schweiger, den tydske Form af Navnet, som han ogsaa slutteligen selv — saavidt vides dog først efter at han var fraslyttet Christianssand — optog.

Det maatte naturligvis for Schweigaard være af væsentlig Interesse fremdeles at kunne forblive bosiddende i Christianssand, hvor han vistnok allerede paa denne Tid havde erhvervet sig Hus og Grund (som han ved sin Bortflyttelse fra Stedet i 1767 synes at have solgt til Raadmand i Christianssand Peder Christensen) og hvor hans Hustru havde hele sin nærmeste Slægt. Det var derfor heller ikke hans Mening, ved at begive sig til Stavanger, at tage sin faste Bolig der. Det var altfor mange Baand, der knyttede ham til Christianssand til, at han ikke skulde ønske at forblive der, hvis det kunde ske uden at han derved udsatte sig for økonomiske Tab. Og det var paa denne Tid heller ikke særdeles vanskeligt at opnaa dette. Ligesom den tidligere Organistinde i Stavanger ikke selv havde bestyret sin Post, men havde ladet sine Forretninger udføre ved en af hende dertil antagen Substitut¹⁾ og ligesom Schweigaard selv jo hidtil havde fungeret i Christianssand som Organist for Gloger, saaledes kunde der naturligvis heller Intet være til Hinder for, at ogsaa han kunde ordne sig paa en lignende Maade. Og netop paa dette Vis finder man at Schweigaard har indrettet sig, idet han lod sin Organisttjeneste i Stavanger bestyre af en Vicarius, medens han selv som hidtil forblev i Christianssand, hvor han fremdeles forrettede Tjeneste for Gloger. Han afsluttede nemlig 26 Marts 1761 — altsaa kun faa Dage efter at han havde ansøgt om kgl. Confirmation paa sin Bestalling og flere Maaneder før denne blev meddelt ham — en Contract med Christian Charisius²⁾

¹⁾ Cfr. Skrivelse fra Christianssands Stiftamtmand til Byfoged Ringholm af 30 April 1746. Stiftamtmandens Kopiebog.

²⁾ Han var en Søn af Capitaine Emanuel Junge Charisius, der 2. Oct. 1710 blev Seclieut. i 2 Thronhjemske nat. Infreg., 11 Sept. 1717 Premierl.

om at denne for en nærmere bestemt Betaling skulde forrette Organisttjenesten ved Stavangers Kirke, hvorhos der fra begge

men afgik 1727 sandsynligvis med Capitaines Character. Den 14 August 1753 blev han Tolder i Christianssand efter Generalauditeur Peter Smith, der var udnævnt til Embedet 23 April s. A., men paa Grund af Svaghed igjen maatte søge Afsked, mod at svare Cancelliraad Riises Enke 60 Rdl. aarlig Pension. Ifølge kgl. Resol. af 23 Aug. s. A. maatte han stille Caution for 2000 Rdlr. Den 14 Marts 1758 erholdt han kgl. Tilladelse til at aftræde Embedet til Sønnen og døde i Christianssand 4 Novbr. (begr. 10 Novbr.) s. A. Hans Boe var fallit. Med sin Hustru Mette Dorothea Flug, der døde i Svigersønnen Balles Hus i Christianssand 17 Juli 1777, 77 A. gl., havde han følgende Børn: 1. Peter Georg C., der fra 1752—1774 var Strandinspecteur paa Amager og Toldbetjent paa Dragø. 2. Hans Henrik C., der 24 Febr. 1744 blev Seclient i Capt. Bendix Leffelmanns Comp. af Generalmajor Ulricsdals (senere Reichweins) gevb. Infreg. og 14 Marts 1758 Tolder etter Faderen i Christianssand; han var Kammerraad og blev 19 Febr. 1768 const. som Amtmand i Lister og Mandals Amt under Vacansen efter afdøde Amtmand Stoud samt 1776 Tolder i Throndhjem og 20 October 1777 Justitsraad. Han døde i Throndhjem 2 Juli 1779. Han var 2 Gange gift: 1) med Cathrine Hedevig, † i Christianssand 21 December 1776, noget over 49 Aar gl., og 2) i Throndhjem 7 October 1777 med Madame Friedlieb. 3. Anne Christine C., gift med en Heusner. 4. Esperence Tollerence C., gift i Christianssand 28 Januar 1756 (viet i Huset efter kgl. Bevilling) med Toldskriver Eskild Balle. 5. Emanuel Junge C., der 8 Decbr. 1756 blev Seclieut. reformé i 1ste Akershusiske Infreg., virkl. Seclieut. i Skedsmoske Comp. 2 Juni 1757, karact. Premierl. 22 Aug. 1759, virkl. Premierl. 25 Okt. s. A. samt Capitaine 3 Aug. 1774. Han døde 3 Mai 1781. Gift med Inger Kirstine Borse, døbt i Solums Præstegjeld 20 Decbr. 1749, † 1825, Datter af Halvor Borse og Bolette Fredrikke Monrad. Efter Mandens Død ægtede Enken 2) 17 Marts 1785 General Fredrik Grüner, født paa Gaarden Valde i Sande Præstegjeld 28 October 1728, † der 1 Mai 1797, Søn af Oberstlieut. Christian Fredrik G. og Catharina Winge. 6. Anna Sophie C., født c. 1732, † i Fredriksstad i Sept. Maaned 1782, 50 A. gl., gift 1) i Christiania 21 Aug. 1753 med Jens Johan Henrik Brunholt og 2) i Christiania 5 Juni 1765 med Regimentskvartermester, senere Generalauditeur Jens Abildgaard. 7. Christian C., født c. 1734, † i Christianssand 4 Mai 1781 46 A. gl. Organist. Gift med Anne Kirstine Wiborg, født i Christianssand 9 Aug. 1747 (døbt 14 Aug. s. A.), † der 22 Juli 1827. Datter af Jens Olsen W. og Apolone Christensdatter Beck. Hun ægtede efter Mandens Død 2) i Christianssand 30 Novbr. 1784 Bataillonschirurg Georg Frederich Heckel, om hvem se Kiær, Norges Læger, S. 165. — I første Ægteskab med Charisius havde hun kun en Datter a. Apolone C., født i Christianssand 19 Juli 1777 8. Ferdinand August C., født 28 Februar 1738, † i Arendal 25 April 1806 (begr. 1 Mai s. A.). Han var Student, blev 1764 Fuldmægtig i Vestindien, 1770 Cammererrer og Pakhusforvalter paa St Croix, men maatte 1770 paa Grund af Sygdom reise tilbage til Kjøbenhavn og erholdt paa Ansøgning Afsked 14 Sept. s. A. med en aarlig Pension af 330 Rdl. og Løfte om

Sider var betinget et halvt Aars Opsigelse¹⁾. Schweigaard forblev saaledes fremdeles rolig i Christianssand, hvor han i 1764 sees at være bosat i 13de Kvartal²⁾. I Sept. Maaned 1765 fik han en Søsterdatter af Konen i Huset og i 1766 opføres han derfor ogsaa i Kopskatmandtallet „med Kone og et Barn over 12 Aar“²⁾. I det sidste Aar maatte han imidlertid ganske uventet gjøre en Reise til Stavanger, idet Charisius uden iforveien i Henhold til den mellem dem afsluttede Contract at give ham 1/2 Aars Opsigelse i October Maaned forlod sin Stilling i Stavanger og ankom til Christianssand, hvor han ifølge den fungerende Stiftsdirections Ordre af 30 Juni s. A. skulde betjene Organistposten³⁾. Charisius havde nemlig allerede under 12 Mai 1760 erholdt Magistratens Bevilling paa at succedere Gloger som

Befordring. Han bosatte sig derpaa ved Fredriksstad i Norge, fra hvilket Sted han gjentagende Gange søgte Toldembeder, indtil han endelig 6 Marts 1793 blev Told- og Consumtionsinspecteur i Arendal. Hnn blev i Vestindien gift med Elisabeth Cooper, der døde i et af Aarene 1787—1793, Med hende havde han i 1787 8 Børn, af hvilke følgende 7 overlevede Faderen: a. Henriette Dorothea C., † i Arendal 3 Aug. 1802 (begr. 7 Aug. s. A.), 29 A. gl. Gift i Arendal 4 Marts 1802 med Organist og Stadsmusikus i Arendal Johannes Frank, † i Arendal 7 Novbr. 1732 (begr. 14 Novbr. s. A.) 55 A. gl. Han ægtede 2) i Arendal 4 Januar 1805 Karen Brinck Backer, født i Arendal 1784 (Hjemmedaaben stadfiestet 21 Mai s. A.), † der 6 Marts 1823 (begr. 13 Marts s. A.), D. af Postmester Nils B. og Elen Fredriksdatter Dahll. b. Emanuel C., der blev confirmeret 16 A. gl. i Arendal 10 Marts 1793. Var Skibsfører. e. Anne Sophie C., f. paa St. Croix 12 Febr. 1778, confirmeret 15 A. gl. i Arendal 10 Marts 1793, † paa Sophienlund paa Tromøen 16 Juli 1840. Gift i Arendal 16 October 1800 med Skibsrheder og Trælhandler Consul Anders Dedekam, døbt i Arendal 18 Marts 1771, † der 27 Marts 1843, Søn af Soren Dedekam og Margrethe Ellefsen. d. Ferdinanda Augusta C., f. 18 Januar 1780, confirmeret i Arendal 2 April 1797, † i Christiania 16 Januar 1849. Gift 1) Sukrigscommissaire Gabriel Hetting, 2) Slotsintendant Hans Ditlev Franciscus v. Linstow. e. Julius C., født c. 1780; Styrmand. f. Georgine Christiane C., født i Fredriksstad 1782, confirmeret i Arendal 15 A. gl. 2 April 1747; gift 1) i Arendal 25 Sept. 1800 med Apotheker Andreas Sevald Holck, † der 19 Decbr. 1811 (begr. 24 Decbr. s. A.) 46 A. gl. og 2) i Arendal 21 Januar 1813 med Mogens Moe fra Kongsberg. g. Septima C., confirmeret i Arendal 12 April 1801, † i Christiania 16 Juni 1835 i sit 51 Aar; gift med James Thomasen paa Torp i Skjeberg.

¹⁾ Christianssands Bythingsprotokol for 1766 (Retsp. No. 2143.) S. 377.

²⁾ Contributionsregnskab for Christianssand 1743—67.

³⁾ Christianssands Bythingsprotokol for 1766. (Retsp. No. 2143.) S. 377.

Organist i Christianssand og søgte strax om at erholde kgl. Confirmation herpaa, men dette lykkedes ham dog ikke, idet Kongen under 21 Juni s. A. resolverede „udsættes til Vacancesker“¹⁾. Da han saaledes ingen Sikkerhed havde for efter Glogers Afgang ogsaa i Virkeligheden at erholde hans Post og han i alle Fald, saalænge Gloger var i Bestillingen, maatte se at faa sig et andet Levebrød, indgik han i 1761 med Schweigaard den oven omhandlede Contract om at fungere som Organist ved Stavangers Domkirke i hans Sted. Af hvilken Grund Stiftsdirectionen har fundet det nødvendigt at paalægge Charisius nu at overtage Functionen som Organist ved Christianssands Domkirke vides ikke. Om det har været Misnøie med Schweigaard eller andre Omstændigheder, der muligens har staaet i Forbindelse med den af Gloger drevne Virksomhed som Orgelbygger kan ikke med Sikkerhed afgjøres. At Gloger har været en ret dygtig Orgelbygger er der neppe tilstrækkelig Grund til at betvivle, derimod synes han i alle Fald senere ikke at have taget det saa nøie med at opfylde de Forpligtelser, som han havde paataget sig. Han har vistnok trods sin Dygtighed været en fra Characterens Side mindre paalidelig og retskaffen Person. Saaledes blev han i 1764 belagt med Arrest af Greven af Wedel-Jarlsberg, fordi han havde paataget sig Forfærdigelsen af et Orgel i Sems Kirke, men forlod Stedet før Arbeidet var færdigt, efter at have oppebaaret hele den omcontraherede Betaling for sit Arbeide²⁾. Og det samme var Tilfældet med Reparationen af et Orgel i Frue Kirke i Throndhjem²⁾. Da han i denne Anledning efter Anmodning fra Stiftamtmanden i Throndhjem eftersøgte for at belægges med Arrest, opholdt han sig i Arendal, sandsynlig ogsaa her beskæftiget med Arbeide ved Kirkens Orgel. Da man imidlertid kom for at hente ham, havde han i største Skyndsomhed forladt Byen uden at efterlade sig nogensomhelst Eiendom af Værdi. Ja det synes endog som han har været mistænkt for at have havt nogen Del i Organistens Død i Arendal. Denne var nemlig

¹⁾ Christianssands Stiftamtmands Copiebog.

²⁾ Christianssands Stiftamtmands Copiebog.

afgaaet ved Døden efter at han samme Dag havde været i Selskab med Gloger og en tredie Person og i deres Selskab nydt en Kop Kaffe. Strax efter var det at Gloger som omtalt forsvandt¹⁾. Men hvilken Mistanke man end i saa Henseende nærede, kan den neppe have været grundet, da Gloger forblev i sin Stilling, indtil han under 30 Juni 1769 fra 1 Januar s. A. at regne afstod Organisttjenesten ved Christianssands Domkirke til Charisius mod 600 Rdl., paa hvilken Accord han erholdt kgl. Confirmation den 27 October s. A.²⁾. Det tør dog muligens have været Tilfældet, at Stiftsdirectionen ogsaa kan have været misfornøiet med Schweigaard, thi det heder i 1768 at Orgelet i Christianssands Domkirke manglede en hel Del — 511 — Piber samt i øvrigt tiltrængte Reparation, hvilken Gloger ifølge sin Bestalling var forpligtet til at udføre³⁾. Hvad nu end Grunden kan have været til Stiftsdirectionens Forlangende om at Charisius skulde overtage Organisttjenesten i Christianssand, maatte i ethvert Fald Schweigaard, der var forpligtet til at sørge for Organisttjenestens forsvarlige Udførelse i Stavanger, strax begive sig did for at træffe en i alle Fald midlertidig Ordning. Selv overtog han neppe sin Post her. Det heder ogsaa i en Skrivelse af 13 Februar 1768 fra Provst Arentz i Stavanger til Biskoppen i Christianssands Stift, at „den Person ved Navn Bentzen, forhen Organist ved Korskirken i Bergen, som her ad interim var antaget, var et uroligt Hoved, som man itide maatte se at skille sig med“⁴⁾. Schweigaard lod derefter den 30 Juni 1766 Charisius beskikke til atter igjen at tiltræde sin Stilling i Stavanger, og da denne bestemt vægrede sig herfor, anlagde han ved Stævning af 7 Juli s. A. Sag mod ham, der incammeredes den 15 næstefter ved Christianssands Bything⁵⁾. Ved Byfogdens Dom af 22 August s. A. blev derefter Charisius dømt til at holde sig Contracten efterrettelig og igjen begive sig til Stavanger for at

¹⁾ Christianssands Stiftamtmands Copiebog.

²⁾ Norske Aabne Breve og Cancelli-Indlæg.

³⁾ Christianssands Bythingsprotokol for 1768 (Retspr. No. 2143).

⁴⁾ Indkomne Skrivelser til Biskopen i Christianssands Stift 1743—1772 i Christianssands Bispearchiv.

⁵⁾ Christianssands Bythingsprotokol for 1766 (Retspr. No. 2143) S. 377.

overtage Organisttjenesten sammesteds, indtil han efter ifølge Contracten at have givet Schweigaard lovlig Opsigelse kunde fra-træde Samme, hvorhos han i Procesomkostninger blev dømt til at betale 6 Rigsdaler¹⁾. Som rimelig var Schweigaard ikke her-ved skadesløs og han anlagde derfor kort efter en ny Sag mod Charisius for at erholde sine Reiseudgifter til Stavanger erstattede, men herfor frikjendtes — mærkelig nok — Charisius ganske ved Byfogdens Dom af 20 October 1766²⁾. Sandsynligvis har den ovennævnte Dom ikke gavnet Schweigaard synderligt, thi han søgte 1767 om at erholde en kgl. Ordre til Charisius om paany at begive sig tilbage til Stavanger, men ved Stiftets Skrivelse af 6 Juni 1767 blev det ham meddelt, at Cancelliet under 2 April næstfør havde resolveret: „forbliver ved Lands Lov og Ret“³⁾, og Charisius forblev derfor vistnok siden i Christianssand, indtil han i 1769 afløste Gloger som virkelig Organist der. Sagen havde vistnok ogsaa for Schweigaard mindre Betydning. Thi da Charisius havde Exspectance paa Embedet efter Gloger, der sandsynligvis senere har været halv nødsaget til at overdrage Bestillingen til ham, noget som Schweigaard let maa kunne have indseet snart maatte blive Tilfældet, har han vel forstaaet, at han i ethvert Fald snart blev nødt til alligevel at se sig om efter paa nyt at komme i anden Virksomhed. Hertil frembød der sig ogsaa netop paa denne Tid en god Anledning, idet Organist-posten ved Kongsbergs Kirke netop paa denne Tid var bleven ledig efter Organist Nicolai Clausen, der var bleven ansat som Factor ved de kgl. Silke- og Uldfabrikker paa Kongsberg. Det kunde jo synes naturligst at Schweigaard selv havde overtaget sin Post i Stavanger, men det har formodentlig af flere Grunde været ham behageligere at komme til Kongsberg. En ydre Anledning hertil kan muligens have været, at han paa Kongsberg allerede tid-ligere havde en Svoger bosat. En ældre Søster af hans Hustru, Mette Kirstine Klastrup, var nemlig allerede 5 Sept. 1737 bleven

¹⁾ Christianssands Bythingsprotokol for 1766. l. c.

²⁾ Christianssands Bythingsprotokol for 1766 (Retspr. No. 2143) S. 547.

³⁾ Christianssands Stiftamtmands Copiebog.

gift med Kleinsmed Christian Jørgenssøn Høg paa Kongsberg¹⁾ og det maa have været deres Datter, der som forhen ondtalt havde været i Schweigaards Hus. Væsentligere var det utvivlsomt, at Organistposten paa Kongsberg var bedre aflagt end Stillingen som Organist ved Stavanger Domkirke. Under hvilken Dato Schweigaards Bestalling som Organist paa Kongsberg blev udfærdiget, vides ikke. Uden Tvivl skeede det i Slutten af Juli Maaned eller snarere i de første Dage af August 1767. Den 8de August var han i alle Fald allerede beskikket, thi under denne Dato tilskrev nemlig Christianssands Stiftsdirection ham og lykønskede ham med Ansættelsen, idet den samtidig bad ham om at tilbagesende den ham meddelte Bestalling som Organist i Stavanger²⁾. Schweigaard var uden Tvivl allerede da med sin Hustru fraflyttet Christianssand, thi han nævnes ikke i Kopskatmandtallet for denne By for 1767, der er affattet 1 Januar s. A., ligesom han ikke heller findes anført blandt de derfra i 1766 og 1767 udflyttede, men da Listen over disse netop mangle for Januar Maaned 1767³⁾, er det vel sandsynligt at han allerede paa denne Tid har forladt Christianssand. Først i November Maaned s. A. findes han opført blandt de til Kongsberg indflyttede⁴⁾, og har derfor sandsynligvis i Mellemtiden opholdt sig i Christiania for der personlig at virke for sin Ansættelse. Han maa dog allerede tidligere have været et kortere Ophold paa Kongsberg, da han allerede under 30 Sept. s. A. skal have udfærdiget Kvittering til Faktor Clausen om at have modtaget Orgelet i Kongsberg Kirke⁵⁾, hvilket vel tillige vil sige at han fra denne Tid selv har overtaget sin Post som Organist der. Formodentlig har han dog først senere i Novbr. Maaned taget fast Bolig paa Stedet.

Efter at Schweigaard var tilflyttet Kongsberg vides der ikke

¹⁾ Christianssands Ministerialbog. Han kaldes senere Leverandeur paa Kongsberg. Christianssands Skifteprotokol 1750—60 (Retsprotokol 2159), S. 160 f.

²⁾ Christianssands Stifamtmands Copiebog.

³⁾ Contributionsregnskabet for Christianssands By 1743—1767.

⁴⁾ Contributionsregnskabet for Bergstaden Kongsberg.

⁵⁾ L. M. B. Aubert, Anton Martin Schweigaards Barndom og Ungdom, S. 217.

meget om ham. Ved Skjøde af 3 Juni 1775, thingkræst 16 Decbr. s. A., købte han her af Torkel Tandberg et toetages Hus med Bryggerhus og en liden Urtehaage, der paa Skiftet efter hans Død værdsattes for 250 Rdl. Foruden Opfyldelsen af sine Embedspligter, synes han tillige at have virket som Forfærdiger af musikalske Instrumenter. Thi i hans Bo fandtes ved hans Død forskjelligt derhen hørende Værktøi og forskjellige Slags musikalske Instrumenter ligesom Boet ogsaa havde tilgode en mindre Sum hos Byens musikalske Selskab for et Clavesin. Han forandrede her, som allerede nævnt, formodentlig som Følge af den Udbredelse det tydske Sprog havde blandt de mange tydske Bergfolk, Familienavnets Skrivemaade til Schweiger. Kort efter sin Ankomst mistede han sin Hustru, med hvem han ingen Børn havde, men kort efter indgik han paany Egteskab med en Enke, der bragte ham i alle Fald en Steddatter og med hvem han ogsaa selv fik flere Børn. Om disse og deres Efter-slægt henvises til den nærværende Skildring vedføjede Stamtavle. Efter i omtrent 12 Aar at have virket som Organist paa Kongsberg, døde Schweigaard i Aaret 1781 og blev begravet 27 April s. A. 62 A. 27 D. gl.¹⁾ Skiftet efter ham begyndte 30 April 1781 og sluttedes 11 Juli 1782. Naar det andet Steds siges at han døde 1 April 1781, da kan dette neppe være ganske korrekt. Thi ikke blot var det ganske undtagelsesvis at et Lig kunde blive staaende omtrent 4 Uger over Jorden inden det blev begravet, hvortil der i ethvert Fald krævedes Bevilling, som ikke vides at være erhvervet, men den angivne Datum vil heller ikke godt kunne komme i Overensstemmelse med Daabsdatoen den 26 Marts 1719. Skulde Schweigaard nemlig, som angivet, være død den 1 April 1781, maatte han være født den 4 eller 5 Marts 1719, men det synes i saa Fald lidet rimeligt, at han først skulde være bleven døbt over 20 Dage efter Fødselen. Den almindelige Regel var nemlig paa denne Tid, at Daaben foregik den første Søndag efter at Barnet var kommen til Verden og ganske undtagelsesvis senere end 8 Dage derefter. Thi vistnok

¹⁾ Kongsbergs Ministerialbog.

havde man ogsaa paa denne Tid Hjemmedaab, men det var dog her ogsaa Regelen at denne skulde bekræftes i Kirken, saasnart det paa nogen Maade kunde ske. At Schweigaard ikke har været hjemmedøbt kan man vistnok være ganske sikker paa; thi hvor slet end Ministerialbøgerne paa denne Tid i mange Henseender kunne være førte, vil det vistnok meget sjælden findes, at man ikke af Tilførselen i samme vil kunne se, om det er Confirmation af en allerede stedfunden Hjemmedaab der er foregaaet eller ei. Men den i Kirkebogen ved Schweigaards Daab skeede Tilførsel giver ingensomhelst Grund til at antage, at han tidligere skulde have været hjemmedøbt. Sandsynligvis beroer det blot paa en Feilskrift at Dødsdagen er bleven sat til den 1ste April istedetfor til den 21 April, der vil passe langt bedre. Antages det nemlig at Organisten er død denne Dag, vilde han efter den i Kongsbergs Ministerialbog angivne Alder være født den 24 eller 25 Marts 1719. Han vilde da være begravet 6 Dage efter Dødsfaldet, hvilket passer særdeles godt, men rigtignok døbt allerede den følgende eller 2 Dage efter Fødselen, hvilket man maaske vil finde paafaldende. Den 26 Marts 1719 var imidlertid netop en Søndag og det er derfor meget sandsynligt, at Daaben kan have fundet Sted et Par Dage efter Fødselen. Schweigaard var — som allerede nævnt — 2 Gange gift; 1ste Gang ægtede han 14 Novbr. 1752 i Christianssand Laurette eller Laurentse Klastrup¹⁾, der var født i Aaret 1724²⁾, uden Tvivl i Christianssand, hvor Faderen Nils Larsen Klastrup var en af Byens mindre Handelsmænd. Moderen hed Inger Pedersdatter Schaarup. Nils Klastrup var uden Tvivl en Jyde af Fødsel og skrev sig sandsynligvis fra en af de to Landsbyer af dette Navn, der laa i det nordlige Jylland. Han døde i Christianssand 9 Oct. 1755³⁾. Moderen Inger Pedersdatter Schaarup, der

¹⁾ Christianssands Ministerialbog.

²⁾ Paa Skiftet 4 Februar 1749 efter Moderen angives hun nemlig at være 24 Aar gl. Christianssands Skifteprotokol 1742—1755 (Retsprotokol No. 2158) S. 363 ff.

³⁾ Christianssands Skifteprotokol 1750—1760 (Retsprotokol No. 2159) S. 160 f. — Efter sin 1ste Hustru Inger Pedersdatter Schaarups Død ægtede Nils

Stamtavle

over

Familien Schweigaard.

Jürgen Friederich Schweiger, Skuespiller. * Christina

Johan Ludvig Schweigaard, døbt i Kiel 26 Marts 1719, begr. paa Kongsberg 27 April 1781. Organist. * 1) i Christianssand 14 Novbr. 1752 med Laurette Klastrup, født i Christianssand 1724, begr. paa Kongsberg 22 Novbr. 1769, D. af Kjøbmand Nils Larsen Klastrup og Inger Pedersdatter Schaarup. U. B. 2) paa Kongsberg 30 Mai 1770 med Alhed Kjerbo, døbt paa Kongsberg 21 Mai 1738, † i Kragerø 13 Juni 1813, D. af Procurator Nils Kjerbo og Margrethe Schouberg. 3 Børn.

Christine Susanne Schweigaard, døbt i Bergens Domkirke 13 Novbr. 1722, †

Jørgen Fredrik Schweigaard, født paa Kongsberg 4 Marts 1771 (døbt 12 Marts s. A.), † i Kragerø 13 Januar 1818 (begr. 19 s. M.). Han opholdt sig først en Tid hos en Holst i Holmestrand (Drammen?), kom senere til Fredrikshald og derfra som Fuldmægtig til Kjøbmand Peder Knoph i Kragerø og senere hos Svigermoderen, opholdt sig senere en Tid hos en af dennes Handelsvenner i Holland, Schurmann (hvis Datter senere blev gift med Pastor Koeppen) og etablerede 1811 en Krambodhandel i Kragerø. * i Kragerø 21 Marts 1804 med Johanne Marie Dahll, født i Kragerø 10 Mai 1785 (døbt 13 Mai s. A.), † der 16 April 1818 (begr. 23 s. M.), D. af Skibsrheder og Kjøbmand Tellef Dahll og Else Cathrine Heegaard Rendtler.

Christine Susanne Schweigaard, døbt paa Kongsberg 13 Mai 1773, † i Kragerø 18 Novbr. 1813; * i Kragerø 12 Juni 1812 (ifølge Bevilling viet i Huset) med Seilmager, senere Handelsmand Poul Alsing, født i Kragerø 29 Marts 1786 (døbt 5 April s. A.), † der 13 Decbr. 1837, Søn af Lorents Christian Alsing og Anne Cathrine Bjørn. 1 Søn.

Johan Ludvig Schweigaard, døbt paa Kongsberg 30 Novbr. 1775, † ved Skibet „Aliances“ Forlis ved den norske Kyst 1821. Han var i 1801 Bergarbejder paa Kongsberg, ansat som „Hauer“ (☉: Minearbejder) ved Dronning Mariane Julianes Grube med 58 Rdl. 48 Sk. i aarlig Løn. Ifølge Rescript af 10 Juli 1805 blev han tilligemed de øvrige Arbeidere ved Sølvverkets Nedlæggelse afskedigede med 2 Aars Løn. Flyttede derefter til Kragerø, hvorfra han foer som Sømand. * paa Kongsberg 16 October 1801 med Marthe Christine Seierstad, døbt paa Kongsberg 10 Novbr. 1774, † i Kragerø 28 Decbr. 1840, D. af Ole Arnesen Seierstad og Syrene Syvertsatter Wael. 7 Børn.

Johanne Cathrine S., f. i Kragerø 19. Jan. 1805 (hjemmedøbt 28 Jan. og Daaben stadfæstet i Kirken 27 Febr. s. A.), † der 24 Juni 1869. * i Kragerø 30 Juli 1835 med Kjøbmand Halvor Arnesen Stub, født i Skien 21 Novbr. 1807, † i Kragerø 20 Novbr. 1871 Søn af Skipper Samuel Stub og Anne Cathrine Rendtler. 3 Børn.

Tellef Dahll Schweigaard, født i Kragerø 7 Aug. 1806 (hjemmedøbt 13 Aug. og Daaben stadfæstet i Kirken 23 Sept. s. A.), † der 27 Mai 1886. Kjøbmand og Skibsrheder i Kragerø. * i Kragerø 5 Januar 1837 med Marie Margrethe Rømer, født i Kragerø 25 October 1814 (døbt 2 Decbr. s. A.), Datter af Kjøbmand Abraham Georg Rømer og Maria Magdalena Heuch.

Anton Martin[us] Schweigaard, født i Kragerø 11 April 1808 (døbt 26 April s. A.), † i Christiania 1 Februar 1870. Professor i Lovkyndighed, Statsøkonomi og Statistik ved Christiania Universitet, Dr. jur., Stk. St. O. O. m. m. * i Kragerø 24 Sept. 1835 med Caroline Magnine Homann, født i Kragerø 27 Mai 1814 (døbt 9 Sept. s. A.), † i Christiania 28 Jan. 1870, D. af Distriktslæge Christian Horrebø H. og Boel Cathrine Bjørn. 1 Søn.

Ludvig Christian Schweigaard, født i Kragerø 10 Januar 1810 (døbt 14 Febr. s. A.), † paa Jomfruland Fyr 19 Juni 1881. Var først Skibsfører og blev 1858 Fyrforvalter paa Jomfrulands Fyr ved Kragerø. * i Kragerø 6 Decbr. 1838 med Antoni Johanne Smith, født paa Gaarden Herstrøm ved Drammen 20 Oct. 1815, D. af Byfoged i Kragerø Peder Høeg S. og Johanne Cecilia v. Schlanbusch. 6 Børn.

Frederik Dahll S., født i Kragerø 21 Aug. 1815 (hjemmedøbt 29 s. M.) og † i Kragerø 18 Sept. 1815 (begr. 23 s. M.) 4 Uger gl.

Johan Ludvig S., døbt paa Kongsberg 27 Januar 1802, confirmeret i Kragerø 15 Marts 1818, † 1821 ved Skibet, „Aliances“ Forlis ved den norske Kyst. Ugift. Sømand.

Alet Margrethe S., hjemme-døbt og Daaben stadfæstet i Kongsberg Kirke 3 Decbr. 1803, † paa Furuholmen i Skaatø 11 Januar 1856. * i Kragerø 3 Mai 1828 med Matros Erik Johannesen, født paa Langø i Skaatø Sogn ved Kragerø 1804 (døbt 1 Jan. 1805), † paa Furuholmen i Skaatø 3 Febr. 1868, S. af Johannes Larsen og Anna Eriksdatter. 7 Børn.

Olea Marie S., døbt paa Kongsberg 14 Decbr. 1805, begr. der 16 October 1806.

Johanne Marie S., født i Kragerø 23 Marts 1807 (døbt 13 April s. A.), † * i Kragerø 4 Decbr. 1829 med Skibsfører John Sørensen, født i Kragerø 23 Juni 1805, S. af Toldrøiert Søren Olsen Kalstad og Maren Johnsdatter. Udvandret til Amerika. 4 Børn.

Olette Severine S., født i Kragerø 4 Januar 1811 (døbt 6 Marts s. A.), † der 19 Febr. 1873. * i Kragerø 25 April 1834 med Murmester Ole Østensen, født i HoldensPræstegjeld 22 Decbr. 1809, † i Tvedestrand 17 April 1867 (begr. 22 s. M.), Søn af Østen Olsen og Inger Stensdatter. 9 Børn.

Maren Christine S., født i Kragerø 19 Januar 1813 (døbt 27 Febr. s. A.) † der 1 Novbr. 1843. * i Kragerø 6 Decbr. 1839 med Fragtemand Tobias Olsen, født i Kragerø 5 August 1812, † i Christiania 30 August 1866, S. af Matros Ole Tobiasen og Ingeborg Marie Olsdatter. 1 Søn.

Christine Susanne S., født i Kragerø 18 Aug. 1816 (døbt 10 Oct. s. A.). Lever i Kragerø. * i Kragerø 25 Mai 1841 med Styrmand Knud Olsen, født i Kragerø 18 Juni 1815, † 1852 ved Forlis med Brig. „Courer“, S. af Matros Ole Tobiasen og Ingeborg Marie Olsdatter. 4 Børn.

Abraham Georg Rømer S., født i Kragerø 9 Febr. 1839. Kjøbmand i Kragerø. * i Kragerø 10 August 1873 med Claudia Thomesen, født i Kragerø 25 Juli 1851, D. af Skibsrheder Thomas Thomesen og Birthe Martine Olea Debes.

Jørgen Fredrik S., født i Kragerø 22 Decbr. 1842, † der 12 April 1857. * i Kragerø 21 Mai 1866 med Overretssagfører i Kragerø Lars Anthon Nicolai Larsen-Naur, født i Kragerø 8 Marts 1841, S. af Skibsrheder i Kragerø Lars Engelbreth Larsen og Karen Olette Thomesen. 3 Døtre.

Maria Magdalena S., født i Kragerø 29 Sept. 1844. * i Kragerø 21 Mai 1866 med Overretssagfører i Kragerø Lars Anthon Nicolai Larsen-Naur, født i Kragerø 8 Marts 1841, S. af Skibsrheder i Kragerø Lars Engelbreth Larsen og Karen Olette Thomesen. 3 Døtre.

Johan Elias S., født i Kragerø 22 Mai 1846. Compagnichirurg ved Armeens Hovedstation (i Christiania), Premierlieutn. i Sanitetscorpset 29 October 1878 med Margrethe Cathrine Stang, født paa Frederikshald 14 Sept. 1858; D. af Grosserer Niels Anker Stang og Cathrina Andrea Faye.

Sophus Christian S., født i Kragerø 11 Mai 1851. Cand jur. fhv. Attaché, Kjøbmand i Kragerø. Ugift.

Christian Homann Schweigaard, født i Christiania 14 October 1838. Høiesteretsadvokat, fhv. Statsminister, R. St. O. O. * i Christiania 23 Mai 1867 med Thea Meyer, født i Aker 22 Marts 1846, D. af Grosserer Thorvald Meyer og Annecken Mathea Tofte. 6 Børn.

En dødfødt Søn i Kragerø 1839.

Peder Smith S., født i Kragerø 24 Marts 1841, † 1 December 1867 ved Forlis paa Reisen fra Helsingør til Kragerø. Skibsfører, ugift.

Johanne Marie S., født i Kragerø 2 Oct. 1843. Ansat i Zahlkammeret. Ugift.

Jørgen Fredrik S., født i Kragerø 28 Novbr. 1844. Handelsmand i Christiania. Ugift.

Johanne Christiane S., født i Kragerø 27 April 1846. Telefonistinde i Christiania. Ugift.

Anton Elias S., født i Kragerø 1 Januar 1848. Skibsfører. Ugift.

Caroline S., født i Christiania 1 Oct. 1871.

Thea S., født i Christiania 26 Jan. 1873.

Anton Martin S., født i Bærums Præstegjeld 26 August 1874.

Christine S., født i Bærum 14 Aug. 1876.

Thora S., født i Christiania 28 Novbr. 1877.

Agnes S., født i Christiania 9 Juli 1881.

Matina Debes S., født i Kragerø 12 Juli 1874.

Tellef Dahll S., født i Kragerø 26 Juli 1877.

Johanne Marie S., født i Kragerø 8 April 1882.

Niels Anker Stang S., født i Christiania 3 Juli 1884.

Jørgen Fredrik S., født i Christiania 12 Juli 1887, † der 29 Juli s. A.

døde sammesteds 1 December 1748, var formodentlig ogsaa fra Danmark, hvor Schaarup er et hyppigt forekommende Gaardsnavn. Med Schweigaard fulgte hans Hustru til Kongsberg, men afgik her efter kun omtrent 2 Aars Ophold ved Døden i Aaret 1769 (begr. 22 Novbr. s. A.)¹⁾, uden i sit Egteskab at have havt Børn. De oprettede derfor ogsaa under 3 Novbr. 1768 med hinanden et gjensidigt Testamente, ifølge hvilket den Længstlevende af dem skulde beholde det hele Bo uskiftet mod at udrede 20 Rdl. til den Førstafdødes Arvinger, saafremt Vedkommende paany indlod sig i Egteskab. I modsat Fald skulde Boet ved dennes Død deles mellem begge Arvinger efter Loven. Paa dette Testamente erholdt Schweigaard og Kone 25 Novbr. 1768 kgl. Confirmation²⁾. Her underskriver baade Schweigaard og Hustru sig „Schweiger“, medens Texten samtidig har „Schweigaard“, nærmest en Overgangsform fra det rent danske Sveigaard til det rent tyske Schweiger. Efter Konens Død forblev Schweigaard ikke længe ugift. Thi allerede 30 Mai 1770 ægtede han paa Kongsberg Alhed (eller Adelheid) Kjørbo, Enke efter Msr John Hoff³⁾. Denne hans 2den Hustru var født paa Kongsberg 1738 (døbt 21 Mai s. A.) og var en Datter af Procurator Nils Kjørbo og Margrethe Schouberg⁴⁾, en Datter af Raadmand i Christiania og kst. Sorenskriver paa Eker Christian Schouberg⁵⁾,

Klastrup 2den Gang Maren Larsdatter, med hvem han ingen Børn havde. I sit 1ste Egteskab havde han kun de 3 ovenfor i Texten nævnte Børn.

¹⁾ Kongsbergs Ministerialbog.

²⁾ Norske Aabne Breve og Cancelli-Indlæg 25 Novbr. 1768.

³⁾ Kongsbergs Ministerialbog.

⁴⁾ l. c.

⁵⁾ Ekers Ministerialbog. Han var en Søn af Lagmanden i Oslo Lagdømme og Assessor i Overhofretten i Norge Laurits Christenssøn „Wendel“ (det vil sandsynligvis sige Wendelboe, altsaa en Jyde), der, som ovenfor anført, var en af de norske Commissairer, der deltog i Udarbejdelsen af Christian den 5tes norske Lov. Han angives i Aaret 1665 at være 44 A. gl. og var saaledes født c. 1621. Han var i 1652 og 1653 Foged over Bragermæs og Lier og forpantede førstnævnte Aar under 14 Decbr. af Statholderen i Norge Hr. Gregers Krabbe de tvende Ulvelands Hovedgaarde paa Eker med tilliggende 7 Sagbrug og Kværnehus i Skotselven fra St. Hansdag 1653 til Aarsdagen 1657 at regne mod en aarlig Afgift af 500 Rdl. og 2000 firskaarne Furudeler, paa hvilken Forpagtning han den 23 Febr. 1653 erholdt kgl. Confirmation. (N. Rigs-Reg., X. S. 590). Forpagt-

gjennem hvem Professor Schweigaard nedstammede fra Lagmand Laurits Christenssøn, der var en af dem, der deltog i Udarbejdelsen

ningen fornyedes atter for de følgende 3 Aar til St. Hansdag 1660 ved Kongebrev af 26 Febr. 1656. 25 October 1661 kaldes han „Forvalter over Ulveland og wohnhaftig paa Brageruæs“. Han havde ogsaa, som det sees af et Kongebrev af 28 Marts 1653, forpagtet Strøms Hovedgaard i Skouger ved Drammen. (N. Rigs-Reg., X. S. 609.). Om han er den Laurits Christenssøn der i 1663 var Fuldmægtig hos Byfogden paa Brageruæs Christopher Hanssøn Galskjødt, vides ikke, men den 17 Marts s. A. fik han kgl. Bestalling „at være Raadmand i Christiania udi den Raadmands Sted der i Byen, hvis Plads først ledig vorder saa og som en Fuldmægtig paa samtlige os elskelige Borgermester og Raads Vegne i bet^e Christiania at have god Tilsyn udi for^{ne} Brageruæs, Drammen og Strømsø, saavidt Christiania Bys Privilegier sig strækker og Byens Øvrighed vedkommer“. dog var det ham ikke tilladt „der sammesteds noget som Byen vedkommer at foretage, forandre eller slutte, uden Borgermester og Raad i Christiania deres Videnskab, Raadføring og Samtykke“. — Den 27 August 1667 fik han bevilget at maatte nyde samme Anpart af Byens Accise og Indkomst som en Borgermester i Christiania, blev 12 Januar 1670 Vicelagmand i Oslo Lagdømme, og tiltraadte allerede det følgende Aar Embedet som virkelig Lagmand efter afdøde Dr. Peder Hegerfeldt (begr. i Christiania 19 Mai 1671), hvorfor han ogsaa nævnte Aar — 1670 — afstod sit Raadmandsembede til Laurits Jacobssøn, der fik Bestalling som Raadmand i hans Sted 13 Sept. s. A. — I 1672 havde han Buskerud Gaard i Forpagtning af Daniel Knoph og 2 April 1677 blev han tillige Assessor i Overhofretten i Norge samt fik 16 Januar 1678 Rang med Landsdømmere i Danmark og hans Hustru i lige Maade Rang og Gang iblandt Kvinderne „efter hendes Mands Condition“. Den 4 Marts 1681 fik han sin Livstid bevilget Altare Catharine og Alm Præbende, der i over sexti Aar i de sidste fire Lagmænds Tid havde ligget til Oslo Lagstol. Den 24 Marts 1683 fik han Bevilling til at være fri for alle kgl. Commissioner og Forretninger uden alene Lagmandsembedet, hvilket han dog ogsaa under samme Dato fik Bevilling til at Vicelagmanden maatte bestyre for ham, for at han igjen kunde bringe sine Forretninger paa Fode, da han snart paa 3 Aars Tid havde opholdt sig i Kjøbenhavn som Medlem af den Commission, der skulde udarbejde en ny Lovbog. Under 17 Marts 1683 fik han tilligemed de øvrige norske Medlemmer Tilladelse til igjen at reise tilbage fra Kjøbenhavn, da den norske Lovs Revision nu var tilende. I 1687 afstod han sit Lagmandsembede til Svigersønnen Hannibal Stockfleth, der paa syv Aar havde bestyret Embedet uden Løn, først under Laurits Christenssøns Ophold i Danmark i 3 Aar og siden ifølge kgl. Befaling, hvilken Afstaaelse confirmeredes af Kongen, der under 16 April s. A. meddelte Stockfleth Bestalling som virkelig Lagmand i Oslo Lagdømme. I 1692 var Laurits Christenssøn i Kjøbenhavn og maa vistnok være død kort efter. Han synes en Tid at have været en formuende Mand, men senere gik det vistnok tilbage med ham, da han i sine senere Aar synes at have været i stor Pengemangel. Gift med Margrethe Pedersdatter Holm, der døde i Kjøbenhavn i 1682, hvorfra Liget blev ført til Brageruæs,

af Christian den Vtes norske Lov. Den 29 Sept. 1759 blev hun paa Kongsberg gift med John Hoff, der da tidligere havde været

hvor det bisattes 3 Marts s. A. Med denne Hustru havde han følgende Børn: 1. Ulrik Fredrik „Vendel“, han kaldes senere Ulrik Fredrik Schouberg, da han i 1692 mødte ved Bythinget paa Bragerens paa Faderens Vegne. 2. Peter Christian „Vendel“ eller „Schouberg“, der længe havde tjent ved Oslo Lagthing — formodentlig altsaa som Lagthingsskriver — og 16 Januar 1697 blev Sorenskriver over Modum og Sigdal efter afdøde Jørgen Hanssøn Nachskov. Under 5 April 1699 søgte han om ogsaa at erholde Ekers Præstegjeld efter den afdøde Sorenskriver der Abraham Isachssøn, som kun havde havt dette ene Præstegjeld, hvilket blev bevilget 18 April 1699. Paa sin Bestalling fik han Confirmation 27 Januar 1700. Under 17 Oct. 1721 fik han sin nedennævnte Broder beskikket til som Fuldmægtig at bestyre Embedet og oprettede den 29 Decbr. 1721 et Testamente, der blev kgl. confirmeret den 24 Januar 1722, hvorved denne indsattes til hans Arving. Han døde i Eker 1722 (begr. 14 Januar s. A.) 51 A. 1 M. gl. Ugift. 3. Christian „Vendel“ eller „Schouberg“, der først havde studeret Theologi, men senere havde lagt sig efter Jurisprudentsen og i 4 Aar været Lagthingsskriver ved Christiania Lagstol, da han under 20 Januar 1720 søgte om at blive Borgermester i Christiania efter afd. Borgermester Nils Roll; han paaberaabte sig da sin Tjeneste under Fiendens Invasion i 1716 og fremlagde General Lützows og Vice-Stattholder Kragts Attester om efter bedste Evne at have været beljæpelig med at forsyne Armeen ved Ilebæk med Fornødenheder. Han blev 8 April 1720 Raadmand i Christiania, men beholdt igjen Afsked som Saadan allerede 7 April 1721; blev 18 Oct. s. A. beskikket til som Fuldmægtig at bestyre Broderens Embede som Sorenskriver i Eker, Modum og Sigdal, men afgik allerede s. A. ved Døden (begr. 6 Aug. 1722) paa (Gaarden Hals i Eker 49 A. 7 M. gl., hvorfor Svigersønnen Nils Kjerbo blev const. i Embedet. Han var gift, men Konens Navn vides ikke. I sit Egteskab havde han følgende Børn: a. Margrethe Alhed S., døbt i Eker D. 19 p. Tri. (o: 2 October) 1701, begr. der 8 Uger gl. 7 Decbr. s. A. b. Cathrine Margrethe S., døbt i Eker 5 December 1702, † i Lands Præstegjeld 10 Novbr. 1767 65 A. gl.; gift i Land 20 Juni 1737 (trol. 6 Mai s. A.) med Jørgen Olsen Stensrud. c. Laurits S., døbt i Eker 3 Sønd. i Adv. (o: 16 December) 1703. d. Alhed S., døbt i Eker 1 Sønd. a. Eph. (o: 11 Januar) 1705. e. Margrethe S., døbt i Eker 3 April 1707, begr. paa Kongsberg 10 Febr. 1742 omtrent 35 A. gl.; gift i Eker 7 Sept. 1726 med Nils Kjerbo. f. Christian Klebo S., døbt i Eker D. Tri. (o: 3 Juni) 1708. g. Christen S., døbt i Eker 12 Jan. 1710. h. Ulrik Fredrik S., døbt i Eker Maria Bebudelsesdag (o: 25 Marts) 1711. i. Ingeborg S., døbt i Eker 28 April 1712. k. En dødfødt Datter. begr. i Eker Pintseften (o: 15 Mai) 1717. — 4. Catharina Margrethe „Vendel“ eller Schouberg, der ifølge Faderens Bestemmelse af 26 Januar 1684, thinglæst paa Bragerens Bything 28 Febr. s. A., skulde gaa lige i Arv med Brødrene, da hun i hans Alderdom og Enkestand forestod hans Hus. Hun blev 8 Juni 1687 gift paa Bragerens med Vice-Lagmand i Christiania Lagdømme Hannibal Stockfleth, døbt i Christiania 4 Febr. 1649, † paa Bragerens 25 December

gift 2 Gange og havde mange Børn¹⁾. Ogsaa i sit Egteskab med Alhed Kjerbo havde Hoff mange Børn, af hvilke dog neppe flere end en Datter, Ursula Maria Hoff, døbt paa Kongsberg 11 April 1764²⁾, overlevede Faderen. Hun skal imidlertid være død i ung Alder ved et Fald fra Hesten³⁾. Efter Schweigaards Død forblev hans Enke i mange Aar boende paa Kongsberg i meget smaa Kaar. Hun havde som Pension af Bergkassen aarlig kun 12 Rdl. og ansøgte derfor under 25 Januar 1782 om at maatte blive tillagt et lidet Tillæg af Kongsbergs Kirkekasse, „da min sal. Mand den meste Part af sin Løn som Organist nød af bemeldte Kasse, siden han istedetfor forrige Organist Nicolai Clausen, som blev antaget til Factor, fra Christianssand blev hidkaldet for 15ten Aar siden, hvor han sin tilhørende Gaard og Eiendom med et Par hundrede Rigsdalers Forlis da maatte afhænde.“ Hun var nu efterladt „i yderlige Omstændigheder“ med „4re smaa umyndige Børn“ uden at have det Nødtørftige til Livsophold. Ansøgningen blev den 5 Febr. s. A. sendt Etatsraad Hiort og Biskop Schmidt til Erklæring og da disse Mænd under 22 Marts s. A. bevidnede, at Supplicantindens Forfatning var „meget beklagelig og hendes Vilkaar saa usle, at hun ikke kan forsørge sig selv og sine umyndige Børn, end sige give dem en skikkelig Opdragelse“, blev der ved kgl. Resol. af 29 Mai 1782 tilstaaet hende 20 Rdl. aarlig af Kongsbergs Kirkekasse⁴⁾. I sit Egteskab med Schweigaard havde Alhed Kjerbo 3 Børn, og det 4de Barn der omtales i hendes Ansøgning maa derfor være af hendes Egteskab med Hoff. Da disse Børn samtlige senere forlod Kongsberg og efterhaanden nedsatte sig i Kragerø, flyttede og Enken derhen. Her døde hun i en Alder af „83“ Aar 13 Juni 1813 (begr. 19 Juni s. A.)⁵⁾.

1721 (begr. 2 Januar 1722), Søn af Raadmand i Christiania, tidligere Foged i Land og Valders Jacob Stockfleth og Anna Bentsdatter. Han blev senere Etatsraad, Assistentraad i Overhofretten og Medlem af Slotsloven. Fra ham nedstammer den yngre Linie af den adelige Familie Stockfleth.

¹⁾ Kongsbergs Ministerialbog.

²⁾ l. c.

³⁾ L. M. B. Aubert. Anton Martin Schweigaards Barndom og Ungdom, S. 218.

⁴⁾ Norske Missiver og Cancelli-Indlæg 29 Mai 1782.

⁵⁾ Kragerø Ministerialbog.

Spørgsmaal og Svar.

Svar paa Spørgsmaal.

IX.

Højesteretsadvokat C. Liebe skriver i „Personalhistorisk tidskrift, 2den række“, I. 237: „Ligeledes måtte jeg ønske at erholde nærmere oplysninger om min bedstefader på mødrene side, pastor *Morten Munck*, i ægteskab med Ida Amalie Barfod (død 1833), der — i en meget ung alder — afgik ved døden år 1791 som sognepræst i Tårnby på Amager.“

Så löjerligt det end kan synes, har jeg först i dag fundet lejlighed til at efterse mine samlinger, og, hvad jeg i dem har om præsten Munch (*ikke* Munck) og hans nærmeste, skal jeg her meddele:

Morten Munch var en søn af præsten Sören Mortensen Munch, født i Torsager 1712, student fra Århus skole 1731, teologisk kandidat (non cont.) 21ste apr. 1738, pers. kapellan i Langå (Tårup) og Vinge 4. nov. 1740, præsteviet d. 30de novb., sognepræst i Kolind, Ebdrup og Skarresø 30de juli 1745, død pludselig ved tebordet 21ste septb. 1770¹⁾. Gift med Gertrud Helene Sindalin, med hvem han havde åtte sønner og tre døtre. Hans enke døde i Grenå i april 1778²⁾.

Morten Munch var, ifølge vitæprotokollen i Sællands bispearkiv, født i Kolind kort för pinse 1754³⁾, blev student fra Århus skole 1772, tog 2den eksamen 1773, teologisk attestats (enstemmig laudabilis) d. 14de desb. 1779, var derpå i fem år dekanus ved kommunitetet, indtil han 19de avg. 1785 kaldtes til residerende kapellan i Tårnby og præsteviedes samme dag⁴⁾. Efter præsten N. F. R. Withs død d. 19de juli 1788 blev han d. 29de avg. samme år kaldet til præst sammesteds, men døde allerede d. 13de apr. 1791 af mæslinger⁵⁾. — D. 18de okt. 1785

¹⁾ Wibergs præstehistorie II, 239.

²⁾ „Kbhvnske Tidender“ 1778 nr. 30.

³⁾ 1754 indtraf pinse d. 2^{den} juni (R. W. Bauers „Calender“).

⁴⁾ Wibergs præstehistorie III, 287.

⁵⁾ Tårnby kirkebog.

havde han i Roskilde¹⁾ bryllup med *Ida Amalie Barfoed*²⁾, døbt d. 29de juni 1761³⁾ (født 24de Juni?), flyttede efter sin mands død til Roskilde, hvor hun siden boede, og hvor hun d. 21de septb. 1833 døde i huset hos sin datter. — De havde børnene:

1) Sören Munch, f. 1. marts 1787, † 15. febr. 1788.

2) Sören Munch, f. 22. okt. 1788, student fra Roskilde skole 1807, blev senere officer, men døde omkring 1829 i Frederikssund som sindssvag.

3) Karoline Frederikke Munch, f. 10. okt. 1790, gift 2. okt. 1813 med hospitalsforstander Georg Julius Johnsen Liebe i Roskilde, født i Kristiania 7. septb. 1789.

Ida Amalie Barfoed var en Datter af *Karl Frederik Barfoed*, der i vitæprotokollen i Sællands bispearkiv giver os (på latin) begyndelsen af sit levned således:

„Jeg Karl Frederik Barfoed så förste gang denne verdens lys d. 24de febr. 1725⁴⁾, i en landsby i Fyn, som hedder Lunde. Min fader er Anders Barfoed, som först var præst i Lunde, derpå i Lumby og provst i Lunde herred; min afdøde moder hed Karen [Kristensdatter] Morland. Efter at være privat undervist blev jeg 1742, i mit attende år, af min fader dimitteret til Københavns universitet, og i juli måned [d. 31ste] indskreven blandt de akademiske borgere. Næste år underkastede jeg mig 2^{den} eksamen, og d. 9de desb. 1748 tog jeg teologisk attestats [med havd] under professorerne M. Wøldike og P. Holm. I begyndelsen af det følgende år [d. 3^{die} jan. 1749] prædikede jeg for dimis i Trinitatis kirke [ligeledes med havd] og havde P. Holm til sensor. Da jeg således havde endt det akademiske studium, begav jeg mig hjem til min fader, men vendte 1753⁵⁾

¹⁾ Erslews „Forfatterleksikon“ (suppl.) II, 212.

²⁾ Nar Wiberg (III, 289) kalder hende „Barfoed eller Barfred“, er det sidste galt.

³⁾ Fodby kirkebog.

⁴⁾ Lunde kirkebog siger det samme og tilføjer, at han blev hjemmedøbt d. 27. febr. og ført i kirken d. 12te marts, båret af fru Charlotte Amalie Sehested, hvis svigerinde Frederikke Sehested holdt huen. Efter dem er han da sagtens opkaldt og har således fået et par navne, der ellers vare fremmede for slægten.

⁵⁾ Samme år, som faderen 2^{den} gang havde bryllup.

tilbage til Sælland, hvor jeg tilbragte to år dels i København, dels på landet. Derpå underviste jeg fra 1755 til 1759 inspektør Thomesens søn på Wodroffgård, indtil jeg, ved Guds nåde, af fru Elisabeth v. Thienen, enke efter Mågens Scheel v. Plessen, blev kaldet til præst i Fodby¹⁾. Til dette æmbede indviedes jeg d. 2den novb. af hans højærværdighed biskop L. Harboe. Gud give, at det mig betroede æmbede må vorde ham til ære, mig og mine tilhørere til frelse!“

Hertil kunne vi føje: I Fodby indsattes han d. 9de desb. af provst Jakob Hvid²⁾, men allerede halvtredie år senere, d. 8de maj 1762, kaldtes han til præst i Vallensved³⁾, hvor han døde d. 3die og jordedes den 10de april 1775⁴⁾, efterladende sig, som en af hans eftermænd, provst Korn, fortalte os, „et godt og hæderligt eftermæle“. — Under 21ste apr. næstefter tillod et kgl. reskript hans efterleverske at beholde kaldets indkomster udelte fra mandens dødsdag til eftermandens kaldsbrevs konfirmationsdag⁵⁾. — Denne hans enke var Charlotte Bang, en datter af Rasmus Pedersen Bang⁶⁾ og Anna Katrine Pedersdatter Hellevad⁷⁾. Hun var født i Lumby 5. marts 1725, var således ni dage yngre end sin mand, med hvem hun blev gift i okt. 1760⁸⁾. Hun flyttede efter hans død til Roskilde, hvor hun i tyvesyv år overlevede ham og døde d. 7de febr. 1802. — De havde børnene:

1) Ida Amalie Barfoed (se ovenfor!).

2) dødfødt datter, jordet i Fodby 29. Juni 1761, altså tvilling til Ida Amalie.

3) Vibeke Barfoed, døbt i Fodby 9. novb. 1762, var i en række af år i huset hos sin syster i Århus, hos hvem hun døde ugift (1838?).

¹⁾ Adresseavisen siger d. 26te okt. 1759, Blochs manusk. d. 29de okt.

²⁾ Fodby kirkebog.

³⁾ Adresseavisen. — Når Blochs manusk. sige, at han fra Fodby kaldtes til Hyllinge og Marvede og herfra til Vallensved, er dette urigtigt.

⁴⁾ Vallensved kirkebog.

⁵⁾ Sællands stifts landemodsakter.

⁶⁾ Født i Nyborg 5. avg. 1686, student 1708, degn i Lumby 1719, † 23. apr. 1753 (Lumby kirkebog).

⁷⁾ Enke efter sognedegnen Hans Kristian Herthel, gift med Bang 18. okt. 1720, † 26. marts 1748 (Lumby kirkebog).

⁸⁾ Lumby kirkebog.

4) Karen Morland Barfoed, døbt i Vallensved 7. maj 1764, gift i Roskilde 29. avg. 1781 med Nils Kirchemoe Bechmann (en søn af præsten Márten Bechmann og Lovise Lusie Kirchemoe), — født på Læssø 26. jan. 1753, student fra Ålborg skole 1770, tog 2den eksamen 1771, blev alumnus på Valkendorfs kollegium 1773, teol. kand. med lavd. 11. desb. 1776¹⁾, dekanus på kommunitetet 1777, kapellan ved Århus domkirke 28. marts 1781, præst ved Fruekirke sammesteds 16. febr. 1798, præst ved domkirken og konstitueret stiftsprovst 20. febr. 1807, tillagt rang med stiftsprovster 30. desb. 1812, † 6. apr. 1816²⁾. Hans enke, der skal have været en særdeles vakker og dannet kone, † i Århus 29. okt. 1840. — De havde kun en eneste datter, en dværginde, som nok opnåede segstiårsalderen.

5) Maren Hegelund Barfoed, døbt i Vallensved 30. septb. 1765, † barnløs 17. febr. 1825; — gift i Roskilde 21. desb. 1801 med landvæsenskommissær Henrik Kristian Møller, der var født på Kongskilde mølle 24. avg. 1771, blev byfoged i Roskilde 30. septb. 1806, tillige borgmester 21. desb. 1813, virkelig kanselliråd 31. juli 1815, virkelig justitsråd 3. maj 1826, tog sin afsked 27. septb. 1836, † i Roskilde 19. febr. 1839. Han ægtede efter sin første kones død Jakobine Kristine Liebe.

Jeg er måske allerede gået lidt udenfor det opkastede spørgsmål, og dels derfor, dels af sømmeligt hensyn til den plads, som tidsskriftet måtte kunne indrømme mig, skal jeg ikke forfølge Ida Amalie Barfoeds slægt videre, hværken opad eller til siden.

Frederiksberg d. 6te maj 1888.

Frederik Barfod.

X.

Hans Christopher Nørager (se ovfr. S. 73) var først Fuld­mægtig i General-Toldkammerets norske Toldkontor og blev 5 November 1794 Toldkasserer i Mandal, i hvilket Embede han døde 1811. Han var i 1801 gift med Caroline Amalie Moll, der da var 32 Aar gammel og havde med hende 2 Sønner, Conrad Edvard Nørager, 9 Aar gl., og Christopher Julius Nørager, 7 A.

¹⁾ Vitæprotokollen i Sællands bispearkiv.

²⁾ Erslews forfatterleksikon I, 91 og suppl. I, 98.

gl. Senere fik han i sit Egteskab flere Børn, nemlig en Søn født 21 Sept. 1802, en Søn født 1 April 1804 og en Søn, født 7 Marts 1806, for hvilke 3 Sønner Moderen, der overlevede Faderen, oppebar en liden Pension til deres fyldte 18de Aar. Saavidt vides stod Toldkasserer Nørager ikke i noget Slægtskabsforhold til den adelige Slægt Moltke. Vistnok angiver Lengnick paa sin Stamtavle over Familien von der Maase, at Sibylla von Schubarth, en Datter af Generaladjutant, senere Toldinspecteur i Assens Herman Michael Christian von Schubarth til Andrupgaard og Elisabeth Ramus, skal have været gift med „Toldinspecteur Nørager i Norge“, i hvilket Tilfælde denne vistnok paa en Maade kunde siges at være kommen i et Slags Svogerskabsforhold til Medlemmer af Familien Moltke, idet en Fætter af den nævnte Generaladjutant Schubarths Moder, Marie Elisabeth von der Maase, Oberst og Kammerherre Fredrik v. d. Maase var gift med Sophie Henriette Moltke, og hans Broderdatter Henriette v. d. Maase med Oberst og Kammerherre Carl Fredrik Moltke. Men denne Lengnicks Anførsel er ikke rigtig. Thi Anna Sybilla von Schubarth var ikke gift med „Toldinspecteur“ Nørager, men med Toldkasserer i Tønsberg Hans *Nørregaard*, fra hvem den endnu levende norske Slægt af dette Navn nedstammer.

E. A. Thomle.

Spørgsmaal.

10.

Hvis Søn var den norskfødte Major *Frantz Christian Hesselberg*, død i Rendsborg den 13. Februar 1736?

Han var gift med Beate Hedevig, født Gude, fra Rendsborg. Søster af Generalmajor Gude (Kommandant i Kjøbenhavn 1772).

Deres Søn var den ved Paladsrevolutionen i 1772 tilligemed Struensee og Fl. arresterede Oberstlieutenant Hesselberg, der døde som virkelig General i Bergen 1809.

Besvarelse af ovenstaaende Spørgsmaal samt enhver anden Oplysning om den heromhandlede Gren af Familien Hesselberg modtages med Taknemlighed af

Fr. Hesselberg,
Sofiegade Nr. 2 A, Christiania.

Bidrag til Etatsraad Jørgen Elers' Biographi.

Af **Gustav Ludvig Wad.**

Skjønt den Mand, hvis Levned her skal gjøres til Gjenstand for Omtale, hører til dem, hvis Navn er velbekjendt, idet det er knyttet til det af ham oprettede *Elers' Collegium*, er det kun lidet, der paa lettere tilgængelige Steder findes om ham. Alle, der kjende hans Navn, vide ogsaa, at den Ulykke, der gjorde ham barnløs, tillige var Aarsag til, at han testamenterede sine Midler til velgjørende Formaal. Meget mere om ham vide kun Faa; men da han har Krav paa at mindes af en taknemmelig Efterslægt, skal det her forsøges at sprede noget mere Lys over hans Levned.

Jørgen Elers var Søn af Borgmester i Helsingborg Eggert Elers, over hvem der haves en Ligprædiken, der efter Tidens Skik indeholder hans Levnedsbeskrivelse. Da denne Bog næppe er paa Manges Hænder, aftrykkes her dens biographiske Del. Dens Titel er:

A & Ω | Et hell-blinckende Speyl | For Dommere oc Øffrig-
heds Mænd at | beskue sig udi, | aff | Jobs Bogs det 29. Capitels
12, 13, 14, 15, 16, 17, Vers, | Da | Erbaarne, Achtbar, Wijs oc
Welforstandige | nu Salig Mand | **Eggert Elers**, | Borgemester
udi Helsingborg, | Hans Lig oc Legome, udi een Høy-anseelig,
Folck- | riig oc fornemme, Adelige- Geistlige- oc Borgelige |
Standtz Personers Forsamling, udi vor Frue Kircke den 15. |
Octobris Anno 1667. med vanlige oc Christelige *Cere- | monier* i
sit Soffue-Kammer oc Huilested | bleff nedset, | Meget eenfolde-
ligen fremstillet | aff | **Jacob Lauridtøn Kiøge**, | Sogne-Præst
sammestedt. | Tryct i Lund af Vitus Haberegger, *Gouv. & Acad.*
Carol. Bogtr. [4to].

Den er dediceret (Helsingborg 1. Decbr. 1668) til „Den Erbaarne, Dyderijge oc meget Gud-elskende *Matronæ* Sophiæ Christens Daatter, — — — med sin hierte-kiere Søn Hæderlige oc Vellærd unge Mand Jvrgen Elers“, og prydet med Eggert Elers'

Portrait, stukket af Halweg; under Kobberet læses et Vers af Vitus Bering¹⁾. Efter Indledningen følger Levnedbeskrivelsen saaledes:

Hvad sig belanger at tale om denne Erlige, achtbare, Vijse oc velforstandige Mand Eggert Elers, fordm Borgemester her udi Staden, oc nu salig hos Gud, hans Erlige Fødsel til Verden, Christelige Lifs oc Lefnetz Fremgang i Verden, oc salig Affskeed af Verden;

Da er denne Sal. Mand barnfød til Itzehow udi Holsteen *Anno* 1610 St. Jacobi Apostels Dag²⁾, een formiddag imellem 8 oc 9 slet, som indfält Onsdagen den 18. Julij, aff hederlige oc fornemme Forældre. Hans Fader var dend Erlige, Achtbar oc Velfornemme Mand Jørgen Elers, barnfød til Burg paa Foemeren, oc hans Moder dend Erlig, Dyderig oc Gudfryctige *Matrone* Mette Reers, barnfød til Krempe i Holsteen, nu begge saligen udi Herren hensoffvede. Oc effterat velbemelte fromme oc nu Salige Forældre af Herren med denne deris Ljffvis Fruct vare velsignede, hafve de strax effter Christi Befalning opofret hannem Herren igien oc ved dend hellige Daab i den lefvende Vjnstock *Jesum Christum* ladet hannem indplante, aff huilcken hand oc haffver dragit Safft oc Krafft, Fructer at bære til det ævige Liff. Der effter haffve de anvent all Fljyd paa hannem med betimelig Optuctelse, saavit hans Alder har kundet fatte; men som de Sl. Forældre *Anno* 1613 hafve begifvit sig fra Itzehow i Holsteen, der de først *residerede*, offver til Foemeren, huor de sig igien nedsatte, hafve de samme deris liden Søn under god *information* ved Christelige Schole-gang baade i Latinske saavelsom Tydske Regne- oc Skriffvere Schole der ladet opdrage, huor hand under merckelig Tiltagelse oc Forbedring udi alt det, som et dydigt Barn kand anstaa, med allerstørste sønlig Lydighed ved Scholen oc hos sine kiere Sal. Forældre er forbleffven indtil paa sit Alders trettende Aar.

Men saasom hans elskelige kiere Forældre hafve fornummit, hand icke alleniste udi sin Regne- oc Skrifvere-Konst var kommen til den *maturitet*, at hand bequommeligen Tieniste giøre kunde, hand oc til med af Naturen selff var *inclinert* til sin Velfært hos andre ved Tieniste at søge, hafve de ingen Tid ladet med hannem forbigaa, mens strax sat hannem til Sal. Andres Elers, fordm Borgemester til

¹⁾ Consulis hæc forma est Eggerti, cætera fama
Per totam differt, qva patet Arctos humum,
Qvem summos inter Helsingæ gentis honores
Fecerunt Virtus et benefacta senem.

Verset er optaget i *Deliciæ poetarum Danorum* II, 88.

²⁾ Den 18. Juli er Arnolphi Episcopi Dag, hvorimod Jacob Apostels Dag er 25. Juli, Ugedagen derefter; der foreligger saaledes her en Fejltagelse.

Burg paa bemelte Foemeren, hvor hand fast paa et Aars Tid forbleff indtil *Anno 1624 in Junio*, hans Sal. Fader sig en Reise fra bemelte Foemeren til Rønneby udi Bleging haffver paataget, hvor tuende dend Sal. Mands Faderbrødre, nemlig Matthias Elers, Borgemester i Rønneby, oc Jacob Elers, fornemme Handelsmand sammesteds, *residerede*, til huilcke hand efter sin gode Faders Villie er med offverreist. Oc saasom hans Sal. Faderbroder Jacob Elers, da hand var kommen, haffver særdelis frem for andre inderligen elsket hannem, haffver hand oc begieret hannem hos sig at motte forblifve, huilcket hans Sal. Fader oc haffver bevilget, hvor hand med største Troskab, Flittighed oc Hørsomhed sin Dyd haffver kiende ladet, icke alleniste hos hannem self, men end ocsaa paa fremmede Stæder til Lübeck, Rostock, Stralsund, Kiøbenhaffn oc huort hen de hannem med allehaande Kiøbmannsskab haffve forsendt, oc det indtil den 13. *Martij Anno 1629* hans salige Faderbroder fra denne Verden ved Døden afskeedigede. Oc endog hand befant samme sin gode Faderbroders oc *Patrons* efterlatte Hustrue udi en heftig Siugdøm af Sprinckel at ligge ved Sengen, hafver hand ey forladt hende, men baade i hendis Suaghed, saa ocsaa halff andet Aar der efter til *Anno 1631* dend 5. *Septembris* troiligen oc flitteligen hende tient baade udi Kramhandlingen hiemme ved Huuset, saa vel som oc i all anden Handling, inden oc uden Riges, være sig paa Tydsk-land eller anden Stæder, hvor Fornødenhed det udfordret haffver, saasom hun self befant sig vel aff oc hafde stor Gefald udi, indtil den 5. *Septemb. Anno 1631* hun efter Anfordring haffver da meddeelt hannem sin gode, venlig oc rictig Afskeed.

Siden haffver hand nogen ringe Handling for sig self anfanget oc dermed dend 5. *Decemb. Anno 1631* seilet paa Foemersund, sine Varer der udi Landet opskibet oc paa Vinteren hos sine kiere Forældre der ofver forbleven, huilcke hand er bleven meget kierkommen. Imidler Tid hafver hand sig med anden Vare forsørget, huormed hand i For-aaret 1632 dend 18. *Aprilis* til Rønneby igien er offvergangen, der atter en deel Vare for sig self indkiøbt oc een deel aff sin Faderbroder Borgemester Matthia Elers betroed, huormed hand er gaaen paa Lübeck oc der aff een hans Vettere ved Naffn Andres Mäes, da Borger udi Helsingborg, er antreffet, som hannem *condition* udi Kramhandlingen tilbød, til huilcken hand oc dend 7. *Julij Anno 1632* fra Rønnebye til Helsingborg er neder-reist oc den 21. *Julij* til hannem i Tieniste indtrædet oc Kramboden paa 2 Aars Tid for Karl betient, indtil dend 10. *Julij Anno 1634* forbemelte Andres Mäes hannem udi Handlingen med sig self hafver indtagen, Kramboden oc Godtz til hannem offverlat, self med Hustru oc Børn til Foemeren er ofverreist oc sig der nedsatte, saa at denne Sal. Mand detz Handling allene

self hafver forrestanden til *Anno* 1636 dend 12. *Julij*, de fra hinanden venligen oc vel ere adskilte fra samme deris fellitz *Compagnie-Handling*, fra huilcken Tid dend Sal. Mand for sig self udi Helsingborg allene *negotierit* hafver; er oc 1642 den 29. *Septemb. Michaelis* Dag af Borgemester oc Raad, dend Stund hand endnu var uden Ecteskab, forordnet til Stadtz-Kiemner, huorfra hand in *Octob.* 1643 er igien entlediget oc *qviteret*. Og som hand effter Bøn oc Paakaldelse, gode Venners Raad oc egen betenckende, *Anno* 1646 hafver begieret til et Erligt, Christeligt oc kierligt Ecteskab sin nu meget Sorrig-fulde, bedrøffvede oc effterlatte kiere Hustru, da dyderige Møe, *Sophiam* Christens Daatter, Salig affgangne Christen Davidszøns, fordum Borgemester oc Toldskrifver udi Helsingør, oc *Sophiæ*, Sl. *D. Johannis Knopperi* Daatter, deris Daatter, hafve de Sl. Forældre hannem hende samtyckt, oc er deris Bryllups Høytid holden udi Helsingør dend 8. *Febr.* 1646.

Der effter er hand *Anno* 1648 dend 5. *Decembr.* forordnet til *Hospitals* Forstandere oc 1649 derfra igien entlediget oc *qviteret*. *Anno* 1650 dend 25. *Aprilis* er hand af dend Edle oc Velbaarne Herre, Her Biørn Wlfeld, da Slotz-Herre paa Helsingborg, forordnet til Raadmand oc 1655 dend 3. *Febr.* af hans Kongl. Mayt. af Danmarck Rigens *Admiral* oc Leens-Herre paa Helsingb., dend høy-Edle oc Velbaarne Herre Her Owe Giedde forordnet til Borgemester, huilcke hans Ampter oc Bestilninger hand meget Christeligen oc vel forrestanden hafver, at hand end ocsaa self der offver i denne hans Suaghed har befundet hos sig en god Samvittighed, at hand Kirckens, Scholens, de Fattigis *Hospitals* (huilcket at lade *reparere* oc forbygge, de Fattige Lemmer til nytte, denne Sal. Mand haffver taget sig stor Omhyggelighed oc Vmage tilfore) ja de Fortrengte oc Enckers beste søgt haffde, saa vit Menniskeligt oc mueligt være kunde. Vdi hans Ecteskab haffver den Almæctig gode Gud velsignet hannem oc hans kieriste Hustrue med tuende Børn, een Søn oc een Daatter; Sønnen ved Naffn Jørgen Elers endnu sørgeligen med sin kiere Moder igien leffver, Gud dennem samptligen trøste oc Faderligen oc naadeligen husvale. Daatteren *Sophia* Elers, fød dend 25. *Julij Anno* 1649, er saligen død den 27. *Septemb.* nest effter, hendis Siæl Gud glæder. Hvad denne Sal. Mands Siugdøm angaaende er, da siunis hand udi nogle Aar at hafve været besuerget med et hefftig Skiørbugs Flod, oc fornemmeligen haffver hand i forgangen Aar 1666 af samme Tilfald fast været offvervunden, mens formedelst Guds Bistand ved den hæderlige oc høylærde Mand *D. Christian Foss*, Lands-*Medicus* her udi Skaane oc Cannick udi Lund, saa vorden *assisterit*, at hand (Gud være æret) dagligen udi Styrcke oc Helbrede tiltaget hafver, indtil i dette Aar 1667 Tijszdagen

den 11. *Sept.* hand udi alle sine Lemmer befant sig upaszlig, huorfore hans meget Sorrig-fulde efterlatte kiere Hustrue til hans Helbreds *reparation* haffver strax søgt Raad hos velbemelte *D. Christian Foss*. Men i det at Siugdommen Onsdagen den 25. *Septemb.* fick saa vit ofverhaand, at hand maatte *continuere* ved Sengen med stor Hofvet-verck samt Lemmernes Besuæring, som hand fant sig meget angreben af, dog aff ulige Forandringer, efftersom Siugdommen sig ofte haffver omvexlet, at det undertiden til Bedring oc Helbreds Tiltagelse, undertiden til Suagheds Forøgelse haffver ladet sig ansee, er underdets intet forbigaaet, saavit til dend salige Mands Helbred oc Sundhed tiene kunde, oc omsider ved et eget *expresse* Bud formaaet velbemelte *D. Christian Foss* til hannem. Jmidlertid, nemlig Tjszdagen dend 1. Octobris, saasom denne Salige Mand hafver fornummet Siugdommen at formeere sig, haffver hand Gudeligen oc vel betenckt gaffnligst at være Curen aff Siælen at anfange, huorfore hand oc samme Dag haffver ladet mig u-værdig paa mit Embedis vegne til sig kalde, da hand først udi sin rictige Bekiendelse har draget een hiertelig oc smertelig Anger oc Ruelse offver sine begangne Synder, det hand med mange heede Taarers Vdgydelse nocksom *declarerit* oc udvijsst haffver, dernæst ved Troen til *Jesum Christum* trøsteligen sig igien opreist, forsickrendis sig paa hans Værskyld, som er meere end giøldig nock til at betale for hans oc dend gandske Verdens Synder; huorpaa hand i dend H. Trefoldigheds Naffn er *absolverit*, oc siden udi sin nu efterlatte Sorrig-fulde kiære Hustruis samt elskelige kiere Broders, velærede gode Suogers oc Suogerskers oc andre fornemme Venners nærværelse *communiceret*, da hand oc sin allerkierriste Frelseris Jesu Christi allerselligste Legoms oc Blods Deelactighed i dend H. Nadvere med allerstørste *devotion* annammede oc dend Trøst aff Guds Ord hannem meddeeltis om *Sacramentetz* Nytte tillige med Herrens kraftig Velsignelse, imod tog med største Hiertens Glæde, aff inderste Siæl oc Aand tackendis sin Gud for denne oc andre høybeteede Naadis Gaffver oc Velgierninger, *resignerendis* udi alle Maader sin Villie under Guds Villie, opfyllendis i saa Maade sit daglige oc meget Christelige *Symbolum*, som var dette, Ah Gott schaffe deinen Willen.

Men saasom velbemelte *D. Christian Foss* ved sin Ankomst Onsdag Aften der efter befant denne Salige Mands Kraffter meget forsuecket, hafver hand ey med megen *medicin* hannem besværet, særdelis efterdi dend Sal. Mand oc slog sit Sind gandske fra Verden oc allene hos Gud søgte efter dette Lif det ævige Lif, begierendis at forløsis oc være med Christo. Laa saa stille hen, haffde ideligen Gud for Øyen med flittig Bøn oc Paakaldelse ved adskillige kostelige Bønners oc statelige *Sententzers* læsende, indtil Torszdag Aften ved 7 slet (da

Siugdømmen haffde fast ganske offverhaand) lod hand oplæse af Psalme-Bogen: Hiertelig mig nu forlængis effter en salig Ende, thi jeg ynckelig trængis af Drøfvelse oc Elende, at vandre er jeg reede fra Verden med en Fart, til Himmerigis Glæde, kom Jesu, kom nu snart. Huilcken Psalme hand paa Tydske Sprock gandske fuldente oc igien-tog de sidste Ord af ofvenmelte Vers med sine Hænders Opløftelse imod Himmelen. Siden bad hand denne Psalme at maatte siungis: Herre Jesu Christ, det er mig vist, at jeg ved Døden skal henfare; naar det skal skee, det vedstu best, du vil mig da bevare. Huilcken oc efter hans Begæring paa Tydsk bleff udført, huor udi hand selff med Hiertens Andact begynte dette Vers: I Dødsens Strid giff mig o Herre, et skickeligt Sind oc Hierte, at jeg sactmodig oc stille kand være, oc taaligen lide min Smerte, Saa læt som et Lius udslyckes kand, kunde af mit Legem udgaa min Aand, det giff mig for din Død oc Pine. Tog saa et venligt oc kierligt Afskeed met sin meget sorrigfulde oc efterlatte kiere Hustrue sampt til stæde nærværende Venner oc ynskede Guds Velsignelse ofver dennem; tackede hende særligen for venlig oc kierlig Omgængelse oc befalede sin Aand derpaa udi Guds Haand med fremdelis dette Sprockis idelige *repetition*: Leffve vi, saa lefve vi Herren; døe vi, saa døe vi Herren; sigendis derhos med *Stephano*: Jeg seer Himlene aabne, fort, fort, thi Himmerigis Dør staar aaben for alle. Laa derefter stille hen indtil Klocken imellem 1 oc 2 Natten imellem Torsdag oc Fredag hand i Herren sødeligen oc saligen hensoff i hans Alders 57 Aar, 2 Maaneder, 2 Vger, 1 Dag, 4 Timer, der hand haffde leffvet udi et Erligt, Christeligt oc kierligt Ecteskab med sin meget sorrig-fulde, bedrøvede oc efterlatte kiere Hustrue udi 21 Aar, 8 Maaneder ringere end 4 Dage, Raadmands Platz udi 4 Aar oc 10 Maaneder, Borgemesters Sæde udi 12 Aar oc 8 Maaneder med Berømmelse beklæd.

Nu saasom denne salige Mands Liff oc Leffnet i dette Liff haffver været meget Christeligt, saa haffver oc hans Død oc Afskeed fra dette Liff været meget salig, huorfore mand icke haffver at tuifle paa, hans Opstandelse til det ævige Liff jo ocsaa skal vorde meget glædelig, naar Siælen, som nu er udi Guds Haand, med Legemet, som huiler udi sit Kammer, samlis paa dend store Guds oc vor Frelseris Jesu Christi Herligheds Aabenbarelsis Dag til ævig oc uden Ende glædelig Herlighed oc Salighed.

I selve Prædikenen omtaler Forfatteren Borgmester Elers flere Steder, saaledes:

„Nu denne Salige Mand, Salig Borgemester Eggert Elers, har oc med Sandferdighed *meriteret* denne Berømmelse, at hand haffver reddet

den Fattige, der hand skreeg, oc den Faderløse, som hafde ingen Hielpere. Thi i huor vel at ingen Dommere paa Jorden, saasom et Menniske, kand naa den Lycksalighed, at hand kand være alle til maade. — —, icke diszmindre kand dend salige Mand dette eftermælis med Sandhed, at hand hafver hiulpet mange fattige til rette; — — — Hand hafver oc taget sig de Faderløse an, som icke haffver haft nogen Hielpere, oc som *Mardocheus* opfostrede *Adassu*, som siden kaldtis *Esther* — — —, saa hafver oc denne salige Mand ladet opfostre nogle paa egen Bekostning, som huercken haffver haft Fader eller Moder, Ja hand hafver oc ladet den Faderløse opvoxe hos sig af sin Vngdom som hos een Fader.*

„Hand har med sin Hielp-rjge Haand, som hand haffver udrackt til de Nød-lidende oc Elendige oc reddet dennem fra at forderffvis, draget deris Velsignelse ofver sig; Hand hafver frydet mangen en Enckis Hierte, som hafver været bested udi Bedrøffvelse, sigende til dend samme det, som *David* haffver sagt til dend vjse Qvinde aff *Thekoa*: Gack til dit Huus, Jeg vil gifve Befalning udi din Sag, huo som taler imod dig, før dend til mig, saa skal hand icke meere røre ved dig.“

„Hand har ocsaa iført sig Retvjszhed oc ladet dend beklæde sig, hans Ræt haffver været som een Kaabe oc een Førstelig Hue, Hand haffver skattet det, saa nødigt oc nyttigt at staa paa Retten, som at iføre sig sine Klæder, oc at giøre ret haffver hand huldet for at være sig dend ypperste Prydelse.*

„Hand haffver oc *meriteret* denne Berømmelse, at hand haffver været dend Blindis Øyne oc den Haltis Fødder; De Vanvittige, som intet haffver forstaaet, oc de Van-mectige, som intet hafver formaaet, haffver hand hiulpet oc med Raad oc Daad bistaaet.“

„Hand haffver været de Fattiges Fader; Thi baade udi sit værende de Fattigis Forstanderis Embede. som oc udi sit Raadmands Sæde oc endeligen da at Borgemesterskabs Værdighed er hannem bleffven betroed, haffver hand stedze ladet de Fattige *Hospitals* Lenmer her udi Staden høyt været sig angelegne, saa de haffver Aarsage til at begræde hans dødelige Affgang oc sige af Begrædelserne: Ah Herre kom ihu, at vi ere nu Faderløse. Dend Sag, som denne salige Mand icke viste, haffver hand icke holdet sig for god til at udspørge, Thi hand haffver gierne oc ideligen holdet venlige *consilia* med sine *Collegis*, sigendis, som med Raadet til *Jerusalem*, Huad giøre Vi? ¹⁾

¹⁾ Adskillige Vers, dels latinske, dels danske, slutte Bogen, deriblandt et paa Dansk af David Hansen Seidelin og et paa Latin af Johannes Laurentii Schulth, Sch. Hels. Alumnus.

Hos **Alb. Cammermeyer** i Christiania er udkommet:

F. C. Kjær, Norges Læger i det nittende Aarhundrede;
2den Udgave, Hefte 7--10.

Indhold.

	Side.
Bidrag til Familien Rosenkrantz's Historie i det 16de Aarhundrede, af Overlærer, Dr. <i>A. Heise</i> (forts.)	115
Naar uddøde den adelige Slægt Gyldenkrantz? af Archivfuldmægtig <i>E. A. Thomle</i>	185
Organist Johan Ludvig Schweigaard, af <i>Samme</i> , med en Stamtavle. . .	190
Svar paa Spørgsmaal:	
IX. Om Familien Munch, af <i>Frederik Barfod</i>	213
X. Tolkasserer Norager, af Archivfuldmægtig <i>E. A. Thomle</i>	216
Spørgsmaal:	
10. Om Frantz Christian Hesselberg, af <i>Fr. Hesselberg</i>	217
Bidrag til Etatsraad Jorgen Elers' Biographi, af <i>Red.</i> (forts.)	218

Skriftlige Henvendelser bedes sendte til Samfundets Secretairer:
for Norge Bureauchef Alf Collett i Christiania, for Danmark Cand.
polit. G. L. Wad, Tidsskriftets Redacteur, Ørstedesvej Nr. 18,
efter 16. October Geresvej Nr. 4, Kjøbenhavn V.

Enkolte Hefter sælges ikke særskilt. Til Kjøbs kunne faas
de efterhaanden udkommende fuldstændige Bind for $4\frac{1}{2}$ Gange
Medlemsbidraget.